

Harpidedunentzat oparia: Sukaldaritzaz goatzeko errezetak ale honetatik aurrera

ARGIA

ARGIA

2007ko urtarrilaren 28a | LXX. urtea | 2.073 zenbakia | 3,60 euro

www.argia.com Euskal Herriko astekaria

Evaristo

“Drogak hil egiten du,
baina bitartean...”

Second Life

Bizitza birtualak benetako milioiak mugitzen ditu interneten

Latxun 106

Datorren asteko ARGIArekin

Gazteak eta euskara

Protagonisten
iritziak

Xabier Paya

Josune Zabala

David Anaut

Lionel Joly

Olatz Zabaleta

Iñaki Etxeleku

Kike Amonarriz

Beñat Gaztelumendi

Gazteak hizkuntz ereduen bila

Getxo, Iruñea, Baiona, Añorga: lau gazte, lau errealitate

Erabilera: euskararen larritasunak aisialdian

Erdarazko erregistroekiko menpekotasuna

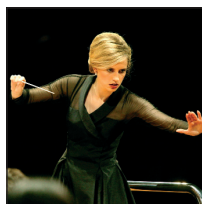
Gaiak

- 16 Harpidedunentzat**
Inaxio Muguruzaren
46 errezeta opari.
Estitxu Eizagirre.
- 20 Su Eskola: Benetako egoerak**
sua itzaltzen ikasteko. Itsaso Ibarra.

Iritziak

- 23 Asisko Urmeneta.**
Gora Pro Nobis.
- 24 Itxaro Borda.** Ttakun (h)errenka.
- 25 Yolanda Arrieta.**
2006ko abenduaren 30a.
- 26 Urtzi Urrutikoetxea.**
Hizkuntza ez, hiztunak.
Joxerra Garzia. Bezpera.
- 27 Joxemari Agirre.** Autokritika.
Joxe Mari Ostolaza. Berrueta.
- 28 Xabier Paya.**
Bertso berriak SMSei jarriak.

Inma Shara.

Second Life.

Erdiko kaiera

- 33 El Tenderete: Txotxongiloak**
euskalduntzen. Alvaro Hilario
Pérez de San Román.
- 35 Argitalpenak.** Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
- 38 Ezpalak.** Jon Torner.
- 40 Denbora-pasak.** Ana Zambrano.
- 42 Ihesi: Elgorriaga, onddoen bidea.** Ainhoa Oiartzabal.
- 46 Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua,
Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 49 Unai Ziarreta: "Batasunak orain dioena,**
EAK sortuz gero proposatu du". Mikel Asurmendi.
- 52 Hizkuntza ikasteko lehen baldintza: nahi izatea.**
Miel A. Elustondo.
- 54 Bero-beroan.** Xabier Letona, Onintza Irureta eta
Juan Mari Arregi.
- 56 Net Hurbil. "No incinerators in Cheshire"...**
eta ez beste inon. Pello Zubiria.

10 | Evaristo, musikaria

"La Pollak abiadura pixka bat hartzea 12 urte kosta zitzaigun"

Punkyak gizateriaren garai guztietan izan direla eta izango direla dio Evaristok. Duda-rik gabe, bera punkya dela erakutsi digu erantzunetan, mihia moztu gabe hitz egin baitu, besteak beste, droga, pirateatze eta bere liburu eta musika taldeen gainean. Probokatzeko trebezia ez du galdu kantariak.

4 | XXI. mendeko noblezia

Unai Brea

29 | Inma Shara

Unai Brea

58 | Azkena

Iñaki Murua

18 | Second Life

Ezagutzen al duzu Internet bidezko planeta birtuala? Sareak beste pertsonekin harremanak izateko eskaintzen duen aukera berria da. Bertako hiri eta auzo birtualetan egunero milaka dolar gastatzen dituzte erabiltzaileek. Bigarren bizitza, lehenengoarekin nahikoa ez dutenentzat.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Jon Artano, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Mikel Garcia eta Onintza Irureta. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Lore Agirrezabal, Naiara Irureta, Eli Pombo eta Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA-ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 130 euro. Ipar Euskal Herria: 160 euro. Espainia: 130 euro. Beste atzerriak: 165 euro. Airez: 260 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaiña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

• ASTEKO GAIA •

XXI. mendeko noblezia

Titulu hutsak, kontu korronte beteak

Seguruenik, gizakia gizaki denetik izan dira talde barruan nabarmendu diren aleak. Espeziearen lehen urratsetan, indar fisikoa eta makila bat bezain argudio sendoez akaso, eta hurbilagoko garaietan, are modu eta bitarteko arriskutsuagoz. Kontuak kontu, gaurdaino iritsi zaigu noblezia, zuzenbide aldetik antzinako abantailak galduta, baina dirutza politen jabe oraindik, salbuespenak salbuespen. Bestetik, noble izateak badauka, gaur egun, halako “zerbait” gizartean. “Zerbait” hori ona ala txarra den, norberak erabaki beza. Argitu dezagun, hori bai, goi mailako nobleziaz arituko garela ondorengo lerroetan. Tituludunaz, alegia. Titulu gabekoa ere badago-eta, denboraren poderioz zeharo lausotu bazaigu ere. Orain adi egon eta errespetuz jokatu, duke-markesak datoz-eta.

DANI BLANCO

NOBLE HITZA *notabletik* dator. Antzinateko zibilizazioetan (Asiria, Babilonia, Pertsia, Grezia, Erroma) gizon aske eta esklaboen arteko bereizketa egiten zuten. Lehenbizikoak noble edo plebeio izan zitezkeen, sailkapen horren barruan maila desberdinak bazeuden ere. Nobleak errege edo agintari nagusiaren aldamenean zeuden, eta harekin partekatzen zituzten boterearen alderdi guztiak, politiko, sozial, erlijioso zein militar. Nobleziak, hots, *notableek* (nabarmen, bikain) hainbat dohain biltzen zituzten bere baitan. Haiek ziren leinueta-ko buruzagiak, aberatsenak, ikasienak, apaizak... Baina nobleziaren zati izateko boteredunen onespena behar zen, dohain horien aitortza nolabait esatearren. Hala zen lehen, eta hala da oraindik ere.

Alabaina, agintari gorenek pertsona bakarrari aitor ziezaioketen bikaintasuna, edo leinu bati. Oso ohikoa izan baita —eta danoblezia herentziaz jasotzea. Eta hortik etorri zaizkio nobleziari kritikarik handienetakoak. Zer dela-eta norbaiten bikaintasuna aldarrikatu, arbaso nabarmen bat edukitzea beste meri-

turik ez badauka?

Gauzak aldatuz doaz, hala ere. Europako hainbat herrialdetan ez zaio oinordetzako titulurik inori ematen aspaldidanik. Norvegian, barbarako, debekatuta daude 1905etik, eta Grezian edo Bulgarian ere hutsaren hurrengoa dira: bertako erret familietakoak izandakoek besterik ezin diete eutsi. Titulurik ematekotan, jaso duenaren heriotzaz batera desagertuko da titulu hori.

Europako hainbat herrialdetan ez zaio oinordetzako titulurik inori ematen aspaldidanik. Norvegian, debekatuta daude eta Grezian eta Bulgarian hutsaren hurrengoa dira

Titulua, beraz, norberak jaso dezake zuzenean, edo gurasoen-gandik. Espainiako estatuan behinik behin, badago beste modubat: berrosatzea. Tituludun noble bat hiltzean, haren ondorengo izateko eskubidea daukala uste duen orok bost urteko epea dauka Justizia Ministerioaren aurrean eskubide hori aldarrikatzeko. Epe hori igarotakoan inork

ez badu titulua beretzat eskatu, berrosatzea izango da hartarako aukera bakarra. Hala, odol bidezko harremana ez ezik, *meritu* nahikoa daukala frogatzen duenak lozorroan izandako titulu hori iratzar lezake.

Non dira nobleen

XXI. mendeko noblezia

pribilegioak?

Historian zehar, nobleek hainbat pribilegio izan dute. Gaur egun, eta administrazioaren arloan, ez da hala; Espainian esaterako, Konstituzioaren aurkakoa litzateke, baina esandakoak mundu osorako balio du, edo Europarako behintzat. Noble izateak lehengo esanahia-ri eusten dio, agintari gorenaren onespina eta aitortza den heinean, baina galdu egin da horrek garai batean zeukan esanahia. Zerk bereizten ditu, legearen aurrean, duke, markes edo konde bat, eta hiritar arrunta? “Ezerk ez, tituluaren dignitatea erabiltzeko eskubideei dagokionean izan ezik”, azaldu digu Jose Luis Sampedro Espainiako Genealogia, Heraldika eta Noblezia Diplomadunen Elkarteko presidenteorde eta noblezia kontuetan adituak.

Beste alde bat dago, eta ez noblearen aldekoa: titulu-dun nobleek, titulu hori jasotzean, zerga bat ordaindu behar dute. Zerga horrek aspaldiko nobleek ordaintzen zituztenen hondar modura iraun du Espainiako estatuan, hainbat mendetako higadurari aurre eginez. “Noblezia Zuzenbidean adituek zalantza handiak dituzte zerga horri buruz. Izan ere, ez dago argi benetako zerga den edo tasa hutsa. Zerga izateko, proportzionaltasun printzipioa jarraitu behar luke –gehiago daukanak gehiago ordaindu– eta ez da hala. Aurrez ezarritako tarifa batzuen arabera ordaintzen da”, dio Sampedrok. Markesa hiltzean, hainbeste ordaindu behar du haren semeak –edo alabak, semerik ezean–, markes izaten jarraitzeko. Hala ere,

Pedro Sancristoval (eskuineko orrialdean) elkarrizketatuaren familiarena da Usurbilgo Sarobe jauregia.

DANI BLANCO

Erregeak titulu bat ematen duenean gaur egun, salbuetsi egiten du zerga horren ordainketa, eta baita hurrengo belaunaldiaren oinordekotzari dagokiona ere. “Bestela, a zer nolako mesedea egingo liokeen titulua jasotzen duenari!”, egin du txistea Sampedrok.

Zenbatean dago markes izatea?

Tituluak hierarkia baten arabera ordenatuta daude –geroxeago zehaztuko dugunez–, eta zergetan ere igartzen da hori. Garestiago da duke izatea konde izatea baino, esaterako. Espainian, garestiena Espainiako Handi titulua berrosatzea da, eta 3.000 euro inguru ordaintzen da. Markes titulu baten ondorengotza berriz, 700-800 euro. Sampedrok dio ez direla sekulako dirutzak, ordaindu behar dituztenek ez baitute hargatik arazo handirik izango. Lege aldetiko pribilegiarik ezean, gaurko noble gehienek aberastasunari eusten diote behintzat, besteongandik bereizgarri. Hala dio Sampedrok: “Nekez aurkituko duzu diru aldetik larri dabilenik, Espainian dauden 2.000 inguru tituludun nobleen artean. Zenbaitzuk, ondasun eskergen jabe izanik, gainbeheran amildu dira, ondasunok ondo kudeatzen jakin ez eta. Baina tira, etxe handi gehienetako hondamendia neuretzat hartuko nuke atsegin handiz. Hamabi tapiz badituzu, bi saldu eta baduzu pare bat urtean aurrera egiterik”.

Jatorria

Guztion gogoan dauden titulu motak –duke, markes, konde...– Europako herrialde gehienetan erabiltzen dira, eta Erdi Aro hasieran daukate jatorria.

Espainian Handiak, Frantzian Pareak

Espainiako estatuan Handi titulua (*Grande de España*) dago beste ororen gainetik. Jose Luis Sampedrok diokenez, lehen Gaztelako Handi esaten zitzaien, eta lehengo *ricohombre* (gizon aberats) edo *ricahembra* (eme aberats). Diotenez, Ingalaterrako eta Frantziako Pareak imitatuz sortu zen titulua. Izan ere, herrialde gutxitan daude Handiaren antzeko tituluak: Portugalen ere Handiak daude, Frantzian eta Ingalaterran Pareak, Alemanian Printze Hautesleak eta Hungarian Handikiak.

Itxuraz, Handi hitza 1519tik aurrera hasi zen usu erabiltzen Espainian. Urte hartan, Carlos V.a Aachenera (Alemania) joan zen, koroa jar ziezaioten. Bere laguntzaileen eta zeharkatu beharreko herrialdeetako handikien artean protokolo arazorik ez egoteke, hogeitak familia aukeratu zituen, eta Handi izendatu. Familia horietako kideek lagundu zioten bidean.

Handiak nahiz Pareak erregearen parekotzat jotzen dira, eta erregea haietan lehena da (*primus inter pares*). Oraindik ere ohitura da, Espainian behinik behin, nobleek ezkontzeko baimena eskatzea erregeari, idatziz. Betegarri hutsa noski, baina egin egiten da. Eskariari erantzuterakoan –eta haiei zuzendutako beste edozein idatzitan–, erregeak “lehengusu maitea” formula erabiltzen du idatzari hasiera emateko, noblea Handia bada. Gainerako tituludunak, berriz, “senide maitea” apalago batez agurtzen ditu *primus inter pares*ak.

“Gezurra da gaur ‘noblea naiz’ esatea”

JOSEBA OLALDE

Eta horrela sortu zen hitarra. Denak ziren hiritarrak, norbere esku-bideekin. Eta ordutik nobletasun hori zeharo hil da. Garai hartan noblea izena zen, substantiboa, orain adjektiboa da.

Tituluekin batera zer edo zer gehiago jaso zenuen, ondasunik edo?

Bat ere ez. Erdi Aroan-eta, nobleak lur jabeak izaten ziren, baina geroago, XVI. eta XVII. mendeetan, gauzak aldatu egin ziren, tituluak ohorezkoak ziren, lurrik gabekoak. Aitortza bat zen, domina baten modukoa. Eta segitzen da ematen. Baina gaur egun ez dago pribilejiorik. Aramaioko kondeak bazuen hango neskatxekin, ezkondu baino lehen, oheratzeko eskubidea. Zorionez, hori aspaldi galdu zen. Gezurra da gaur egun “noblea naiz” esatea. Ez, zu noble familia batetik zatoz, zure familiakoak nobleak ziren XVIII. mendera arte, baina zu besteak bezalakoa zara, hiritar bat, boto-emaile bat, eta kito. Zergak pagatzen dituzu besteek bezala. XVIII. mendera arte, nobleek ez zuten zerga asko pagatu behar, baina orain besteek bezala egiten dute.

Erabili izan duzu zeure titulua? Alegia, inoiz esan duzu: “Aizu, ni ez dakit nongo markesa edo kondea naiz”, zerbait lortzearren?

Behin ere ez. Batzuetan esan didate: “Hi, emadak hire titulua nire upategiko ardo bati izena emateko, eta dirua emango diat”. Baina ez dut onartu hori, ez dut gustuko.

Nahiago, orduan, tituluduna zarela jakiten ez bada?

Tituluek ez dute pribilejio izan behar, eta ez dira saltzekoak. Familia-ko kontu hutsa dira. Beste kontu bat da herri askotan, eta hiri handietan –Madril, Bartzelona...– titulu bat edukitzea zerbait dela. Eta ikusten ditugu pertsona batzuk *iHola!* aldizkarian eta halakoetan. Baina Usurbilgo semeok ez daukagu horren beharrik. Isil-isilik gabilta, eta askoz hobe.

Pedro Sancristoval Usurbilen jaio zen, eta Zaragoza eta Gasteiz artean bizi da gaur egun. Usurbilen Periko “markesenekoa” da, amonaren tituluaren kariaz jasotako ezizena: “Hura Muruako markesa zen”. Pedrok berriz, titulu bi jaso zituen aitarengandik: Islako kondea eta Riscoko markesa, Gaztela-Aragoikoak. Hori ere, jende gutxik omen daki haren jaioterrian.

Ondorengotzaz jaso dituzu zure tituluak, aitarengandik.

Bai, noski.

Ez dakit horrek zuri zer ekarri dizun.

Pribilejiorik ez behintzat, batera, zorionez gainera. XIX. mendera arte baziren nobleak, baina hori agortu egin zen, hil egin zen, Konstituzioagatik. Orduan beste ideia bat sortu zen, beste legedia bat.

Baita haiek ordenatzen dituen hierarkia ere. “Garai hartako nobleek –adierazi du Sampe-drok– karguak zeuzkaten gortean. Erregearen laguntzaileak komeak ziren, edo kondeak. Kondea izan zitekeen, halaber, gaur egungo gobernadore zibilen baliokidea, erregearen izenean eskualde batean agintea zeukana”.

Eskualdea oso garrantzitsua bazen, dukerria zen, eta dukea hango nagusia. Beste eskualde batzuk etsaiarekiko muga ziren. Horiei marka esaten zitzairen –hortik ei dator Markina herriaren izena, barbarako-, eta bertan agintzen zuenari markes. Alemanez primeran ikusten da hori: konde “graf” esaten da hizkuntza horretan, eta markes, berriz, “markgraf”.

Hierarkian, hortaz, dukea da nagusi, markesa ondoren eta kondea hirugarrenik. Laugarrena bizkondea da, hau da, lurralde batean kondea-

ren izenean jarduten zuena. Azkenik, baroiak eta jaunak daude.

Titulu sailkapen hori berdintsua da Europa osoan, baina badira alde batzuk. Espainiako estatuan, adibidez, oso baroi gutxi dago, baina Frantziakoan askoz gehiago. Bizkondeak eta jaunak, berriz, oso gutxi dira leku guztietan. Bestalde, Espainiako eta Frantziako estatuek –eta Europako pare bat herrialde gehiagok– badute beste titulu bat aipatutako guztien gaintik. Handia, Espainiako kasuan; Parea, Frantziakoan. Dena den, eta esan bezala, hierarkia horrek ez du balio handirik gaur egun, zergak garestitzeko ez bada. Bestela, protokolo lau txikikeriagatik baino ez dira bereizten batzuk eta besteak.

Espainian, zergarik garestiena

Espainiako Handi titulua

berrosatzea da: 3.000 euro

ordaintzen da. Markes

titulu baten ondorengotza

berriz, 700-800 euro

Erregetza besterik da

Ohartuko zineten aurreko zerrendan ez dela errege edo printzerik aipatu, nahiz eta askotan,

Lege salikoak eta erdi salikoak

Oraindik orain aldatu da Espainian noblezia tituluen oinordetza arautzen duen legea. Hala, aurrerantzean seme edo alaba nagusia izango da titulua jasoko duena; orain arte, seme nagusiak baino ez zeukan eskubide hori. "Kontu hau aspalditik dator", dio Jose Luis Sampedrok: "80ko hamarkadan Luis Maria Ansonen, artean ABCko zuzendaria zela, askotan erabiltzen den amarrua erabili zuen; esan zuen ehunka dei jasotzen zituztela egunkariko erredakzioan, galdetzen ea ez ote zen Konstituzioaren aurkakoa emakumeak baztertua egotea oinordetzan, euren neba gazteen mesedetan".

Ansonen oso arrazoi zehatzak zituen hartarako, Sampedroren esanetan: konde baten alaba nagusiarekin ezkondata zegoen. Gaia epaitegietara eraman zuen, eta epai guztiek, bata bestearen ondotik, arrazoi eman zitoten, Auzitegi Konstituzionalera iritsi arte. Hango epaileek ebatzi zuten, oinordetza titulua ez da oinarritzko eskubidea (bozka, etxebizitza, hezkuntza... diren bezala), eta beraz ezin da bazterkeriaz berba egin.

Baina orduan beste kazetari batek sartu zuen muturra auzian: Pedro J. Ramirezek. Hura ere markes baten

alaba nagusiarekin ezkondua. "Ramirezek mirari handia lortu zuen: PP eta PSOE ados jartzea. Eta hala onartu da testu berria". Sampedrok dio Ramirezentzat egindakoa dirudiela lege aldaketak: "Uztailaren 27an ebazteke dauden auziei ezarriko zaie, eta Ramirezen emaztearena da bakarra". Zenbaitek ohartarazi duenez, arau berriak ez du bazterkeria erabat desagerrarazten. Lehen, adinagatik eta sexuagatik; orain, adinagatik baino ez.

Neurriak noblei eragingo die, baina ez erret familiari. Hark, momentuz, lehengo arauarekin jarraituko dio oinordetzari. Kasu honetan, lege erdi salikoa da indarrean dagoena: seme nagusiak dauka lehentasuna, baina semerik ezean, alaba nagusiak hartzen du titulua. "Noblezia dagoen herrialde gehienetan indarrean dago lege salikoa edo erdi salikoa. Ingalaterran esaterako, erabat salikoa da. Gizonezkoek baino ezin ditzakete tituluak jaso, erreginak aurkakorik erabakitzen ez badu —eta oso gutxitan egiten du—. Hala, semerik ez dagoen kasuetan titulu desagertu egin ohi da".

ezjakintasunaren ezjakintasunez, horiek kokatuko genituzkeen gorenko erpinean. Ez, bada. Erregea noblezia iturria da, baina ez da, zenbaitzuk dioten bezala, lehenengo noblea. Noble titulu zerrendan ez dago ez errege, ez erregina, ez printze, ez infanterik. Horiek dignitateak dira, ez tituluak, eta subiranotasunarekin daukate zerikusia. Erregea, gaur egun, eta Espainiako Konstituzioaren arabera, herriaren subiranotasunaren ordezkaria da.

Zeregin horri zor zaizkio, hain zuzen ere, Espainiako erregeak Justiziaren aurrean dituen zenbait pribilegio; eta horiek ez daukate zerikusirik garai batean noble guztiek zeuzkatenekin. Alegia, bere funtzio politikotik ez beste inondik datozkio Espainiako erregeari foru-pribilegioak. Edozein legebiltzarretako kide diren politikariei bezala.

Dena dela, Espainiako erregeak eta haren senitarteko hurbilenek hainbat noblezia titulu

dauzkate berez, erret familiakoak izate hutsagatik. Horietako batzuek Euskal Herriarekin lotura estua daukate. "Konstituzioaren artikulua batek dio erregearen titulu ofiziala Espainiako

Errege dela, baina erabil ditzakeela, baita ere, ohi-turaz eta tradizioz Espainiako erregeari dagozkion beste tituluak", dio Sampedrok. Zerrenda oparoa da: Gaztelako, Leongo, Aragoiko, Toledoko, Kordobako, Sevillako, Gibraltarreko eta Algarveetako errege. Nafarroakoa ere bai, bide batez esateko.

Horiek guztiak errege tituluak dira, eta ez noblezia tituluak. Hala ere, zerrenda ez da hor amaitzen, Juan Carlos I.a Bartzelonako kondea eta Bizkaiko Jauna ere bada eta. Honaino Espainiako Konstituzioaren arabera edozein ekitaldi publikotan erabil ditzakeenak. Jakina, legediak ezin dio zilegitasunik aitortu historian zehar Espainiako erregeek izan dituzten beste

Munduan barrena

Noblezia oso antzinatik da ezaguna, eta lurralde askotan loratu izan da. Gaur egun, munduko ia herrialde guztietan noblezia motaren bat dagoela esan genezake, are gehiago "noble" hitzaren esanahirik zabalena hartuta. Hau da, norbait nabarmentzea, biztanle arruntak baino gehiago dela adieraztea. "Sobiet Batasunean ere baziren leinu bereziak. Boltxebikeen heroien ondorengoek aristokrazia antzeko bat osatzen zuten, esaterako", azaldu du Jose Luis Sampedrok. "Eta AEBetan debekatuta daude noble tituluak, baina George Bushen seme-alaba edo enbaxadore familia bateko hirugarren belaunaldiko kidea izatea bada zerbait".

Adibideok bakanak dira hala ere. Herrialde gehienetan tituluak existitzen dira, mota batekoak edo besteak, izen batekin edo bestearekin. Asian indar handia daukate noble sailkapenek, European baino handiagoa beharbada. Arabiar herrialdeetan, Indian, Japonen... "Herrialde batzuetan, Etiopian barbarako, mendebaldeko sistema hartu zuten, kondeak, markesak eta abar sortuz". Afrika beltzean, oro har, ez dira hain zurrinak, baina hango leinuetan oso antzinatik egon dira hierarkiak eta sailkapenak, eta herrialdeen arteko mugak Europako ereduari jarraiki ezarri zirenean, eutsi egin zitoten horri.

Juan Carlos I.a Bizkaiko Jauna ere bada, Espainiako errege izateaz gain.

titulu batzuk erabiltzeko, aspaldidanik askatu baitziren inperiotik: Mendebaldeko Indietako errege, Bi Sizilietako errege, Jerusalemgo errege... “Jerusalengo errege titulua –argitu du Sampedrok– Europako hainbat erregek daukate”. Denek gorde nahi zuten beretzat gurutadetan irabazitako saria.

Espainiako Printzearen “curriculum” ere hainbat noblezia tituluek edertzen dute. Gainera, Vianako Printzea da, Nafarroako erregegai den heinean. Haren arrebak, berriz, Lugoko eta Palmako dukeak dira jaiotzez, eta baita ere, ezkonduz geroztik, euren senarrak, dibortziorik ez den bitartean behinik behin.

Frantziako erregetza galduan liskarrak

Frantziako estatuan ez dago erregerik, ez eta printze edo bestelako enparaurik. Noblezia tituluek bere horretan dira, baina Sampedroren esanetan gobernua ez da gehiegi arduratzen haietaz. Hor daude eta kito, besterik gabe. Gauza bera gertatzen da monarkia garaiko erregeen ondorengoez. Izan ere, erregerik ez da ofizialki, baina bai erret etxea. Are gehiago: hiru erret etxek aldarrikatzen dute alegiazko frantziar monarkiaren buruzagitza. Errepublikako Gober-

nuak tentuz tratatzen ditu guztiak, eta baita, lantzean behin, ekitaldi ofizialen batera gonbidatu ere. Zein ekitaldi den, bata ala bestea gonbidatuko dute; sekula ez hirurak batera, ezta bi sikiera.

Sampedrok hiru hautagaiak aurkeztu ditu: “Frantziako Iraultza garaitik dator gatazka. Batetik, Luis Alfonso de Borbon dago, erret etxe legitimistako burua. Bestetik, Parisko kondea dago. Orleans etxeko kidea da, eta Felipe I.aren ondorengoa. Felipe I.ak 1830ean eskuratu zuen erregetza, benetako erregea bota zuen iraultza baten ondoren. Hirugarrenik Napoleon printzea dugu, Napoleon Bonaparteren anai baten ondorengoa. Harengan eta haren aurrekoetan datza, orain dela belaunaldi batzuetatik hona, Frantziako etxe inperialeko buruzagitza”. Antza denez, De Gaullek erregetza berrezarri nahi izan zuen Aljeria galdu ondorengo krisialdia baretzeko –Francoren eredu arrakastatsuari jarraiki, itxuraz–, baina bertan behera utzi zuen asmo hura, garai hartan eskura zeukan hautagai bakarra Orleanseko etxea zen eta. Presidentearen iritziz ez zen lar fidatzekoa, nonbait, momentu hartan orleandarrren buru ziharduen morroia. ■

Odola urdin izateko, baratzean ez aritzea onena

Jose Luis Sampedroren esanetan, nobleei odol urdina egotzi izanari azalpen bi eman izan zaizkio. Batetik, esaten da Frantziako erregeen armarrietan urdina zela gehien agertzen zen kolorea, eta hortik datorrela kontua. “Beste azalpen batek dio –eta niretzat sinesgarriagoa da, bitxiagoa izanagatik– nekazariak-eta, baratzean lan egitearen ondorioz, zailduagoa zeukatela azala, eta zainak ez zitzaizkiela igartzen. Nobleak, aldiz, ez ziren landan aritzen; aitzitik, ondo babestuta egoten ziren euren jauregi eta gazteluetan, eta beraz ederto atzematen zitzairen zainetako odol urdina azal meharragoaren azpian”. Itxuraz, Europako erdialdetik datoz kontuok, hango jendeak azal zurbi-lagoa izaten baitu.

Evaristo

«Mundu justu eta koloretsua ez, mesedez, hori hippyen mundua da»

Hitzek oinez ibiltzen ikasten duten adinean bide guztiak dira urratzeko libre. Denborarekin, libertatearen bidea gibelera etortzen da, eta hitzak pausorik eman gabe gelditzen dira maiz, urradura bat ez uzteko. Lotsagatik ez bada beldurragatik. Errespetuagatik bestela. Eta hitzen bideak horrela bizi dira hortzeko kaiolatan preso. Baina Evaristok hegoak ebaki gabe hitz egiten du.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

Evaristo komikoa, Evaristo petrala, Evaristo eszeptikoa, esan izan duzu hamazazpi Evaristo existitzen direla. Gaur nori egingo diot elkarrizketa? Denak aterako dira?

Ez, ez, lasai, beste denen gainetik beti egoten da Evaristo buru bat, Evaristo dominatzaile bat... kar, kar, kar. Ai... berriz ere atera zait Evaristo harroputza! Oso kontrolatua neukan aspaldian, baina beti ibiltzen da hor barrenetik ni mareatzen, berak nauka guztietatik haserretuen, atera zaidan semerik okerrera da.

Izango da beste Evaristo bat oraindik ezagutzen ez duguna ere...

Baita nik ezagutzen ez dudana ere! Baina itxaron, harroputzak gauzatxo bat esan nahi du lehenik. Aurrez nik pentsatua neukan zerbait irakurtzen dudana bakoitzean, esaten dut, "joder, zein ongi idazten duen tipo honek!". Nonbait irakurri nuen izaera bakarreko pertsona izatearen kontu hori lelokeria dela, ez daukagula pertsonalitate bakarra, mordo bat ditugula, eta gainera ez dela txarra hori. Izaera bakarra baldin baduzu, eta horretan sakondu, txilibitu bihurtzen zara, beti hots bera ateratzen zaizu.

Ikasleaz galdetzen baldin badut, zer aterako zaigu? Evaristo bihurri gaixtoa, ala Evaristo txintxo diskretua?

Hori Evaristo lotsati eta isilaren garaia zen. Gaztetan ni asko ikastekoa nintzen, eta irakurri ere asko egiten nuen, hamalau urtera arte makina bat orri tragatu nuen. Historia asko gustatzen zitzaidan, batez ere batailak-eta ateratzen zirenean, eta Algortako fraideetan frogatzen bitxi bat egin nago. Historiako azterketa batean, bi orriekin nahiko osatuta gelditzen baginen, nik zortzi orri bete nizekion, eta astakeri mordo bat idatzi nuen, zein baino zein handiagoa. Azterketa itzuli zigun, eta hamar bat jarri zidan. Horrela frogatu nuen tipoak jada ez zituela nire historiako azterketak irakurri ere egiten.

Nola moldatzen zinen mojekin eta fraideekin?

Oso ongi. Haiek nire aurpegia belarrondokoak jotzeko erabiltzen zuten, eta nik masaila jartzen nuen. Paperak oso ongi definituak genituen. Eta gerora izan nuen garai bat, hogeit bat urterekin edo, kalean ikusten nituen bakoitzean edukazio handiz kristorenak esaten nizekiena. Orain, kalean gurutzatzen badi-tut, paso egiten dut. Baina beti geratzen naiz

Nortasun agiria

Evaristo Páramos Pérez 1960ko ekainaren 13an jaio zen Guillarey-n (Pontevedra), baina Agurainen (Araba) bizi izan da beti. Fraide eskoletan egin zituen ikasketak, eta gero musikara bideratu zuen bere bizitza. La Polla Records taldearen sortzaileetako bat izan zen 1979an, eta ia hogeita bost urtean hamazazpi disko atera zituen taldearekin. Taldeko kantaria eta letra egile bezala egin da ezagun. The Kogas taldearekin ere disko bat atera zuen, eta orain Gati-lazo taldean dabil kantari. Liburu bat ere badu idatzia, *Por los hijos lo que sea* (Txalaparta, 2001). Bi haurren aita da eta Oñatin (Gipuzkoa) bizi da.

badaezpada nora doazen begira, jende arriskutsua pasatzen denean begia soinean eraman behar baita.

Evaristo punkya noiz sortu zen?

Aguraingo lagun talde batek, musika zaleak denak, aldizkari batean irakurri genuen punkaren berri. Han esplikatzeko zen punk talde bat izateko ez zegoela musika instrumenturik jotzen jakin beharrik, eta kaleko hizkeran hitz eginda nahikoa zela, horixe aproposa guretzat. Arazoa da hasiera hartan entzuten genituela beste taldeak, eta "tupatupatupatupa" jotzen zuten, sekulako nerbioarekin, eta guk turboa sartuta ere "tu pa, tutu pa, tu pa..." egin genezakeen, pixka bat azkarrago korrika egiten hasten baginen muturrez aurrera! Baina jakina, orduan norbaitek esan izan baligu "speed", "baita zure aita ere!" erantzungo genion, ea nor zen hura gu iraintzeko.

Hiztegiko definizioan jartzen du punka Londres inguruan sortutako jarrera eta janzkera bat dela: minifalda, larruzko jaka, txupa militarra... Nik oraindik ez dut lortzen punka zer den esplikatzea. Nik uste dut punkyak gizateriaren garai guztietan izan direla, eta izango direla, beste izen bat izango duten arren. Baina janzkerari buruz, uste dut soldaduska derrigorrean egin behar izan balute laster kenduko zitzaizela txupa militarra janzteko gogoia...

Evaristo soldadua ere existitzen da?

Bai, baina esan behar dut sei hilabete beranduago joan nintzela. Nire bila zebiltzala eta gutunak iristen zirenean etxera nik ezkutatu egiten nituen. Baina egun batean, "tok, tok", ateraino etorri ziren, eta ezin izan nuen ezkutatu. Burgosen, Ibeas de Juarrosen, kapitain baten moduan zerbitzatu nuen ejertzitua. Eta sari bezala hepatitis B-a harrapatu nuen. Badakizu zer den, orratz bat, zainetan sartzen duzuna, eta bat baino gehiagoren artean erabiltzen baduzu edozer gauza harrapa zenezakeena? Bada horixe. Hepatitis B-arekin itzuli nintzen soldaduskatik. C-a oraindik asmatu gabe zegoen.

Evaristo igarleak idatzitako esaldi bat irakurriko dizut: "1980an etorkizuna ez zen garaje batean lan egitea, ez eta ezkontzea eta haurrak edukitzea ere. Nahiago genuen ez etorkizunik izan etorkizun hori izan baino".

Jakina, eta ez naiz sekula damutu bide hori hartu izanaz. Ba al dakizu diskotekan kalabaza ematen zidaten neskak nola dauden orain? Ze gorputz zaharrak! Baina batez ere, a ze buruak! Beldurgarria da, zahar-zaharrak dira eta! Eta nire koadrilakoak? Ze zaharrak diren! Eta nire adina daukate! Arazoa da hogeitau urte zeuzkatenerako ere halako zaharrak zirela...

Evaristo Evaristoena

"Viña-Rockeko festibalean nire alabari 'etorri hona', esan nion, euskaraz. Eta han altxa zitzaizkidan bi armairutzar, beltzez jantziak, erabat minduak esan nuenarekin. Garbi utzi behar izan nien, lehenik ez nintzela haiekin ari hizketan, eta bide batez ez nintzela hori esanez haiei barkamena eskatzen ari, eta bigarrenik nik nire alabari nahi nuenean hitz egingo niola polonieraz, ni Poloniatik nentorrela eta. Agian, ez nien esan behar gero 'zer, iazkoak ez dira etorri? Enpresak zuek merkeago jarri zaituztete ala?', ez dakit, agian hori ez nien esan behar, baina esan nien".

Noiz hilko dira?

Jada hilda daude. Eta gero haurrak edukitzen dituzte, eta bozka ematen dute, ze nazkagarria! Bozkatzera doaz, eta erabakitzen dute zein den txanda tokatzen zaion txotxongiloa. Edozer gauza egiten dute berriz ere bizitzara ez pizteko...

Ez duzu inoiz sentitu zuregan Evaristo zaharra, Evaristo koadrilara errenditua, Evaristo hila...

Bai, une labur batez, baina segidan esan nuen, "Evaristo, bide honetatik ez". Pare bat egunean Aguraingo garaje batean egon nintzen lanean, eta han hilda sentitzen nintzen. Ez lanagatik, bestela. Javier Murgialdai, gero Tourrean etapa bat irabazi zuena, nire garaje berean zen sukalde-laguntzaile. Eta bioi erdizka eman ziguten hogeitau duroko propina bat jokatu nion ezetz arratsaldean lanera itzuli. Hark baietz. Itzultzekotan beste hogeitau duroko batekin itzuli behar nuen. Eta zer diren gali-ziarrak, chun pezetagatik lana utzi nuen.

Noiz gailendu zen zure pertsonen arteko batailan Evaristo kantaria?

Nahi gabe gertatu zen. Gu barnealdeko herri batean lo geunden eta kostaldeko herri batean esnatu ginen, Mundakan, taula baten gainera igoak, olatu handia zetorrenean. "Aiba dios! Eta hau nola egiten da?", esan genuen, baina azkenerako, garen lekukoak izateko, nik uste nahiko ongi moldatu garela.

Esaten dute asko entseatzen zenutela.

Bai, oso txarrak ginen eta kontzientek ginen horretaz, beraz, ez zegoen beste biderik. Ez dut esango bukaeran hasieran bezain txarrak ginenik, baina hori entseatzearen poderioz lortu genuen. Guk, kontzertu egunean eta biharamunean izan ezik egunero entseatzen genuen. Beharko zen zerbait lau txotx muturrekin Tour Eiffel-a egitekotan... Baina kristorena kosta zitzaigun! Eta La Pollak hainbeste urte irautearen sekretua hori da, oso makalak ginela ikasten, ez gurea bilakaerarik. Oso argia den jendeak ostia batean ikasten du, garatu egiten da, eta gero beste zerbaitetara pasatzen da. Guri abiadura pixka bat hartzea hamabi urte kosta zitzaigun, eta kantuak jarraian jotzea...

Ongi bizi daiteke musikatik?

Konformatzen bazara bai. Baina norbaitek jakin nahi badu nik musikari bezala zenbat irabazi dudana, bada fabrika batean lan egin izan banu baino gehiago, eta enkargatua izan banintz baino gutxiago, gutxi gorabehera hor. Eta horri erantsi ez daukadala gizarte segurantzarik.

Beti konformatu izan zara?

Nola ez naiz konformatuko? Drogatzeko ere iritsi zait-eta! Ez kristoren pila drogatzeko, jain-

tik kritikak entzutea, zeren eta zerbait esatera etorri zaizkidan guztiei, kopetan koloretako hizkietan irakurtzen zaie: “Gorrito zaitut, putase-mea, nik zuk daukazuna eduki nahi dut!”

Evaristo predikatzaila pulpitutik kantari ari da, eta milaka lagun ikusten ditu bere letania erre-pikatzen, lepo-buruak gora eta behera, makurtu eta altxa... Zer inpresio?

Palau Sant Jordiko kontzertuaz oroitzen naiz. Sekulako jende pila zegoen, zortzi mila, bederatzi, ez dakit zenbat, eta *peña* guztia entzuten nuen kantuan, nire ahotsa baino ozenago ia, buruz zekizkiten hitzak. Bada ez zitzaidan ile-rik puntan jarri, ez oilo ipurdirik atera, sententzio bakarra izan nuen: arriskuarena. Pentsatu bainuen, “eta hemen dauden hauek guztietatik, zenbat egongo ote gara ados esaldi honen edukian?”

Evaristo kritikoa orain. Nik esango dut zuek kritikatzten duzuenaren zerrenda bat eta zuk luzatu zerrenda hori: kapitalismoa, komunismoa, faxismoa, hipokresia, alienazioa, alderdiak, moda, kontsumoa... Zer gehiago?

Bada ni edozein egunetan egon nintzekeela horietako edozeinetan, horra kritikarik interresgarriena.

Irudikatu mundu justu bat, kolore guztiak armonian ezkontzen direna, baketsua, zer kantatuko du Evaristok?

Ez mesedez, hori hippyen mundua da, emaezu eskopeta bat zerbait gerta dadin behintzat... Nik askoz ere nahiago dut hor mikrofono aurrean egon baino arbola bat nola hazten den ikustera joan, askoz ere entretenigarriagoa eta.

Evaristo berria zer moduz dabil Gatillazon?

Izugarri gustura. Talde honen izpiritua taldeki-de batek laburbildu zuen behin ongi. Hogei festibal genituen, hamar debaldekoak, eta Kataluniako bi bertan behera gelditu ziren. Ezagutzen duzu ERC? Bitamina berria da. Bada bi kontzertu horiek ERCko udalek utzi zituzten bertan behera, zergatik? Arrazoi politikoengatik, jo ezak pareta txikito! Iritsi nintzen lokalera eta esan nien, “mutilak, joan zaitezke Sex Pistols edo horietakoren batengana, abuztuan kobratzeko geneuzkan bi kontzertuak, *katapum!*”. Eta batek esan zuen, “*de puta madre*, horrela denbora gehiago daukagu kanta berriak lantzeko!”. Nola ez naiz gustura egongo horrelako talde batean? Eta badakit hain zuzen komentario hori egin zuena larri baino larriago zebilela diruz. Bide batez, ni hain izan nintzen bere *kolega*, ez niola duro bat ere utzi.

Pulpiutak dependentzia sortzen du?

Ez, nik uste dut edozein momentutan utz nezakeela. Ez dut uzten ez dudalako nahi.

koari eskerrak tente gaude oraindik, baina nola kexatuko naiz ni horretaz? Gainera inoiz egingo ez dudana zortea tentatzea eta gehiago irabazten saiatzea da, ez da polita, eta agian tupust egingen duzu eta hor uzten dituzu mukiak asfaltoan. Guk historia osoan gehien kobratu dugun festibala Bilboko festetan izan zen, kilo eta erdi kobratu genuen. Kilo erdi bat musika ekipoa ordaintzeko, furgonetarako beste pixka bat, eta sekulako dirutza gelditu zitzaigun guretzat. Arrakasta itzela, putza! Baina polita da horregaa-

Evaristo analista politikoa

"Gertatzen ari dena betikoa da. Tabernan bi txikito hasten dira diskutitzen, eta bata besteari esaten dio, 'benga, eman dezagun biek pauso bat atzera, eta negoziatzen hasiko gara'. Batek atzerantz urrats bat ematen du, eta besteak bitartean 'danba!' aurrera pausoa emateko aprobetxatzen du, eta esaten dio, 'to, orain foruen parte hau kenduko diat'".

Baina horrek ez dit dependentziarik sortzen. Dependentzia besteak sortzen dit, notak eta silabak errotatzar honetan bueltaka ibiltzeak. Egun batean artista famatu batek galdetu zidan, punkya omen dena bera, "zuk Evaristo, nola moldatzen dituzu kantuak?", eta buaaaa! Barkatu baina hitz horrekin goitika egiten dut. Goitika egin eta gero esplikatu nion, "begira, ikusten duzu pareta hura?, hara joan etorri bat egingo dut: 'Ua ua ua ua ua... (melodia batean ari da)' Horrelaxe. Eta hoge buelta ematen baldin baditut, hoge kantu ekarriko dizkizut. Ez dizut esaten hoge kantu on, baina hoge, bat, bi, hiru, lau, bost, badakizu kontatzen, ez? Bada horrela hoge arte". Niretzat droga hori da. Eta egun batean toreroa bezala sorbalden gainean ateratzen banaute, zer jokatzten duzu sorbaldan naramatenei "eih! Gelditu pixka batean! —esango die-dala— eta zer iruditzen zaizue beste kantu hartan, erdi parean, gitarra sartzen bada eta 'raka, raka, raka' egiten badu? Ez, ez, lasai, segi, komentatzeagatik bakarrik esaten nuen, orainxe bururatu zait eta".

Evaristo drogazalea, noizbait izan duzu erreparorik drogei buruz publikoki hitz egiteko?

Hasieran, horrelako gauzak esatearren, kartzelara joateko beldurra izaten nuen, baina orain, euskara garbian esango dizut, *me la repampin*fla. Izan ere, orain, droga nirekin izaten dudanean oso ongi gordetzen dut, alegia nire gorputzaren barruan. Nahi baduzu mukiak botako dizkizut, kar, kar, kar.

Ez, mukiak ez, baina bota iezazkidazu pare bat kopia heroinaren garai hari buruz.

Kontu honek, mutikotan nire aita zaharrak arrazoi zuela onartu behar izaten nuenean bezala, sekulako amorrazioa ematen dit. Onartu behar baitut, baietz, arrazoi zutela, heroina gazteriaren iraultza itzaltzeko sartua

izan zela. Asturiasen ere berdina egin zuten meatzariekin. Baina gu beste uhin batean genbiltzan, guk leherketa bat genuen barrenean, hegan egiten genuen. Eta heroinarekin hil zen jende askok ere berdina, ez zen hil egin nahi zutela, edo ez zutela iraultzaileak izan nahi, baizik eta hegan egiten zutela. Besterik ez. Dena den, oraindik ere gutxiago dira drogak hildakoak bideak hiltzen dituenak baino eta ez dituzte autoak debekatzen.

Drogaren alde txarrak erakutsi dizkidate ikastolan. Eman onak.

Esaldi bakarrean esango dizut: drogak hil egiten du, baina bitartean...

Orain ezagutzen ez den Evaristo hori aterako dugu, gutxi espero duena, Evaristo zaindua, Evaristo dieta zorrotza, esan egia.

Makina bat denbora pasa dut nik janari makrobiotikoa janez. Kontzertuetara camping gasaren aparatua eramaten nuen, eta besteak sudurzuloetan irina sartzen ibiltzen ziren lababoan arroz integrala egiten egon izan naiz. Han garbitu izan dut entsalada ere. Eta

AZKEN HITZA

Fernandito

"Instrumentuak banatu genituenean, nola txikiena bera zen, azkena izan zen, eta bateria tokatu zitzaion. Beste bateria joleei begira ikasi zuen jotzen, hamabi taldek jotzen zuten festibal handi haietan. Oraindik ere ez dakit nola ez zioten begi bat atera egun batean, hain jartzen zen hurbil nola jotzen zuten ikusteko. Eta gero eseri zen, makila batzuk hartu zituen eskuetan, eta hasi, halaxe ikasi zuen.

Eta entseatu, entseatu, eta entseatu. Nik hala oroituko dut, beti esfortzuan ari zen mutila bezala. Beste bateria joleak harrituta gelditzen ziren berekin, 'nola ostia egiten du?', nonbait oso modu berezia zuen jotzeko, denboraren barruan zihoan, baina denboraz kanpo bezala. Mila aldiz saiatu dira niri esplikatzen, paperean marrazkiak ere egin dizkidate, baina ez naiz inoiz ulertzerira iritsi".

egia esan dieta hori oso ongi etorri zitzaidan. Medikuek esanari ardiak bezala kasu egin izan banio oraindik ere hepatitis Beeeeee-a eduki nuen. Eta badira urteak gainditu nuela.

Noiz ezagutuko dugu Evaristo euskalduna?

Nik euskaraz hitz egiteko estudiatu egin behar nuke. Entzute hutsarekin ezin dut ikasi, eta gainera arazo bat dut. Leku batean nagoen bakoitzean eta beste hamarrek euskaraz hitz egiten dutenean segidan hasten dira gazteleraz. Horrelako gauzak ditu jende itxi eta baztertzaila honek; ez dutenean nahi beste batek euskaraz ikasterik, beti gazteleraz hasten dira!

Eta nola sentitzen da Evaristo idazlea, Durango-ko Azokan, liburuak izenpetzen, sekulako ilara bere zain, eta ondoan, beste idazle batzuk elkarri begira?...

Lehen egunean laino batean egon nintzen, baina ez famak gain hartuta, baizik eta pentsatuz, "nolatan?". Bigarren egunerako goizean berandu iritsi nintzen eta pixka bat lehenago joan, gero Oñatiko *kolega* bat azaldu zen, eta nik ez ditut porroak erre ohi zeren eta niri sustantzia estupefazianteak ez zaizkit gustatzen, kolokatzen duena gustatzen zait, baina *kalada* pare bat eman nizkion eta piuffffff... Ba al dakizu zer gorputz txarra uzten zidan benetako idazleak ikusi han nire ezkerretan, inork ez zituen agurtzen, eta haien ondoan autografoak sinatzen ari zen ergelpote erdi mediatiko bat izateak? Penagarria zen, patetiko. Kultura nire aldetik pixka bat harago zegoen. Baina dena kontatzen hasita, nik pentsatutako jokaldia ez zen liburu bat ateratzea, nik komiki bat egin nahi nuen, baina Txalapartak marrazkilari bat aurreztu zuen.

Ez zinen gustura gelditu?

Tira, ez dakit, nire lagunak esaten duen bezala, komunean, papera daukazu saskitxoan, edukitzeko liburu bat iruditzen zait. Liburua hartu, pare bat kapitulu irakurri, eta kito, berriz saskira. Nik pila bat irakurri dut nire

Evaristo & Miguel Ángel Blanco

"Ez dut inoiz ahaztuko Miguel Ángel Blancoren heriotza. Nire alaba bera hil zen egun eta ospitale berean jaio baitzen. Urduri ez jartzeko Aguraingo sevillar bakarrekin joan nintzen ospitalera. Goizez iritsi ginen, eta beren satelite handi horiek guztiak desmuntatzen ari ziren. Eta Aguraingo sevillar bakarra, puztuta, nire bizkartzaina balitz bezala pasa zen denen aurretik, denei esanaz, 'argazkirik ez mesedez, argazkirik ez'".

bizitzan... Ongi idazten duen jendea ezagutzen dut, eta zer nahi duzu esatea, zer kristo hasiko naiz ni defenditzen?

Orain ikusten dugu polizia bat mutiko baten etxera iristen, prezintatzen dute bere ordenagailua, eta kartoizko kutxa batzuk jaisten dituzte kopiaututako KDz beteak. La Pollarenak ere bai tartean. Epaiketa egiten ari zaizkio, pirateatzeaz akusatuta dago. Evaristo abokatua da. Akusaziokoa ala defentsakoa?

Nigatik balitz segidan askatuko lukete mutikoa. Nik disko bat benetan eduki nahi nuenean, bere portadatxo eta guzi, dendara joan eta erosi egiten nuen, baina gainontzean? Bizitza osoan izan gara eta grabatzekoak! "Begira hau oso ongi dago! Egingo dizut nahasketa bat honekin eta beste harekin, eta pasako dizut".

Pirateatzeak asko izorratu zaituztete?

Ni ezta batere, eta disko industria ere ez. Nik diskoaren industria ezagutzen dudanetik krisian daude. Eta ikusi egin behar da gero zer auto erabiltzen dituzten!

Nire helburua ez da zure kontzientzian itoginak sortzea, baina aita egin zara, Evaristo aita da. Nola moldatzen zara?

Oso ongi, ama den batekin elkartu nintzen, eta sekulako emakumea da. Izan ere gu, oso punkyak, eta oso aurrerakoiak, baina azkenean ama da marroi guztia jaten duena. Gure bikotean bera da haurrak ezagutzen dituen. Nik, hurrekin nagoenean, hezkuntzaren mandamenduak, punkyarena bezala, bitan oinarritzen ditut: ez gehiegi molestatu, eta beti inguruan ibili badaezpada.

Eta orain Evaristo aitona. Ikusten dugu laurogeita hamar urterekin, erdi okertuta, elizaren aurretik pasatzen, bastoi bat du eskuan, eta gelditu egiten da. Zer egingo du?

Bada, bastoiarekin bere buruari eutsi eta txistua bota. Eta badaezpada elizara asko hurbilduko da punterian ez huts egiteko. ■

Harpidedunentzat Inaxio Muguruzaren 46 errezeta opari

Zenbaki honetan
hasi eta urte
bukaera arte,
Irungo (Gipuzkoa)
Atalaia jatetxeko
sukaldari den
Inaxio Muguruzak
46 errezeta erraz
eskainiko dizkizue
ARGIAko
harpidedunei.
Errezetak jaso berri
duzun karpetan
txukun gorde ahal
izango dituzu.
Garaian garaiko
osagaiak erabiliz,
otordu bakoitza
izango da
ahoarentzat plazera.
Hori bai, begiei
jaten emateko,
norberaren
abileziaren esku
dago platerak
argazkietan bezala
atontzea!

ESTITXU EIZAGIRRE

Argazkiak: Dani Blanco

HILERO MENU BAT osatuko digu, bere sarrerako plater, arrain, haragi eta postrearekin. Muguruzak berak azaldu digu nola hautatu dituen platerak: “Euskal Herrian beti egin diren platerak dira. Sukaldaritza pixka bat erotzen ari gara, orain dena da aparra, infusio eta antzerakoa. Betiko platerak eta era zaharrekoak dira azkenean berrienak. Gure arbasoen kulturari jatea beti izan da hortzekin mastekatzeari, ez arrainek bezala jakiak xurgatzeari. Errezeta klasiko hauek oinarri hartuta, beste fase batean bestelako platerak egin litezke, baina oinarria ondo jartzea garrantzitsua da”.

Garaian garaiko produktuekin egindako menuak izango direnez, beti lehengai freskoak erabili ahal izango dituzu. Urtaro bakoitzean

“Dudarik gabe, ongi aterako zaizkizue errezetak. Kantitateak frogatuta daude”

Inaxio Muguruza

zein plater duen gustukoen galdetu diogu sukaldariari: “Tripakiak eta muturrak dira, niretzat, neguko plater erregea. Eta neguko postrea, berriz, gaztainak eta intxaur saltsa. Udaberrirako ilar berriekin egindako menestra egingo nuke. Udan, hegaltza entsaladan jarriko nuke. Eta udazkenean ehiza, onddo eta perretxikoz lagunduta”.

Qalitatezko oparia

Irungo Atalaia jatetxea da Gipuzkoan kalitatearen Q-a jaso duen lehen jatetxea. Harpidedun mokofinek esango dizue ea zuen oniritzia ematen diozuen. Sari horren esanahia argitu digu Muguruzak: “Q saria da pla-

Errezetak opari

“Oinarritzko errezetak aukeratu ditut. Gure arbasoen kulturari jatea beti izan da mastekatzeari, ez aparrak eta gainerakoak xurgatzeari”

Inaxio Muguruza

tera mahaira atera arteko kalitatearen bermerik handiena. Pauso hau urteekin, lantalde osoa ongi kontzientziazatuta eta inbertsio handiekin egiten da, bestela ezin da eman. Izan ere, ingeniari teknikoek lehengaiak eta lantalde osoaren lana aztertzen dute, irizpide argien arabera. Hortik aurrera, platera mahaira atera ostean etortzen diren sariak kritikoei ematen dituzte, eta hori beste mundu bat da, hain inpartziala ez dena. Baina kalitatearen saria da lehen pausoa”.

Ziur ongi aterako direla

Muguruza maisua da etxean daudenei irakasten, distantzira eskaintzen diren ikastaroetako irakasle da eta. Bere azalpenak jarraitzen ez zaizue pazientzia erreko, beraz. Platerak ongi atera daitezen aholku bakarra ematen dizue harpidedunei: “Bizpahiru aldiz errezeta irakurri eta praktikan jarri. Eta harategi, arraindegi eta barazki dendetan eskatu jenero hori”. Hortik aurrerakoaz berme osoa ematen dizue Muguruzak: “Errezeta hauek propio egindakoak dira, eta kantitateak, proportzioak, denborak, eta gainerakoak ongi frogatuta daude. Dudarik gabe, ongi aterako zaizkizue. Ikastaro asko eman ditut, eta errezeta hauek ikastarotan horrelaxe emango nituzke”. Hortik aurrera, norberaren gustu berezien arabera gatz eta azukre gehiago edo gutxiago botatzeko aukera ematen dizue maisuak.

ARGIAko sukalde lanetan ari garenon partetik, gure oinarri zareten harpidedunei: on egin! ■

Beste gu

Irakurleak igarriko zuenez, goiko irudian irribarretsu ageri diren emakumeak ez dira benetazkoak. Internet bidez ezagutu ditugu, Second Life (www.secondlife.com) izeneko mundu birtualean, eta ez dakigu mundu errealean nola duten izena, zer itxura duten... ezta benetan emakumeak diren ere. Linden Lab enpresak 2003. urtean jarri zuen abian planeta birtual hau eta joan den urtetik etengabe hazi da, milaka dolarreko negozio bihurtu arte.

GORKA BEREZIARTUA

EGUNEROKO BIZITZARI ihes egin nahiak, lagun berriak ezagutzeko gogoak edo jakin-min hutsak erakarrita jende asko harrapatu du azken aldian Second Life-ko mundu birtualak. Internetek beste pertsonekin harremanak izateko eskaintzen dituen aukeren artean azken urratsa eman dute komunitate horretako bi milioi erabiltzaileek, unibertso paraleloa sortuz. Bakoitzak bere ezaugarri fisikoak irudikatze hiru dimentsioko gorputz birtuala dauka bertan eta komunikatzeko idatzizko mezuak, keinuak eta soinu efektuak erabil ditzake, besteak beste.

Benetako munduaren tankera ahalik eta handiena duen planeta sortzen saiatu dira Second Lifeko sustatzaileak. Mundu errealekoak bezalako hiriak eta auzoak sortu dituzte eta horietan mota guztietako jendearekin topo egin dezake bisitariak, aberatsetatik hasi eta dotorea eta punky itxurakoa; zaharrak, gazteak, bikotekide formalak, prostitutak... Dena gure munduan bezala.

Azken urteetan interneten izan diren fenomeno arrakastatsuenen artean dago. Datuei erreparatzea nahikoa da horretaz jabetzeko:

erabiltzaile kopuru handiaz gain, deigarria da egunero milioi bat dolar inguruko gastuak egotea Second Lifen. Eta ez gara Monopolyko diruaz ari, benetakoaz baizik. AEBetako dolarrak *linden dollar* delakoengatik aldatu daitezke web gunean, burtsaren antzeko truke sistema baten bidez –lerrook idatzi bitartean, dolar bat 187 *linden dollar*engatik aldatzen da–. Behin trukea eginda, hain birtuala ez den diru horrekin norik bere *alter ego*aren itxura alda dezake arropa berriak, orrazkerak eta bestelako osagarriak erosiz. Edo, hala nahi badu, lursailak eskuratu ditzake bere etxea eraikitzeko. Bizimodu nahasiagoaren bila dabilenak berriz, kasinoetan apustuak egiten edo zurrutean xahutu ditzake sos guztiak. Artikulu hau idatzi den egunean 1.011.029 dolar gastatu dituzte erabiltzaileek, eta hori 24 orduko datua besterik ez da.

Plan birtualak egingo ditugu?

Bigarren bizitzan planak egiteko oso baliagarria da eguneko jardueren agendari errepassoa ematea. Erakusketak, azokak, errezitaldiak, festak... Eskaintza zabala dago denen eskura. Musika gustuko dutenek, adibidez, badute

non aukeratu: kantari askok beren burua eza-
gutzero emateko baliatu dute hiru dimentsioko
plataforma. Galesko Melanie Fudge musika-
riak adibidez, *Wired News* aldizkarian duela
hilabete batzuk azaldu zuenez, disko gehiago
saldu ditu Second Lifen, ohiko dendetan
baino. Fudgeren arabera, astetik atera musika-
ri gehiago ari dira sortzen dituzten kantak
bigarren bizitzara eramaten.

Mundu errealean orain dela urte batzuk
izandako argia galdu duten izarrek eta orain-
dik distira handiagoaren bila dabiltzanek ere
titularretan azaltzeko aukera ederra ikusi
dute. 80ko hamarkadan *Luka* abestiarekin
ezagun egin zen Suzanne Vega da horren
adibide. Joan den urteko abuztuan emanaldia
eskaini zuen *streaming* bidez –emisioa egin
bitartean zuzenean entzuteko moduan ale-
gia– Second Lifeko *Infinite Radio* irrati eman-
degian eta prentsan izan zuen oihar-
tzuna ikusita beste askok bere eredu-
a jarraitu dute. Harrezkeroztik Duran
Duranek, U2k eta Regina Spektorrek,
besteak beste, kontzertuak egin
dituzte Second Life-en.

Diru zuriketa eta piratak

The Second Life Herald da alegiazko
planeta honetan argitaratzen diren
egunkarien artean garrantzitsuen-
a. Eztabaidak, programaren arazoen
inguruko berriak eta erabilera oke-
rren ingurukoak azaltzen dira bere
orrialdeetan. Agerkari horri esker
ondoko susmoaren berri izan dugu:
zenbait erabiltzailek ez ote duten
Second Life mundu errealeko diru
beltza zuritzeko erabiltzen. Horreta-
rako, benetako dirua *linden dollar* dela-
koengatik aldatu, mundu birtualean
lursailak erosi eta jabetza horiek
beraiekin ados jarritako beste erabil-
tzaile batzuei salduko lizkiekete.

Eta ez da bigarren bizitza honek
diru kontuekin eman duen arazo baka-
rra: joan den urteko irailean argi geratu
zen Second Lifeko merkataritza jar-
duerek legez kanpo aberastu nahi
dutenen artean zelako interesa piztu
duen. Pirata informatiko batek
www.secondlife.com gunearen segur-
tasun hutsune bat baliatuz 600.000
erabiltzailearen datuak arakatu zituen,
tartean banketxeetako kontu korron-
teen zenbakiak.

Mundu birtualari esker aberastutakoak

Nork esan zuen diru-gosea ezin dela digitali-
zatu? Aipatutakoek erakusten dutenez
mundu birtualak sortzeak ez du iruzurra eta
lapurretarekin bukatuko. Ezta patrikak bete-

Brasilek adina elektrizitate behar duen mundua

Mundu birtualean sartzeko aski da www.secondlife.com gunean
izena eman eta programa deskargatzea. Behin aplikazioa abiarazi-
ta, sarbidea Interneteko konexioaren bidez egiten da. Batera
konektatuta dauden erabiltzaile kopurua oso handia denean
ordea, Second Life arazoak ematen hasten da: mantsotu egiten
da, zenbait lekuk, bertan erabiltzaile asko elkartu badira, kargatze-
ko denbora asko behar izaten dute eta sarritan programa ez aurre-
ra eta ez atzera geratzen da. Planeta birtuala 24 orduz Interneten
egoteko beharrezkoak diren 2.700 zerbitzariak arazo dezente izan
dute 2003an martxan jarri zirenetik. Ez da harritzekoa, Second
Lifeko gorputz birtualak bizirik mantentzeko Brasil osoko biztan-
leek adina elektrizitate gastatzen dutela kontuan hartuta.

tzeko modu garbiagoekin ere. Izan
ere, objektu eta zerbitzu birtualen
salerosketa diru-iturri modura erabil-
tzen dute guneko bizilagun batzuek
eta, lehen esan dugun moduan, sale-
rosketarekin ateratako sosak mundu
errealeko diruagatik alda daitezke.
Horregatik, objektuak sortzen dituz-
ten erabiltzaile gehienek horien
kopiak egitea debekatzen dute.

Arrazoa ekonomikoa da, noski:
erabiltzaile askok beren soldata dute
jokoan. Bigarren bizitza lehenengo-
aren zerbitzura jarri dute eta hasieran
afizio zena ofizio bihurtu. Baten bat
aberastu ere egin da, Ailin Graef ale-
maniarra kasu. Lehen hezkuntzako
irakasle horrek duela bi urte hasi zuen
bere bigarren bizitza Anshe Chung
izenarekin eta orain milioi bat dolar
baino gehiago balio duten jabetzak
ditu. Horiek kudeatzeko, benetako
munduan enpresa bat jarri du abian.
Txinako Wuhan hirian dago eta 25
pertsonek ari dira bertan, Graefen
negozioei ahalik eta etekin handiena
ateratzeko lanean.

Arraroa ote?

Baten batek honezkero bere buruari
galdeetako zion nola den posible
horrelako mundu bat abian jartzea
eta, batez ere, jendearen inplikazioa
horrenbestekoa izatea. Agian pertso-
nok fikzio sinesgarriak sortu eta kon-
tsumitzeko joera dugu besterik gabe,
eta Second Life literatura eta zinema-
ren ondorengo urratsa besterik ez da. Dena
dela, fikzio honek ere errealtatetik edaten
du aurrerantz ematen duen urrats bakoitze-
ko. Denborak esango du pausu horiekin bide
luzea urratzeko gai den. ■

Su Eskola

Benetako egoerak sua itzaltzen ikasteko

Etxeko sukaldeak, hoteleko gelak, enpresako biltegiak edota garaje batek su har dezake ordenagailuko pantailan klik egitearekin bat. Ez da benetako sutea, baina egoera erreala islatzen duen sutea da. Ordiziako Su Eskolan aurkituko dugu hori. Bertan, suhiltzaileei eta partikularrei sutearen aurrean nola jokatu irakasteko eskola eraiki dute.

ITSASO IBARRA

Argazkiak: Dani Blanco

ZURI, GORRI ETA BELTZ. Horiexek dira Su Eskolaren hiru eraikinetako kolore nagusiak. Suaren hiru koloreak ikus ditzakegu bertan: erre aurreko zuria, erre bitarteko gorria eta erre ondorengo beltza.

Eraikin gorrian, eraikin logistikoan, hasi dugu ibilbidea. Hemen harrera lekua, kontrol gela, aldagelak, duxak eta ikasgelak daude. Su Eskola laster martxan jartzea da asmoa eta ikastaro horietan parte hartzera gerturatzen direnek alda-geletatik hasiko dute ibilbidea. Bertan suhiltzaileen arropak jantzi eta ikasgelara abiatuko dira. Ikastaro bakoitzeko gehienez 11 ikasle eta beraiekin une oro hiru hezitzaile egongo dira. Lehendabizi, suaren inguruko informazio teorikoa jasoko dute, sute baten aurrean nola jokatu jakiteko. Ikasleak suaren inguruko profesionalak eta suarekin zerikusirik ez duten partikularrak izan daitezke. Ikastaroak, gainera, ikasleek eskatutakoaren arabera antolatuko dira.

Teoria ezagutu ostean, gas heziketarako eraikin zurian, teoria praktikan jartzeko unea iritsiko da. Bertan, ikasleak binaka sartuko dira su hartuko duen eszenatokian, hezitzaile batekin batera. Beste hezitzailea kanpoan geratuko da gainontzeko ikasleekin. Hirugarren hezitzailea berriz, kontrol gelan egongo da, sutea pizteko. Kontrol gelatik, kameren bidez, une oro gas eraikinean gertatzen ari den guztia kontrolatuko du. Halako batean, sua piztuko da eta ikasleek sura gerturatu, berau itzali eta arnasa ondo hartzeko posizio hoberena hartu beharko dute. Azken finean, egoera erreale baten aurrean egongo dira, ke artean, ilunpean, tenperatura altuak jasanez eta sutearen erdian, bizitza errealean nola jokatu ikasteko. Dena den, praktika egiten ari diren bitartean arazoren bat izanez gero, sua berehala itzali daiteke hiru eratarik: kontrol gelatik, eszenatokian kanpoan

Praktikak elementu desberdinekin egiten dituzte Su Eskolan. Ezkerreko orriko eskaileretan erreskateak lantzen dituzte. Goiko irudietan, artifizialki su hartzen duten garajeko autoa, logelako ohea eta itsasontzi bateko hodia.

dagoen hezitzaileak duen mando batekin eta eszenatoki barruan dagoen botoi bat zanpatuz.

Etxeak su hartu du

Gas heziketarako eraikina etxe baten modukoa da. Bertan sute denak gas bidezkoak dira, eta eraikina zuria da, sute hauetan irteten den kea ere garbiagoa izaten delako. Behean garajea du eta goiko pisuan sukaldea, komuna, logela, jangela eta egongela. Eszenatoki guztiak txapaz eginak

dira, materialak gehiago iraun dezan. Garajea, esaterako, kotxeak hartuko du su, logelan oheak, eta egongelan gela osoak. Eraikin hau bereziki suhiltzaileak ez diren partikularrak trebatzeko erabiliko da, nahiz eta suhiltzaileek ere bertan praktikak egiteko aukera izango duten. Nahi beste aldiz piztu eta itzali daiteke sua eta itzali dutela uste dutenean, sua berriz piztuko da, edota sua non dagoen jakin gabe bere bila ibili beharko dute, pasillo estuetan zehar eta eskaileretan gora

jaso astero Argia etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Urtebeteko harpidetza
2007ko prezioak
130€ Hego Euskal Herrian
160€ Ipar Euskal Herrian

harpidetza eskaera

Izen deiturak:
Helbidea: Posta kodea: Herria:
Herrialdea: Jaioteguna:
N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:

Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647

Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik

Banku edo aurrezki kutxa:
Titularra: N.A./I.F.K.:
Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
Entitatea: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:
Data: Sinadura:

aukeratu gure ongi etorri oparia

☐ "Garxot" komikia ☐ "Lauburua" mahai-jolasa ☐ "Txoriak txori" lamina ☐ %25eko beherapena ikasle bazara*

Bete zure datuak eta bidali helbide honetara: 142 PK. - 20.160 Lasarte-Oria

“Sua dagoenean estres egoeran ez sartzeko balio du eskola honek”

Jotxu Romero Gipuzkoako Foru Aldundiko Zerbitzu Publikoetako Kalitate zuzendari nagusia da. Bera izan dugu gidari Su Eskolan barrena.

Zer dela eta sortu duzue Su Eskola?

Suhiltzaileen zerbitzua abian jarri genuenetik, enpresei, ikastetxeei, erietxetako langileei eta partikularrei ikastaroak eman dizkiegu suak nola itzali erakusteko. Prestakuntza hori suhiltzaileen parkeetan ematen zen; erretilu bati su eman eta su-itzalgailuarekin itzali behar zuten. Baina praktika horiek erreala goak egiteko beharra ikusi genuen. Gainera, suhiltzaileen parkeak herri barruan geratu dira eta bertan praktikak egiteak bizilagunei kalteak sorrazten zizkien. Bestetik, suhiltzaileen entrenamendurako zentro baten beharra zegoen, uneoroko prestakuntza behar dutelako. Hala, Alemania, Holanda eta Frantziako su eskolak ikusi ondoren, hemen bat egitea erabaki genuen.

Zein eratako prestakuntza landuko da?

Hiru eratakoa: oinarritzko ikastaro teoriko eta praktikoa; erdi mailako ikastaroa, suaren aurrean zer egin eta jarraitu beharreko pausoak irakasteko; eta profesionalen zuzenduriko prestakuntza, fisikoa zein teknikoa.

Jadanik prestakuntza duen suhiltzaileari zertan lagunduko dio Su Eskolak?

Argi dago suhiltzaileek praktikak egiten dituztela, baina ez dute egoera erreala baten aurrean praktikak egiteko aukerarik. Hemen hobetzeko

aukera izango dute, alde teorikoa, taktikoa nahiz taldeko lana. Izan ere, gradu ezberdineko suteak piztu daitezke Su Eskolan.

Eta partikular bati zertan lagun dakiok?

Sutea dagoenean zer egin ikasiko dute. Ez dugu jendea suhiltzaile bihurtuko, hori ez baita helburua, baina suhiltzaileen laguntzaile izateko prestakuntza ditugu, suteetan lasai egoten eta behar bezala erantzuten erakutsiko diegu. 112ra hots egin eta sutea kontrolatu behar dela badakigu denok, baina sua eta kea dagoenean estres egoeran sartzen da jendea. Aurretik horrelako egoera batean egon bada, ordea, lasai aurre egiteko gai izango da.

Zein dira sua itzaltzerakoan egiten ditugun akatsak?

Lehen izutzea da. Klean entzun edo esan dizkiguten gauzak praktikan jartzen saiatzen gara eta agian dena alderantziz egiten dugu. Kea saihesteko egin behar ez den zerbait egiten dugu. Egoera bakoitzak aurre egiteko modu zehatz bat du eta ezin dira jarraibide orokor batzuk aholkatu. Su Eskola ez da egin errezeta errazak emateko, sua itzaltzen ikasteko baizik.

Arlo honetan prestakuntza falta zaigu?

Guztiz. Suari aurre egiteko plan teorikoak daude, baina plan teorikoak praktikan jartzea komeni da, egokiak ote diren aztertzeko. Suari aurre egiteko jendea prestatuta eduki behar da. Simulakroak egiten dira, baina surik gabe, eta ikastaro hauei esker prestakuntza erreala goa da.

eta behera. Sutea itzaltzeaz gain, erreskateak ere landuko dituzte.

Eraikin beltzean sartu eta berehala nabaritu dugu goma errearen usaina. Fuel bidezko suteak itzali beharko dituzte hemen barneratzen direnek eta biltegia, sotoa eta tailerra aurkituko dituzte, besteak beste. Bertan, bereziki enpresetako segurtasun arduradun eta suhiltzaileek egingo dituzte praktikak. Etxean ez bezala, sute hauetan sortzen den kea erabat beltza da, naturari kalterik ez eragiteko kea tratatzeko sistema jarri baitute. Hala, kanpora irtengo den kea ez da kaltegarria izango. Era berean, suteak itzaltzeko erabiltzen den ura uneoro berrerabiliko dute.

Kanpoan

Sute denak ez dira eremu itxietan gertatzen eta horregatik, kanpoan ere beste eszenatoki bat prestatu dute. Karga arriskutsua daraman kamioi bat irauli eta irtengo den likido surkoiarekin lan egingo dute. Gainera, itsasontzi edo enpresa kimiko bateko hodiak su hartzean zer egin landuko dute. Halaber, kanpoan eskailera bat jarri dute erreskateak egin ahal izateko. Dorrean, suhiltzaileek, ekipamendu guztia soinean hartuta gora eta behera ibili beharko dute. Denborarekin, dorrean igogailua jartzeko asmoa dago, erreskateak egiteko. Dena prest dago, hortaz, errealitate hain gertu dauden praktika hauei ekiteko. ■

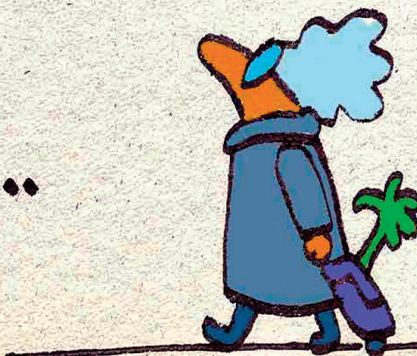
gure!
arteak
euskaraz

Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación
Foral de Bizkaia

JADANIK
EZ GAITUNK
SEKULA
IZAN EZ GARENA...

Kantutik auhen

Ezer baino lehen, *bala ere* urte berri ona desiratzen diet ttakun-herrenka hauen irakurle guztiei: zahar eta gazte, gizon eta emazte, lodi eta mehe, baserritar eta hiritar, pobre eta aberats, Bilboko eta Iruñeko adiskideei, Gin-*ez* hordi eta gurbil dabiltzanei. Hara, agiantzak maskaradako agur oparoaren moldean eskaintzen ditudala, nehor ez dudala ahanzten esperatuz.

Kantutik auhenerako bidean gabiltza berriz.

Euskal Herrian ardura horrela da. Madrilgo bonbaitsuak erraiak inarosten dizkigu eta noizbehinka iruditzen zaigu ez diogula, edo ETakoek ez diotela, denborari denborarik uzten garatzeko eta bake-une bilakatzeko. Erakunde armatuaren azken agiria patetikoa da. Haserrea eta trufa eragiten ditu gugan: zapaltzen gaituzten gobernuek gain, beraien ekintzen biktimak ere aurka dituztela sentiarazten digute. Alabaina, zer ari ziren beren kotxeetan lo, bi ekuadortar horiek, Euskal Herrian benetako bakearen alde ari omen den elkarte klandestinoko mutiko burutsu eta zintzoek berrehun kilo zartagailu Madrilgo aireportuko zutoinaren azpian kokatzen ari zirenean?

Auhenetik meniaren poesia itzuli gogo genuke.

Baina ezin jadanik. Lanetik etxerakoan, ilunbeak Baionako karrikak setiatzen dituela Bost kantoien Plazan, presoaren sostenguz juntatzen diren kideen indarren debaldea hazta dezaket, ETaren bonba bakoitzak, gaia gizarteratzeko indarrak arras husten dizkietelarik. Bitxiki aldizkari frankotan gudukari ohiek, bizitza ez dela balore absolutua azpimarratuz, banan-bana borroka armatuaren egokitasuna aldarrikatzen digute: pistolarik gabe segur aski ez zen deus lortuko gurean, baina zer da zinez lortu berrogei urteko *arma tiro pun* jolasaren ondorioz?

Erdietsi da funtsean Euskaldun Abertzale Suharra eredu, gainerako euskaldun eta erdal-

Itxaro Borda

Errro

Mujika

dun petzero friboloetatik bereiziz, populu baten estigmatizatzea, hizkuntzaren larru-azalean suga eta aizkora bilduen ikurra-
ren tatuatzea ke, odol eta garra-
sitan. Ezberdintasun arrotzaren
zigilua darama orain Euskaldu-
nak eta batzuetan nago ez ote
zaien, Monika Wittig-en *Les Tchibes* et *Les Tchouches* ipuineko Tchiches gosetuei nola, altzairuzko goldeaz ildoturiko ezber-

dintasun hori aski erakunde eta bere jarraitzailei. Ke, odol eta garrasi aroaren bukatzerik ez dute nahi, aipatzen dugun ezberdintasuna orduan arras ezabatuko bailiteke.

Poesiatik auhenera lerratzen gara berriro.

Gaurkoan iraultza-kit delakoak muntatzen dituzten saloiak higitzen dira, politika ausarki komentatzen dutenek badute non bazka eta geroa iragartzera ausartzen dira: batzuen arabera ETak armak behin betiko utzi beharko lituzke, besteek diote berak finkatu tregoaik bederen errespetatzea komeniko litzaiokeela eta azkenak pilpira daude *mende abitu*etako giro borrokalarie-tara berbiltzen delako gure herria. Errua etsaiak baitu. Eta nor nahi izan daiteke etsai, etxekideetatik haste. ETak euskaldunak bere kateetan preso datxizka, bakarrik mundu osoaren kontra eta irabazi arte.

Sinetsi al genuen tregoarene egiazkotasu-nean? Uste dut zalantzati ginela, ez genuen hauspotzen, ez genuen kritikatzeko, hitza *sus-pens* batean balego bezala, Damoklesen ezpata baten antzera, kasko gaintan dilindari. Ohartzen naiz, oraindik eskuratzen ditudan ezker abertzalearen fraseologia dakarten paperetako perpausak ez ditudala gehiago ulertzen. Hiztegiak badituzte, gramatika liburuak, klasi-koak eta modernoak baina ez dut fitsik konpre-nitzen alajinkoa!

Angel zuk latina baitakizu, lagundu nazazu predikuak argitzen!

Help me please help me. ■

Yolanda Arrieta

IDAZLEA

2006ko abenduaren 30a

8:00. Berrogei ordu urtea amaitzeko. Urtegiak lehor, mendiak ihar. Neguan sartu gara, baina giroak bere horretan darrai, txepel. Jendearen aldartea ere halakoxea da: barruak ilunpean eta entxuferik ez argi artifizialentzat. Errauste planta Zubietan. Presoak gogoan, urteko azken ostiralean. Saddam Hussein goizaldean urkatzekotan. Urtebete barruko egoera gaurkoa baino hobea izango omen da Zapaterorentzat. Euskal Herri sendo eta elkar lotutako bakarra Euskal Herri kulturala, Aingeru Epaltzarentzat. Kafetera dantzan. Isiltasuna. Denak lo etxean.

13:00. Hego haize epela bazterretan. Egunak aukera ezin hobea oparitu dio aldarte grisari. Goiza amen batean joan da. Hiru labadora jarri ditut, etxea aireatu dut, argizaria eman diot zoruari. Arropa zaharrak oparitu dizkiot *Oldberri* edukiontzia-ri. Mezuak ezabatu eta egunean jarri dut ordenadorea: zirriborro zaharrak zaborretara eta ideia berriak karpeta berrira. Bazkaria puntupuntuan, urteko azken aurreko egunean. Irratia piztu dut, albistegien hasieran. Hitz ilunak, deklarazio neurtuak, ahots estuak... Zerbait gertatu da! Telebista piztu dut. Urkamendiko irudiekin hasi da Gabon Zaharretako feria. Eta gudarako aproposagoak diren sarraski irudiekin bete da ondorengo ordu laurdena. Oraindik ez dago datu zehatzik, baina irudiek argi erakusten dute agerian dagoena.

14:30. Denboraldiko azken *Sautrela*, gaurkoa. Zeru urdina dakusat leiho-
tik. Deika ari den laguna dirudi: "bazatoz kalera?". Gaur ez, gaur neure baitan egoteko gogoia daukat. Eta poetaren kanta tristeak entzuteko gogoia. Eta kantariaren hitz poetikoekin gehiago goibeltzeko gogoia. Xabier Letek estereotipo guztiak hautsi dizkit, ordea, eta, jario aberats bezain sakona eskaini dit. Loaren ataurre goxoan aditu dizkiot denak, hitz ozenak

DANI BLANCO

eta baita haien oihartzun iradokitzaileak ere. Zapore goxo, kulunkari batek bildu nau malenkoniaren altzora. Ez dut begirik bildu, ordea. Berrirakurtzeko dudak *Koaderno gorriari* heldu diot mantapean. Eta hantxe irentsi dut dena, mokadu batean, eta Arantxa Urretabizkaiaren protagonistak metafora ederra eskaintzen digula pentsatu dut: borroka politikoagatik seme-alabak lapurtu zizkieten harena, izan ama izan herria.

21:00. Gau giro bikaina. Ez goaz inora, ordea. Afari goxoa, musika leuna eta atsedenerako tartea. Bihar gabon zahar. Plazako gabon doinuak komunikabide nagusietako albisteekin nahasten dira: "Jesus, Jesus jaio da, Beceleenen, Jesus jaio da, goazen, goazen...". Lozorrotik atera dira kazetariak. Lanpetuta daude aspaldiko partez. Jaio da notizia, titularrak beteta ageri dira argazki erraldoietan. Esatarien aurpegian urjentzia eta iritsi ezina. Irudi berberak, ordea, ordu berean, kate ezberdinetan.

Agur Jesustxo, agur izartxo, agur zoriona, agur bakea.

GOIZALDEAN. Eredu arrotza, ezlekua. Hustasunak egonezina dakar beti. Errazagoa da zaharrari eustea. Nahiago lur antzuan erein, berri bila abiatu baino. Bakeak kafe marka izaten jarraitu beharko du, batek daki noiz arte. Hasi da berriz partida: bat eta huts. Hasi da berriz lehia: zuk hau nik hori. Hasi da berriz gerra: zuk bonba, nik herria.

Egutegi berriez jantziko ditugu hormak, aurki. Baina albiste berberak ikusiko ditugu, ordu berean, kate batetik bestera salto egin arren.

Rotuladoreak hartu eta mapa berriak marraztera noa. Sinestu nahi dut badela beste modu bat. Sinestu nahi dut badela beste era bat. Sinestu nahi dut badela bizitza irudikatzen beste eredu bat.

Gure umeentzat nahi dugun hori, adibidez. ■

Hizkuntza ez, hiztunak

Elosuko euskararen azken hiztunari egin-dako elkarrizketa interesgarria irakurri genuen oraintsu ARGIA-n. Zaraitzun eta Nafarroako beste hainbat lekutan egin daiteke ariketa, eta laster baita Bizkaiko mendebaldeko herri batzuetan ere. Ned Madrell manxeraren azken hiztuna gogorarazi dit, edo duela hamabost urte hildako Fidela Bernat erronkariarra. Azken hiztunek beti eman didate zer pentsatua, omenaldien gainetik ezin burutik kendu bazutela saiatzerik hurrengo belaunaldiari pasatzen eta azken hiztunaren patua eurengandik urruntzen. Maneko uhartearen gutxi erreparatu diogun esperientzia interesgarria egin dute azken hiru hamarkadetan: Madrell hiltzerako askok ikasi zuten hizkuntza berarekin, eta 90eko hamarkadatik haur-eskolak ere badaude, atzera datoz ama-hizkuntza duten belaunaldiak. Dozenaka gutxi batzuk, egia da, baina uhartea ere txikia izanik, azken erroldako 600dik gora hiztunek adierazten dute ehuneko batera iritsi direla. Eskoziaren pare. Hizkuntza galduztat eman ostean, bada zer bait.

Irlandak ez du galdutzat eman hizkuntza ofizialki, are ofiziala da Europar Batasunean urtarri-laren 1etik. Badakigu ez duela horrek irlandera salbatuko. Baina ez dut uste zuzena denik irlandarrei begiratzea borrokarako lilura eta hizkuntzarekiko gutxiespen horrekin. Irlandararenak ez du egin XX. mendean. XIX. mendeko goseteak

INIGO AZKONA

irlandera hiztunei erasan zien bereziki, eurek jarri zituzten hilak eta Ameriketako emigranteak, uharteko zati handienera mintzatzen zen hizkuntza mendebaldeko eskualde batzuetara zokoratuta zegoen urte gutxian.

Hizkuntza hiltzorian lortu zuen independentzia Irlandak. Gero, egia da: ez dute hizkuntza salbatu, *Gaeltachten* eremuak murriztu egin dira eta han ere ingelesaren indarra handia da. Askok eskatzen dute behin betiko ehorzteko, onartzeko alferrik izan dela ahalegina, mundu hizkuntza garrantzitsue-na daukate eta bestea arrotz zaio ia uharte osoari.

Baina nork lortu du hori? Ordezka-pena ohikoaren aurkako bidetik bultzatzen ari gara: nagusia utzi eta txikia hartu, borondate hori daukagu euskaldunok eta irlandarrek. Ez katalanek, ez galiziarrek, horiek lurralde osoan eutsi diote hizkuntzari, ez dute berreskurapen beharrik, normalkuntza baino ez.

Balantze eginez: lortu dugu herri- ren bat berreuskalduntzea? Erraz jarrita, Arabako Lautadan edo Sakanako muga orain gutxi erdaldundu ziren herriak, euskararen memoria oso presente dago, denak abertzaleak dira, euskaldundu da bakarren bat? Eta badago datarik, noizko izango den esateko, Kiotoko protokoloaren antzera, “2015ean herri honetan %70 euskaldunak” edo antzekorik? Eta ez naiz Eb-ro ertzerraino edo Enkarterrira joan. ■

« Hizkuntza hiltzorian lortu zuen independentzia Irlandak.

Gero, egia da: ez dute hizkuntza salbatu

TXANDAN

Joxerra Garzia

Bezpera

Santageda, San Sebastian, San Juan, Urte Berri... sakon sustraitua dago gurean egun seinalatuak bezperaz ospatzeko ohitura. Joera hori festa lehenbailehen

gozatzeko grinak edo Egun Handira bizirik ez iristeko bel-durrak eragindakoa den, ez dakit nik esaten, baina, dena dela ere arrazoia, bezpera ospatu zaleak gara, inondik ere.

Berezko joera hori gutxi balitz, kristautasunak barru-barruan sartu zigun mundualdi hau bezpera delako sinestea. Zerurako nahiz infernurako, hil eta gero hasten den Beneta-ko Bizirako atariko baina ez dela, alegia, mundu honetako bizia, Egun Handia arteko erromesaldi penitentziatzakoa.

Adituak gara, beraz, bezpera kon-tuetan, edo hala ginelakoan geunden behintzat orain arte. Azken hamarka-da honetan, ordea, bi ikastaro trinko

eginarazi dizkigute: bata 1998an hasi eta 2000n bukatu zena, eta bestea amaitu berri den 2006an hasi eta bukatu dena. Horrela ikasi dugu ez dagoela ezer etsipengarriago-rik, ospatzen ari zaren bezperari biharamuna zartatzen diotela ikustea baino.

Etsi beharko dugu, beraz, martxa honetan gure ondo-rengoak ere biharamunik gabeko bezpera etengabe bizi-tzera kondenatuta daudela, kondenatu nahi dituztela, kon-denatuko ditugula. ■

Joxemari Agirre

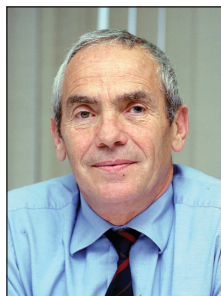
EAJKO KIDEA

Autokritika

Niretzat pozgarria izan da Lehendakariak bere buruari egin dion kritika, ez baikaude ohituak autokritika politikoak entzuten. Urtarrileko gertaerek ordean, eskatzen zuten hainbestekorik, abenduaren amaieran gure Sisifo maldan behera erori zenetik.

“Bistan dago autokritikaren bat merezi duela eztabaida politikotik datorren ekarpen eskasak”, esan du Lehendakariak. “Gure gizarteari zor zaio uneon ahalegin bat dituen arazo politikoak konpontzeko. Esan behar dut, apenas egiten diogula ekarpenik politikari, gauzak ez konpontzeaz eta nahasteaz aparte. Era berean, kargu hartzen diot neure buruari politikan dihardugunok egoerari erantzuten jakin ez dugulako”.

Txalogarriak iruditzen zaizkit Ibarretxeren hitzak, Deustuko Unibertsitateko Merkataritza Lizentziatuen Elkartearen esanak. Ez diot beste inori entzun inolako autokritikarik gizarteak hainbeste itxaro zuen bakebidea zapuztu den honetan. Badirudi denek ezin hobe egin zutela haien egitekoa. Ez diot autokritika izpirik entzun Espainiako Gobernuari, ezta PSOERI ere. Ez diet inolako autokritika zantzurik sumatu ETARI eta ezker abertzaleari, zuzenki inplikatuak aipatzearren. Guztiak hasi dira errudun bila eta norberak bere burua zuritu du guztia besteren errua balitz bezala. Beste batzuek balantzea egiteari ekin diote: “Agian, hau gertatu izan balitz edo beste hura egin izan balute, prozesuak aurrera egingo zuen”. Balitz eta balego guztiak bide bazterrean geratzen dira.

INIGO AZKONA

Besteak beste,

horrexegatik

gustatu zait

Lehendakariaren

autokritika.

Autokritika egiteak

ez du tinkotasunik

edo irmotasunik

kentzen

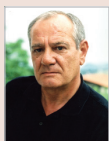

Gizarteak amesten duen helburua da bakea egitea, baina, ez nolanahi, duintasunez eta askatasunez baizik, arazoak konponduz edo konponbidean jarritz. Horixe da gizarteak politikariari eskatzen diena eta hortik dator Lehendakariaren gogoeta. Gizartearen nahia da, bakean eta elkarriketaren bidetik, indarkeria adierazpenik gabe, gure etorkizuna aukeratzeko eta gauzatzea gehiengoak hala nahi badu. Baina gerta daiteke euskal gizarteak, euskal herritarrek, arazo horiekin aspertzeko. Hainbeste aldiz aipatzean eta izendatzean... izan ere, azkeneko asperrak egiten zaizu, eta, gainera, gure eskuetan zuzenean ez dagoenez, beste baten dagoenez... Urtea joan eta urtea etorri, gauza berari bueltaka. Horrek erakusten digu jendearekin ezin dela jolas egin eta gauzak hasi eta bukatzen jakin behar dela.

Orain kolokan geratu da prozesua. Beharrezkoa izango da berriro elkarrekiko konfiantza eta sinesgarritasuna lortzea. Elkarriketa aurrera eramateko ez da nahikoa batek bakarrik nahi izatea, bi behar dira gutxienez. Agian gehiago, eta horrek esan nahi du elkarrekiko konfiantzarik ezean ez dagoela aurrerapausorik bakegintzan eta normalizazioan. Besteak beste, horrexegatik gustatu zait Lehendakariaren autokritika. Autokritika egiteak ez du tinkotasunik edo irmotasunik kentzen. Autokritikoa denak tinkoa eta irmoa izateko gaitasun handiagoa duela iruditzen zait. Irmotasunaren itzalean hanka-sartze asko ezkututzen da. ■

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Lapurdiko auzoa, orain dozena bat urte arto sailek bereziki identifikatzen zutena. Herriko Etxeak, Poulou ustetsua buru

zelarik, lurra bereganatu alokatzailei beren eskubideak ukatuz –herritarrek ordaindu behar izan dugu amanda noski– eta eremu industrialak eratzeak asmoa zutela esan zuen. Fabrika berria ekarri zuten, langileak eta guzti baldintza fiskal berezietan. Herrian lanpostuak sortzeko proiektua zena, deusetan gelditu da. Tailer zenbait ikusi zitezkeen, gauza gutxi. Baina pixkanaka, etxeak dira eraikitzen ari direnak. Eta prezioei erreparatuta, argi da horiek ez direla herritarrek erosteko modukoak, gutxiago bertako

Berrueta

gazteek beharko lituzketenak. Garai batean Herriko Etxeak, Poulou handiustearen menpekora orduan ere, Santa Flor parkean xahutu sosak berdindu nahian edo asmatu-

tako estrategia dirudi, lur horien prezioa ez baita izan ofizialek beren lantokiak ezartzeko neurrikoa. Denak salduta omen dauzkate altxatu aurretik. Hamar mila biztanleko herria nahi omen dute lortu kosta ahala kosta. Berdin dio bertakoek ez baldin badute hor lekuri, ez bizitzeko ez lanerako, Herriko Etxeak bilduko omen ditu etekinak. Eta hala ere, Pouloukumeak izanzen dira bozkatuenak datozen hauteskunde munizipalean. Eta hamar milako biztanlegoa lortuz, auzapeza eta, profesionalak bilakatuko zaizkigu. ■

SMSei jarriak

I

Gtun z dra, baña
zñn ltra Bltzak!
Dyak z dra, baña
zñ 2dalRzak...
txattik at uztn du
luzaPnik ezak...
hoRlako zeozr
dra smsak.

II

Grham Bll gy izn zn
ezña lortzko:
distntzia labrtuz
BrB luzatzko.
Orañ, d3dinnz,
mo2la tarTko
1. baño +
dgu Satko.

III

tLfnoa zr dn
z al dgu ahntzi?
tLgrma 2hurtu
dgu kasix2...
1. Sko esan &
aPnas idtzi,
orañ ltra Sko da
& hotsa gtxi.

IV

7 seg. Ski da

INIGO AZKONA

6atu zkro,
5 axl boklak,
4 hzki, num...
; 3di
& "Xa2" gro:
lsto, bst mzu 1
uhnn Be0.

V

"Mzu BRi 1 dzu"
sldi mgiko,
100&20.
mzua, polto!
Bno, z bldn bda
Bgien Bgiko,
"ezbtu" botya
saktta, Kto!

VI

Z da hRn Raza
mzuen hzkra,
hlduko oT zñn
Dna ulrtzra?
Z bazzu gusttu
Brts-srta Bra,
mzu 0 1 2dli
6655era.

6655era.
mezu huts bat bidali
bertso-sorta bera,
Ez bazazu gustatu
dena ulertzerat?
helduko ore zinen
meuen hizkera,
Ez da hortzen erraza

VI

"Mezu berr bat duzu"
esaldi magiko,
ehun eta hogeiagaren
mezu, politoi!
Beno, ez baldin bada
begien begiko,
"ezabatu" botoia
sakatuta, kitoi!

V

7 segundu aski da
satu ezkerro,
bost axola bokalak,
4 hzki, numero...
; (begi keimua) irudi
eta Xabi gero:
lsto, beste mezu bat
uhinen bezero.

IV

Telefonia zer den
ez al dugu ahantzi?
"Telegrama bihurtu
dugu kasi-kasi...
Lehen asko esan eta
apenas idatzi,
orain letra asko da
eta hotsa gutxi.

III

Graham Bell gai izan zen
ezina lortzeko:
distantzia laburtuz
berta lutzazko.
Orain, dirudienaz,
mobila tarteko
lehen baino gehiago
dugu esateko.

II

Gutun ez dira, baina
zeinen letra beltzak!
Dirak ez dira, baina
zein bidaltzerazak...
txatetik at uzten du
luzapenik ezak...
horrelako zeozer
dira esamesak.

I

El Tenderete
Txotxongiloek euskaraz
ikasi dute Bilbo aldean

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Makina bat kontu*

Ihesi
Onddoen bidea

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Inma Shara Partituratik sentimentura

Amurriokoa, 1972an jaioa. Inma Sharak urte eta lan asko eskaini dizkio musika ikasteari, Euskal Herrian eta atzerrian. Haren curriculumak ez dio gezurrik: “Harmonia, kontrapuntua... ikasketa horiek guztiak ditut eginak, konposizioa ere bai. Gainera, pianoa, biola, eta orkestra zuzendaria izateko beren-beregi ikasi beharrekoa”. Nola ez. Sharak bost urte daramatza hainbat orkestratan zuzendari gonbidatu modura. Aurretik, eta beka batzuei esker, urte bi eman zituen munduko maisurik onenekin lanean, hainbat herrialdetan. Orduan hasi zen bidaiak egiten, eta harrezkeroztik ez da gelditu. Lanak prestatzeko, hala ere, Amurrioko etxeko lasaitasuna bilatzen du beti.

UNAI BREA

Argazkiak: Marisol Ramirez / Argazki Press

2007ko urtarilaren 28a

ARGIA

29

«Askotan, ontzat eman behar dugu gizakiok musikaren aurrean dugun ahulezia»

Ez da erraza izan elkarriketa hau egiteko une egokia aurkitzea, oso lanpetuta zabilta eta. Oso ondo prestatzen dituzu kontzertuak, ezta?

Oso. Orkestra zuzentzeko ez da nahikoa keinu-teknika menperatzea. Horrez gain, zuzendariak bere egin behar du konpositorearen lana. Alegia, lanak norberaren taupadatik sortu behar dira, norberarenak izan behar dira Beethovenenak ez ezik. Prestakuntza prozesua, beraz, lana aztertuz hasten da, ikasiz, eta batez ere, zeure eginez, barneratuz. Horrek guztiak denbora luzea eskatzen du.

Hara, zuk partitura ikasten duzu, ezta?

Hala da.

Eta nola lortu, partituratik abiatuz, lana "zeure" egitea?

Testua, musika-testua alegia, badago idatzita. Orkestra zuzendariok lantzen duguna, batez ere, testu hori oratoria bihurtzeko modua da. Musikak hainbat parametro eskaintzen digu, haien bitartez guk bide bat ala bestea hauta dezagun, eta konpas bakoitzari bizia eman diezaiozun emozioen alorrean. Kixotea duzu, esaterako. Haren testua idatzita dago alde zurretik, baina inflesioen, isiluneen, atsedenen... arabera, hau da, esaldi bakoitzaren inguruan dagoen poetikaren arabera, esaldi hori ederragoa izango da ala ez. Halaxe lantzen dugu geuk ere musika esaldia.

Zer bide egin zenuen orkestra zuzendaria izateko? Betidanik eduki duzu gurari hori?

Bere izena aldatu zuen emakumezkoa

Elkarrizketa bukaeran, zeharkako gai bi aipatu dizkiogu Inma Sharari. Bataz, egiazki, ez diogu galdetu ere egin, aski argibide eman baita honezkero; Sharari buruzko zerbait argitaratu den bakoitzean, hain zuzen. Munduaren aurrean agertzeko hautatu duen goitizenaz ari gara. Inmaculada Saratxaga izaki sortzez, deitura horrekin primeran moldatzen zen "etxean" zebileno. Nazioarteko mugak gainditu ahala, berriz, euskal fonetika zenbait mingainentzat desegokia datekeela erabaki zuen —edo erabakiarazi zioten—, eta haren ordeztu Shara nazioarte-koagoa, "neutroagoa", aukeratu zuen. Inma Shara Amurriokoa da, baina berdin izan zitekeen Jordaniakoa, esate baterako.

Bestalde, hemerrotekak arakatzen dituen edonor kon-

turatuko da Inma Sharaz idatzi den bakoitzean, edo ia, haren emakumezkoatasuna izan dela nabarmendu den lehenengo gauza, edo lehenengoetarikoa. "Ohartuko zinen orain arte ez dizugula galdetu zu emakume izatearekin zerikusia duen ezertaz" esan diogu. "Eta eskertzen dizuet", erantzun hark. "Hala ere —jarraitu du— ez nau gogaitzen hori azpimarratzeak, ulertu egiten dut nola-bait berezi bihurtzen nauen zerbait dela. Onartuta daukat hori. Baina oso argi daukat Brahmsen, Beethovenen edo Txaiikovskik ez zutela adierazi zein pertsona motak zuzendu behar zituen beren lanak. Gizonezkoa edo emakumezkoa izan, arraza batekoa edo bestekoa... axaleko kontuak dira, garrantzitsuena musikaren arima da, eta pertsona modura dugun onena ematea".

Niretzat ez da lanbidea, bizimodua baizik. Orkestra zuzentzeko bizi naiz, ez dago niretzat orkestra baten indarraren aurrean egotea baino gauza zoragarriagorik. Zergatik orkestra? Artearen ikuspuntutik, tresneriarik konplexuena delako. Eta haren bitartez bideratzen dut neure gogoetaren fantasia.

Bizitzeko era da, beraz, musika zuretzat. Baina orkestra zuzentzea izan da betidaniko zure asmoa, edo musika ikasi ahala konturatu zinen horixe egin nahi zenuela?

Musikan bada gauza garrantzitsu bat: ezin daiteke inoiz eroso paratu. Kontzertu bakoitza izate biziduna da, sortu, hazi, eta hil egiten dena. Une horretan. Hurrengo egunean beste entzule batzuk izango dira, eta beste kontzertu bat. Atzo egingakoak ez du biharko balio, hortaz. Bestalde, pertsona modura hazi egiten zara, zeure burua aberasten duzu musikaren bidez. Ia hasieratik eduki nuen garbi orkestra zuzendaria izan nahi nuela. Musika maite dut ororen gainetik.

Musika tresnak ere jotzen dituzu...

Bai, osagarri modura ikasi nuen hori. Orkestra batekin lan egiteko ezagutu egin behar dituzu tresnak,

hari tresnak batik bat. Haria baita, izan, oinarria, musikaren lastaira. Gehien agertzen den zatia da, eta gainera etengabe. Tresnekin lan egiteko, eta harizkoekin batez ere, haiek eskaintzen dituzten aukera guztiak ezagutu behar dira.

Beraz, asko jakin behar duzu jotzeko teknikaz?

Bai, hori garrantzitsua da. Bestetik, pianoa ere ikasi nuen, haren bidez musikaren arki-

tektura laburbildu deza-kezulako, musika-hizkuntzaren arimaino hel zaitezkeelako. Musikak bai baitu bere semantika. Ahozko hizkuntzarena baino abstraktuagoa agian, baina semantika zehatza azken batean. Eta pianoak lagundu egiten du arkitektura hori dezi-fratzen.

Jo egiten duzu partitura bat ikasten zabiltzan bitartean?

Gutxi, batez ere irakurri egiten dut.

Zuzendaria zaren heinean, zeuri dagokizu agintea. Zer nolako harremana eduki behar duzu orkestrako musikariek?

Egia esan, orkestra familia handia da. Beti ahalegintzen naiz harekin harremana garatzen, ez arlo profesionalen bakarrik, baita afektibitate arloan ere, eta areago: psikologi-koan ere bai. Zuzendariok

«Musika heziketari ez zaio oraindik behar adinako balioa aitortzen gurean»

Maiz joaten zara Europa erdialdera, alegia, musika klasikoak indar eta ospe gehien daukaten herrialdeetara. Ezin konparazioari ihes egin...

Pragan, esaterako sumatu egiten da badela benetako kultura bat musikaren inguruan, entzuleek musikarenganako erabateko begirunea daukate-l; musika beraieen bizitzen osagaietako bat da. Hemen, dena dela, loraldia ematen ari da, eta entzun-aretoak zabaltzen ari dira. Hor ditugu Kur-saal, Euskalduna... Europa osoan bekaitza eragiten duten musika-azpiegiturak, musika erromantikoari dagokionez batez ere. Nire ustez, aurrerapauso handiak egiten ari gara; gure bizitzetan duen garrantzia aitortzen hasi gatzazkio musikari. Eta hori azpimarratzekoa da, nik beti esan baitut musikak, gure arimari bakea eman ez ezik, hezi egiten gaituela. Musikak memoria gartzten, talde baten barruan jarduten, entzuten... laguntzen die umeei. Jendaurrean tresna bat jotzen duen umeak ez du, gerora, jendaurrean hitz egiteko beldurrik izango. Egia da musika-heziketari ez zaiola oraindik behar adinako balioa aitortzen gurean. Baina bide onetik goaz.

musika lan baten bertsio bat ematen dugu, geurea, baina ez diogu sekula oztoporik jarri behar orkestrako musikari bakoitzaren arimari. Azken batean, nortasun artistiko desberdinak bateratu behar ditugu. Zuzendaria zati garrantzitsua da tresneria handi horretan, baina zati bat besterik ez. Garrantzitsuena ez da zuzendaria, ezta musikari jakin bat ere, osotasuna baizik. Nork bere egitekoa dauka, eta ez zaigu ahaztu behar garrantzitsuena entzuleak direla, eta protagonista nagusia, musika bera.

Hala ere, garbi geratu behar da zuk agintzen duzula? Zuzentzea agintzea da?

Nik ez nuke hala esango. Zuzentzea ekarpena egitea da, sentimenduak igortzea; musikariek zure gogoetaren fantasia gorpuztu dezatela lortu behar da. Hau da, fantasia horren bidez denok batean arnasa har dezagula. Hori da zoragarriena.

Eta orkestrako kideentzat, erraza al da zuzendariaren argibideei jarraitzea? Edo badira zuzendari "zailagoak"?

Kontzertu aurreko prestakuntzaz gain, begibistakoa da zuzendariak teknika argia eta zehatza behar duela. Hori da orkestrarekin komunikatzeko erabiltzen duen mintzaira. Eta teknika lausoa daukanak pedagogia arazoak edukiko ditu.

Zuzenean ari zarela, nola adierazten diozu orkestrari entzuten ari zarela ez duzula gustoko? Ez dakit inoiz gertatuko ote zitzaizun...

Batzutan gauzak etorri bezala onartu behar dira. Orkestra giza-taldea da, gizakiak gara, eta ez gaude beti onena emateko moduan, mila arrazoiengatik: biran gaudelako, bidaia luzeak egiten ditugulako, nekatuta gaudelako. Askotan, ontzat eman behar dugu gizakiok musikaren aurrean dugun ahulezia. Erabat eskuzabala izaten naiz horri dagokionez, musikarenganako begirunea eta maitasuna dagoen bitartean eta norberak daukan onena ematen duen bitartean.

Musika klasikoak gero eta entzule gutxiago eta gero eta adituagoak ditu?

Ez, eta nire joera, gainera, guztiz aurkakoa da: gero eta entzule gehiagorengana iristea nahi dut. Elitismoa baztertu behar dugu guztiz, ez gu ez entzuleak ez baikara ezer musikarik gabe. Musika guztientzat da, eta ez da haren-gana hurbiltzeko beldurrik eduki behar. Askok esaten dute: "Ez dut musika klasikoa ulertzen". Parka, baina zuk ez duzu musika klasikoa ulertu behar. Jatetxe batera zoaz eta gustatu egiten zaizu han jaten duzuna, baina ez dakizu hura prestatzen. Musikarekin berdin gertatzen da. Ausart zaitez jakia dastatzen, ez baituzu ulertu beharrik, sentitu baizik. ■

Txotxongiloak euskalduntzen

Bilbo aldeko gaztetxeetatik sortua, El Tenderete txotxongilo taldeak laster beteko ditu hamabost urte oholtzen gainean. Makina bat antzezlan taularatu dute, heldu eta txikiei barre eraginez eta pentsaraziz, artea eta errealtatea era kritikoan ulertzeko gakoak eskainiz. Hamabost urteko eskarmentuak hemengo ikuslegoaren ametsetan arakatzeko euskara ezinbestekoa dela irakatsi die. Euren azken lanak ez ezik, euren burua ere euskalduntzeko bidean jarri dute, diruz lagundutako kultura ofizialetik kanpo euskaraz sortzerik badela erakutsiz.

80KO HAMARKADAN asko izan ziren gauzak kontatzeko eta ideiak zabaltzeko abian jarri ziren herri ekimenak. Gaztetxeak, irrati libreak, antzerki eta musika taldeak, aldizkari eta fanzineak eztanda soziopolitiko eta kultural haren seme-alabak dira. “Garai haietan, buruan zerbait egiteko asmorik ez zuen jendea aurkitzea zaila zen –esan digu El Tenderete taldeko kide Lito Andianok–. Guk txotxongiloak aukeratu genituen, mota askotako sortzaileak elkartzea ahalbidetzen zutelako, eta gauzak kontatzeko oso modu erraza zelako”. Horrela, txotxongiloekin interesatuta zeuden Arte Ederretako zenbait ikaslez osatutako musikari talde baten eta auzoko antzerkigile batzuen artean *Zotal troupea* erditu zuten, Bilboko San Inazio auzoko Kultur Etxean. Pilindrajos Bai, Goloka eta Kukubiltxo taldeek, besteak

ALVARO
HILARIO PÉREZ
DE SAN ROMÁN

beste, antzeko bideak jorratu zituzten. “Hura izan zen txotxongiloekin eduki nuen lehenengo harremana –azaldu du, Andianoren lankide Manya Fernández Mallabiak–. Baliabide gutxi izanik, txotxongiloek testu bat idazteko eta taularatzeko aukera ematen dute; hori luxua da”.

Txotxongilo antzerkia ogibide hartzea erabaki zuten: “Litok bizitzeko beste ematen zuela esaten zuen –dio Fernández Mallabiak– eta errepidera irten ginen: Euskal Herria, Valentzia eta Galizia ziren gehien bisitatzen genituen tokiak. Artean, Bilboko Zazpi Kaleetako Gaztetxean genuen tailerra, baina behin hura hustuta eta autonomia ekonomiko pixka bat lortuta, lan egiteko leku bat alokatu genuen”. Egun mantentzen duten tokia hain zuzen ere: Santutxuko lonja bat. Txukun-txukun dago, hormetatik zintzilik eta kutxetan

gordeta, tresneria, panpinak eta bestelako tramankulu miwesgarriak metatzen dira. Ingurura begira, berba egiten du Fernández Mallabiak: “Tailerrak zabalik segi zezala nahi genuen eta ezin genuen hemen dagoen guztia galdu, horrenbeste ahalegin alferrik zahutu”.

Por CHON, *Soberanos problemas* eta HIESaren kontrako *Hor kondon!* antzezlanak daude taularatu zituzten lehenengo lanen artean: “Gaztetxeak eta etxe okupatuak izan genituen aurreneko agertokiak. Haiek ziren eskura zeuden leku bakarrak eta, gainera, gaztetxeetako lan moduarekin bat gentozen: gauzak egiterakoan aberastu egiten gintuen; urte haietako sormenerako funtsezkoak ziren gaztetxeak”, esan digu Fernández Mallabiak. Urte haietako beste obra batek, *Puño y letra contra la mano que aprietak* hain zuzen, hirigintza basatiaren eta ustelaren aurkako eskualterren borroka islatzen zuen: “Gaia derrigorrez jorratu behar genuen, gure istorioa zen eta gaztetxeetako ikuslegoari zor genion horrelako zer bait. Gaztetxeetako ikuslegoa gogorra da, erakartzeko zaila, baina atsegina. Gaztetxeetan, gainera, oso baliabide gutxi erabilita lan egin daiteke. Beraiei ere ondo datorkie gehienetan oso diru gutxi dutelako”, azaldu du Andianok. *Camino del Polvorín*, *El fuego acecha*, *Menudencias* eta *La milonga del Babalán* urtetan zehar errepertorioa osatu duten antzezlanak ditugu. Lehen aipatutakoak bezala, hauek ere beraiek idatziak dira: “Hori gure ezaugarri nagusia da: geuk egiten dugu dena; antzezlanak idazten ditugu eta panpinak, eszenografiak edota *teatrinoak* guk geuk egiten ditugu”.

2000tik euskaraz

Euskarazko lehen antzezlanak, *Hamaika arazo*, 2000. urtekoa da: “Hizkuntza zela-eta, Espainiako Estatuko hainbat lekutatik deitzen ziguten, baina Euskal Herrian lan egiteko euskara ezinbestekoa zela berehala ulertu genuen —dio Fernández Mallabiak—. Horrela, erdaraz genituen lanak aztertzen hasi ginen, eta aztertzen diot, ez genituelako itzulpen hutsak egin nahi. Lan horretan oso garrantzitsua izan da Txema Uriarteren laguntza eta gudan daukan fedea”.

Andianok hartu du hitza segituan: “Gurea kalez kale egiteko ikuskizuna da; ikuslegoarengandik hurbil egoten gara, horrela aurkitu genuen euskararen mundua. Euskarara gero eta gehiago hurbiltzen ari gara. Lan eginez ikuskizunetan erabiltzeko oinarritzko euskara maila lortzen dugu. Handik abiatzen gara eta bat egiten dugu ikuslego euskaldunarekin”. Fernández Mallabiak hainbat zehaztapen egin nahi ditu: “Guretzat txotxongilo antzerkia, ogibidea da, guk aukeratu

duguna eta diru laguntzarik gabe kudeatzen duguna. Bestaldetik, txotxongiloek mota askotako ikuslegoekin egoteko aukera ematen digute, eta hori beste antzerki mota batekin ezinezkoa litzateke”; eta Andianok bukatu: “Txotxongiloekin zuzeneko emanaldietan lan egin behar da, derrigorrez; gure ustez, aurretiaz grabatutako zerbaitekin lan egiteak ikuslegoarengandik urruntzen gaitu”.

Harrera ona

Manya Fernández Mallabiaren esanetan, euskarazko antzezlanek izandako harrera oso ona izan da: “Gaur egun, hiru dira euskaraz egiten ditugun lanak. Bata *Urrun erreinuan* da; hau Berdinduk, Aldartek eta Eusko Jaurlaritzak garatutako ekimen baten barruan sortu genuen: familia mota berriak, hala nola guraso bakarrekotako eta bikote homosexualak, umee-

kin eskoletan lantzea nahi zuten, eta ondo iritzi zioten txotxongiloak erabiltzeari. Umeei itzela iruditzen zaie”.

Andianok beste bi lan goraipatu ditu: *Gazapoen istorioa* eta *Hamaika Gatazka*. Azken hori gazte okupazioetan jaioa da; sormenerako laborategi ziren antzinako gaztetxeen omenez idatzi zuten. Espekulazioaz eta etxebizitzaz mintzo da, istorio zaharra bada ere gaur egun bizirik dirauena. Azken bolada honetan, Golokakoekin ere egiten dute lan, euskaraz lan egiteko aproposa delako eta urte asko daramatzatelako gure hizkuntzaz lan egiten. *Hamaika Gatazka* lanak *Zer Bizio* taldeko Tomasek eginiko kantak ditu eta Bilboko Nazioarteko Txotxongilo Jaialdira heldu baino lehenago, Gipuzkoan eta Bizkaian barrena gora eta behera ibili zen: “Jaialdian, lehenengo eta behin, ikuslegoa erakarri behar dugu, umeak batez ere; era berean kontuan izan behar dugu egun umeak antzokira joaterakoan isilik doazela, horrela egoten irakatsi dietelako” —dio Fernández Mallabiak. Ikuslegoaren parte-hartzea ezinbestekoa dute eta

horren arabera moldatzen dute antzezlanak: Andianoren esanetan, “*Hamaika Gatazkan* gertatu ohi dena bitxia da, okupak eta gaztetxea ala merkataritza zentroa nahiago duten galdetzen diegunean merkataritza zentroa aukeratu izan dute hainbat lekutan. Egun, ume zein gazte askorentzat, merkataritza zentroa eta porlana zibilizazioaren ikurrak dira eta haien kontra dagoenik ez da. Honek zer pentsa ematen digu guri ere”.

Bertsolariek egiten duten moduan, El Tenderetekoek herri bakoitzaren gainean jakin beharreko guztia jasotzen eta taularatzen dute, ikuslegoa txotxongiloen munduan sartzeko. Segi dezatela, beraz, euskara zabaltzen. ■

“Gaztetxeak eta etxe okupatuak izan genituen aurreneko agertokiak.

Haiek ziren eskura zeuden leku bakarrak eta, gainera, gaztetxeetako lan moduarekin bat gentozen”

Manya Fernández Mallabia

“Gurea kalez kale egiteko ikuskizuna da; ikuslegoarengandik hurbil egoten gara, horrela aurkitu genuen euskararen mundua”

Lito Andiano

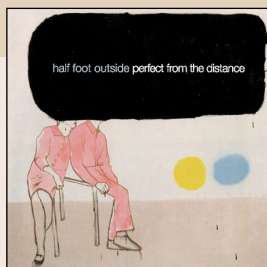
Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Gitarra gogorrak, distortsioa eta malenkonia

Urrunetik perfektua dirudiena agian hurbiletik ez da hala izango; alderantzizkoa ere gerta daiteke. Iruindar hauei ez diegu Euskal Herrian merezitako kasua egiten. Bosgarren lana Madrilgo Astrok argitaratu du, eta aurreko biak Bartzelonako B-Corek. Ez da kasualitatea.

Perfect from the
distance
[Half Foot Outside](#)

ASTRO

Iraupena: 37'04"
11,86 euro

Indie-rock delakoa egiten dute: 90eko hamarkadan AEBetan Pavement, Sebadoh, Dinosaur JR edo gure artean Inquilino Comunistak ezagun egin zuten soinu melodiko baina indartsua. Gitarren gogortasunean, neurriko distortsioan eta ahotsaren kutsu malenkoniatsuan datza. HFTkoek, berriz, Pixiesen intentsitatea, The Jam-en dotoretasuna eta beste ere barneratu dituzte. Lan honetan jauzi garrantzitsua egiten dute aurrerantz. Are gehiago, luxuzko lagunak izan dituzte mahaiaren atzean: Kaki Arkarazo, Paco Loco eta John Aguello, besteak beste.

HALF FOOT OUTSIDE

«Ematen ditugun kontzertuetatik %98 Nafarroatik kanpo dira»

Hastapenetan hardcore melodikoa egiten zenuten, baina gerora bilakaera handia izan duzue...

Gure lehenengo lana punk-rockeroagoa zen. Ordura arte prestatutako abesti bilduma zen. Ez geneukan definituta egin nahi genuena. Gero, indie-rockera jo genuen.

Disko honen emaitza oso ona da. Atzerriko taldeen lanekin konpara dezakegu...

AEBetako ekoizlea izateak asko lagundu digu, baina atzean abestiak daude. Aspal-didanik gabiltza soinu baten bila eta lortu dugulakoan gaude. Diskotik diskora emaitza hobeak lortzen gabiltza.

Orain B-Coretik Astro diskoe-txera jauzia egin duzue. B-Core txiki gelditu zaizue? Entzuleria zabalagora heldu nahi duzue?

B-Corek entzuleria mugatua dauka. Gure asmoa zen abestiak beste jende multzo batera ere heltzea, eta Astro-rekin diskoa kaleratzek ate gehiago zabaldu dizkigu.

Susmoa daukat Euskal Herritik kanpo askoz harrera hobe duzuela. Zein da horren arrazoa? Hizkuntza? Rokeroak ez izatea?

Bai, guk ematen ditugun kontzertuetatik %98 Nafarroatik kanpo dira. Hizkuntzak badu horretan zeresana, nahiz eta guretzat ez den garrantzitsua. Hala ere, kanpoan kontzertu asko egiteko deitzen digute; denbora guztia hara eta hona gabiltza, eta ez daukagu inor aspertzeko arriskurik.

Bitxia da diskoari izena ematen dion kantua "biluziena" izatea...

Bai, bukaeran idatzi genuen eta justu kantu horretan Jaihawks taldeko Gary Lourisek abesten du. Beste guztiekin apurtuko zuen abesti bat egin gura genuen eta erdialdean jarri. Errepresentatzeko zailena da, baina dagoen lekuan oso ondo sartzen da.

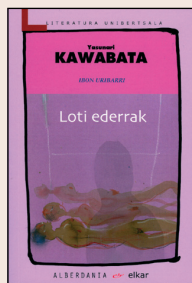

Halako jende ospetsuarekin lan egiteak presioa eragin-go zizuen, ezta?

Bai, hasieran arduratuta geunden ea maila emango genuen, baina izan ditugun luxuzko laguntzaile horiek inplikatu egiten direla eta emaitzak onak izaten hasten direla ikustean, motibazioa hirukoitza da.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Loti ederrak
Yasunari Kawabata
 ALBERDANIA, ELKAR
 132 orrialde
 9,30 euro

Desiren eta debekuaren artean

Zer egin, heriotzaren auzoko giza-semea bazara, eta neskato biluzien ondoan gaua pasa badezakezu, haiek behatu, ukitu, usaindu eta are laztandu ere egin baditzakezu, baina beraiekin sexu-harremanak izateko debeku erabatekoa baldin baduzu? Hori da Ibon Uribarri Zenekortak euskaratu duen Yasunari Kawabata idazle japoniarren *Loti ederrak* nobelaren adineko gizon protagonistak bizi duen egoera. Etxe berezi batera joan da lagun baten gomendioari jarraiki. Etxe horretan, drogen menpe lozorroan dauden neskato biluzi ederrak aurkitu ditu, hurbil-hurbilek aztertu du neskato lokartuen

edertasuna eta haienganako desira besterik ez du bere barnean sentitu. Desiraren eta hori betetzeko debekuaren arteko tentsioan, iraganeko maitaleak datozkio gogora. **I**

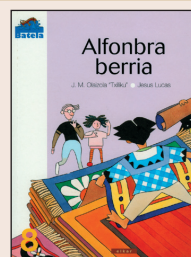
Euskal Herria
Batzuen artean
 SUA
 146 orrialde
 7 euro

Euskal Herriko 50 bailaretan barrena egiteko ibilaldiak

Sua argitaletxeak plazaratzen duen *Euskal Herria* aldizkariaren ale berezian, Euskal Herriko lurralde guztietan aurki daitezkeen bailaretan barrena egiteko ibilbideak proposatu dituzte. Zehatz esanda, 50 haran aurki daitezke denera. Batzuk, luze-luzeak dira; beste batzuk, berriz, ñimiñoak eta apalak. Hainbatetan, herri arkitektura miresten da gehien; bestetan, paisaia zoragarria. Nolanahi ere, guztiak dira gustagarriak. Nongoak ote diren? Bada, Erronkaribar, Ameskoa, Haranbeltz, Amikuze, Baigorri ingurua, Urdazuri, Oiartzun bailara, Leitzaran, Lastur, Araotz, Leintz, Aramaio, Zuia, Kuartango, Aiara, Atxondo, Lea, Butroe eta Karrantza besteak beste. **I**

Lehen irakurleei idatzitako istorioa

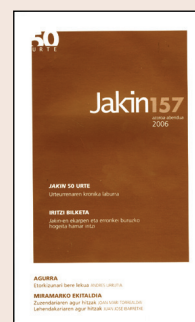
Jesus Lucas marrazkilaria lagun-tzarekin Jesus Mari Olaizola *Txilikuk* lehen irakurleei zuzenduta plazaratu duen *Alfonbra berria* kontakizunean, alfonbra hegalaria batekin egingo du irakurleak topo. Alfonbra guztiek ez dute hegan egiterik, baina beren gainean jarri eta eskatzen diezun lekura txintxo-txintxo eraman zaitzaketenak ere ba omen dira. Eta hara non, halako bat aurkitu dute Anartz eta Aiora neba-arrebek bere aitarekin batera etxerako alfonbra berria eroatera joan direnean. Hegan egiten duen alfonbrari esker, ziztu bizian Pertsia urruneraino joan eta handik Bilbo-ko alfonbra dendaraino etortzeko aukera izango dute anai-arrebok, bitartean Darius izeneko mutil beltzaran baten lagun eginez. Eta alfonbra hegalaria erosteko eskatuko diote aitari, beraientzat izango ez den arren. **I**

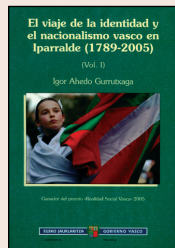
Alfonbra berria
J.M. Olaizola
Txiliku
 ELKAR
 32 orrialde
 5,50 euro

50. urteurrenean egindakoak

2006. urtea berezia izan da *Jakin* aldizkariarentzat, beti ezin baita lan egiten duzun komunikabideak 50 urte martxan dirauela ospatu. Eta horren karietara antolatu eta egin dituzten guztiak gogoratzen dizkigute *Jakinen* iazko azken zenbakian. Urteurren borobil horrek, gainera, atzera begira jarri ditu, iraganari memoria emateko gogoz. Baina beraien egitekoa geroa lantzea denez, euskal kulturaren esparruan aldizkariak etorkizunean bete behar duen lekua birpentsatzen eta berrasmutzen ere hasiak ditugu. Horretarako hainbat lan-kide aditurengana jo dute eta *Jakinen* ikuspuntua, filosofia, edukiak, formatua eta abarren gainean beren iritzia emateko eskatu zaie. Besteak beste, hauek dira erantzun dutenak: Txema Ramirez de la Piscina, Andoni Sagarra, Pello Salaburu, Allande Sokarros, Pako Sudupe eta Eguzki Urteaga. **I**

Jakin 157
Batzuen artean
 JAKIN
 144 orrialde
 9,50 euro

El viaje de la
identidad ... (I)

**Igor Ahedo
Gurrutxaga**

EUSKO JAURLARITZA
298 orrialde

Iparraldearen ibilaldia euskal senaren bila

Igor Ahedo Gurrutxagari 2005eko *Realidad Social Vasca* deitu saria irabaztea ahalbidetu zion lanaren izenburu zehatza hau da: *El viaje de la identidad y el nacionalismo vasco en Iparralde (1789-2005)*. Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoan euskal sena eta honi dagokion nazionalismoa indartzeko Iraultza Frantziarretik gaur egunera arte egin den ibilbidea aztertzen da bertan. Bi liburukitan banatua dago azterketa. Aurrenekoan, euskal izaera Iparraldean "museo bizia" bilakatzeakotan zegoenetik Michel Labègueiren euskal kultur ahaleginetara iristen da, bitartean Garatek, Chaok, Lafittek, Aintzina mugimenduak edo Legassek euskaltasunari egin zizkieten ekarpenetan asko barneratuz. I

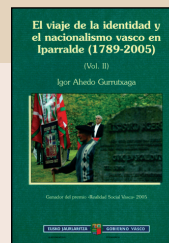
Euskaltasuna berreskuratzeko Iparraldekoen ahalegina (eta II)

Igor Ahedo Gurrutxagaren *El viaje de la identidad y el nacionalismo vasco en Iparralde (1789-2005)* azterketaren bigarren liburukia Enbata erakundearen sortze beretik hasten da. Ekaitzaren aurretiko haizea da Enbata, egilearentzat. Horren ostean, ETaren eragina, IK erakundeak ekarri zuena (ekaitza), EHASen sorrera, Euskal Herriko Laborarien Batasuna, Herri Taldeak, EMA eta EBren arteko haustura, IKAS, Abertzaleen Batasunak Batasunarekin izan zuen haustea, eta gaurko egoera aztertzen ditu. I

El viaje... (II)

Igor Ahedo Gurrutxaga

EUSKO JAURLARITZA
312 orrialde

FIRO RODRIGUEZ

«Kultura jakin batean debekua dena adierazi nahi izan dugu tabuaz»

Zer da, zure ustez, tabua?

Cook kapitaina zenak Hegoaldeko Itsasotik aurkitu zituen tabuak munduan zehar barreiatu ostean lehorreratu berri dira Euskal Herriko hiriburu zaharretan, hau da, Iruñean. Polinesiako hizkuntzek, bere txikitasunean, munduko mintzaira guztietara emaniko oparia dugu tabu hitza. Kultura jakin batean debekua dena adierazi nahi izan dugu tabua aipatuz. Giza harreman arriskutsuak, begiz jotako ekintzak edo jaki lanjerosak. Baina, pertsonak edo gauzak ere bihur daitezke tabua. Edota hitzak, eta hizkuntzak ere.

Eta zergatik ekarri nahi izan duzue tabua Galeuscaren azken topaketara?

Gure literatura eginkizunetako zentsura eta galgag nabarmentzeko, kultur ikerketan lagungarri izan dadin. Tabuak gure idazkietan eta gai tabuak. Politikan, afektibitatean, eta estetikan izan duen eragina aztertu dugu. Haiek guztiak behar bezala arakatzeko bildu ginen Iruña berrian.

Zergatik azpimarratzen duzu hainbeste Iruña berrian elkartu zineteneko?

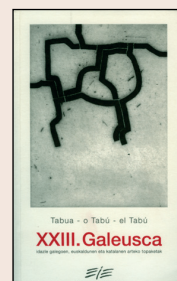
Iruña berrian elkartu ginelako idazle katalanak, gailegoak eta euskaldunak gure literatura eginkizunetan, politikan, afektibitatean, zein estetikan tabuak duten eraginaz gogoeta egiteko. Eta Iruña berrian elkartu ginela diot, zaharretan ez bezala, jatorrizko hizkuntzaren erabilera gaur egun ia tabu bihurtu dutelako hartantxe... Literatura dela medio, ezkututako tabuak agerrarazteko eta barreiatutakoak barreigarri uzteko asmotan elkartu ginen hiri honetan. Horra hor XXIII. Galeuscaren helburua.

ALBERTO ELOSGI

Idazle gailego, euskaldun eta katalanak tabuaz

Euskal Idazleen Elkarteak eta Chillida-Lekuk elkarlanean plazaratu duten XXIII. Galeusca topaketaren ondorio diren liburua eta CDak tabua dute gai nagusi. Hau da, topaketa horretan parte hartu zuten idazle gailego, euskaldun eta katalanak norberaren herriko literaturan tabuak izan duen, edo duen, eragina azaltzen ahalegindu ziren. Eta tabuak eta topikoak izan dezaketen zerikusia, ideologiari dagozkion tabuak, maitasun harremanekin loturik egon daitezkeen "debekuak", tabu estetikoak... guztiei buruz idatzi dute. Bakoi-tzak egokien iruditu zaion tabu motaren gainean. Eta zenbaitzuek tabu horiek hausten lagun dezaketen ipuinak eskaintzen dizkigute. Egileak, Camilo Franco, Bieito Iglesias, Xavier Queipo, Isidro Novo, Marilar Aleixandre, Xabier P. Docampo, María Rei-

XXIII. Galeusca

Batzuen artean

EUSKAL IDAZLEEN
ELKARTEA

567 orrialde + CDa

móndez, Antón Riveiro eta Xerardo Méndez gailegoak; Ur Apalategi, Markos Zapiain, Leire Bilbao, Anjel Erro, Josu Iraeta, Juan Jose Ispizua, Ixabel Millet, Joseba Felix Tobar Arbulu eta Asel Luzarraga euskaldunak; eta Isabel-Clara Simó, Núria Albó, Teresa d'Arenys, Carles Cortés, Roser Atmetlla, Carles Cano, Teresa Costa-Grumunt, Encarna Sant-Celoni eta Ramon Solsona katalanak dira. ■

egileari galdezka

Ezpalak

JON TORNER

Ute Lemper musikari

alemaniarra Bilboko Euskalduna jauregian izango da hilaren 28an, *Punishing Kiss* bere azken lana aurkezteko. Lemperrek *La Mort Subite*, *Cats*, *Peter Pan* eta *Cabaret* bezalako ikuskizunetan parte hartu du eta bakarlari gisa, mundu osoko areto ospetsuenetan abestu du.

Aby-Kem taldeak irabazi du Danbaka musika lehiaketako sari nagusia. Talde irabazleak diskoa grabatuko du Shot! estudioan eta Gaztelupeko Hotsak diskoetxeak banatuko du. Ikusleen saria Drakes taldeak jaso du.

Potato reage taldeak agur esango digu aurten. Gasteiztarrek duela 23 urte ekin zieten euren ibilbide oparoari eta datozen hilabeteetan azken kontzertuak eskainiko dituzte. Birako aurreneko kontzertua Bartzelonako Apolo aretoan izango da, otsailaren 16an.

Maidier Lopez artista donostiarrak irabazi du ABCren VIII. Pintura eta Argazki Saria, Zumaiako Itzurungo hondartzan egindako argazkiarekin. Donostiarraren lana ABCk Arco azokan jarriko duen erakustokian erakutsiko dute, saritutako beste lanekin batera. Saria azoka amaitu ostean jasoko du Maidier Lopezek.

Euskadiko Artxibo Nazionala 2009an zabalduko dute

EUSKADIKO Artxibo Historiko Nazionalaren egoitza diseinatzeko eta garatzeko lehiaketa publikoa abian jarri du Eusko Jaurlaritzak. Bilboko Maria Diaz de Haro kaleko Besga eraikinean egingo dute artxiboa. Eraberritze lanak 2007an hasi eta publikoari 2009an zabaltzea aurreikusi dute. Bost solairuko eraikinak 5.200 metro koadro izango ditu eta Euskal Herriko eta Euskal Herriarekin lotutako dokumentuak jasoko ditu. Hala, artxiboa osatzeko beharrezkoak diren dokumentuak ekartzeko asmoa agertu du Miren Azkarate Eusko Jaurlaritzako Kultura sailburuak. Artxiboa gauzatzeko proiekturako 24 milioi euro bideratu ditu Eusko Jaurlaritzak, eta horietatik 10 eraikina handitu eta birgaitzeko lanetan inbertituko dituzte. Bizkaiko Foru Aldundiak eta Bilboko Udalak ere hartu dute parte proiektuan.

Ruben Sanchez bertsolariak *Nabarra* aldizkarian: «Guk Athleticek bezala jokatzin dugu, bertsolaria gure harrobian egin bada eta gure bertsolaria izan nahi badu, guretzat Arabako bertsolaria da, Asier Otamendiri galdetu bestela, zenbat azalpen eman behar izan dituen gizajoak! (...) Nahiko gure elitean arabar bat edo bi egotea, baina garrantzitsuen bertsolaria Araban sustraitua egotea da».

Pello Añorga ipuin kontalariak *Oarsoaldean* aldizkarian: «Ohitura daukat, egun batean idatzitakoa hurrengo egunean berriz berrirakurtzea, ikuspegi ezberdinak erabili ahal izateko. askotan gertatzen baita, egun txarra izatea eta pertsonaiarengan proiektatzea zure egoera emozionala. Horregatik, komeni da distantzia hartzea, eta pertsonaia ez erabiltzea

txotxongilo modura. Pertsonaia ez da instrumentu soila, zer bait bizia baizik, hau da: unibertso propioa duena».

Jabi Zabalak *Deian*: «Argitalpenen demokratizazioa gertatu da interneti esker (...) Gaur egun edonork egin dezake irratsaio bat bere logelatik, baina hori tresnen demokratizazioa da. Kalitatearena honekin nahastea eta baheak eskatzea eztabaida faltsua sortzea da. Beti ohiko hedabideetatik atera dira karnetak edo baimenak ezartzearen aldeko iritzia (...) Hainbat agerkari eta telebista ospetsutan kazetaritza barik zabarra egin ohi dute, baina kazetaritza jotzen dute euren burua (...) Aitzitik, sarean bere kabuz idazten ospea lortu duen kazetariak berak bakarrik irabazi du ospe hori, editore baten babesik gabe».

Argitalpen honen edizioan lankide:

 k u t x a

Rosa Maria Sardak jasoko du Zinegoak jaialdiko Ohorezko Saria

Astelehenean (22) hasi eta larunbatean (27) amaituko da Bilboko Zinegoak Gay-Lesbo-Trans Zinemaren Nazioarteko Jaialdiaren lau garren ekitaldia. Aurten film, areto eta egun gehiago izango ditu jaialdiak eta orotara 64 film eskaini-

ko dituzte. Sail ofizialean 13 film luze, 30 film laburrek eta 12 film dokumentalek hartuko dute parte. Aurten lehen aldiz, Euskal Herriko zinemagileen lanak proiektatuko dituzte sail ofizialean. Off Zinegoak sailak berriz, bederatzi film labor emango ditu. 2007ko jaialdiko Ohorezko Saria Rosa Maria Sarda aktoreak jasoko du. Bestalde, Zinegoak jaialdiak Eloy de la Iglesia zuzendari zarautzarra omenduko du. De la Iglesia iazko martxoan hil zen. Informazio gehiago: www.zinegoak.com.

20. edizioa beteko du Miarritzeko FIPA ikus-entzunezkoen jaialdiak

MIARRITZEKO Ikus-entzunezko Saioen Nazioarteko FIPA Jaialdiaren 20. edizioa abian da jada. Hilaren 28ra bitartean, gaur egungo arazok hizpide dituzten lanak izango dira nagusiki ikusgai. Jaialdia Gabriel Range ingelesak George Bush AEBtako presidentearen erailketaz asmatutako *Death of a president* filmak zabaldu du eta bukatzeko berriz, Flandesen independentzia aldarrikatzen duen *Tout ça (ne nous rendra pas la Belgique)* lana proiektatuko dute. Film hori RTBF telebistak eman zuen duela aste batzuk eta polemika handia sortu zuen. Lehiaketako sei sail ofizialetan 31 herrialdetako ehun film baino gehiago eskainiko dituzte. Bestalde, jaialdiak Bernard Giraudeau aktore eta zinemagile frantziarra omenduko du aurten. Interneten: www.fipa.tm.fr.

EKEk 81 ekimen sostengatuko ditu. Orotara 44 elkarteri eskainiko die laguntza Euskal Kultur Erakundeak. Ekintza horiekin bost helburu nagusi lortu nahi ditu erakundeak: ahozko ondarea eta euskal kulturaren heziketa sustatzea, sorkuntzei emandako sostengua emendatzea, hedapena gehiago bultzatzea, bitartekaritza lana sakontzea eta Europako ekialdeko herriekiko trukaketak biderkatzea. Ekintza horien artean aipatzekoa da, *Euskal Munduak* izeneko erakusketa ibiltaria. Baionan zabalduko dute ekainean. Artelanak, bideoak, abestiak eta beste erakutsiko dituzte bertan.

Afixak: Hormak bete historia (1975-1990). Izen hori zuen iaz Gasteizko Vital Kutxa Fundazioa aretoan ikusgai izan zen erakusketak. 70eko eta 80ko hamarkadetan alderdi politiko, sindikatu eta gizarte mugimenduek Euskal Herriko paretetan itsatsi zituzten kartelak bildu zituen erakusketak. Orain, kartel horietako batzuk bere web gunean bildu ditu Sancho el Sabio Fundazioak (www.fsanchosabio.es). Irudiez gain bakoitzari buruzko azalpenak ere aurkituko dituzue bertan.

UROLA JATETXEA

FERMIN CALBETON, 20 • 20003 DONOSTIA
Telf: 943423424 • Fax: 943 424 424 • urola@restauranteurola.com
www.restauranteurola.com

Denbora-pasak

Hitz gezidunak

ANA ZAMBRANO

* GALA: FENOMENO METEOROLOGIKOAK

LUZAZ, LUZARO *	*	EDARI ALKOHOLIKO	AR SORTZAILEA			ANIMALIA- REN UME DUKEAREN EMAZTEA	*	BALIOTSU *
MENTURA, PATU ZERBAITEN UNE GORENA						ETIKA PUSKA		
				LEGEZ, BEZALA ABIADA, LASTERTASUN	ZEU, ZUHAUR MAIATZ			
KILO BIZKI	MASAILA AZTERKETA					NAIZ HARRIBITXI URDIN		
			ERAKETA *				OSMIOA ARTABURU- KO ALE BAKOITZA	
PRESOEN ZIGORRAREN BARKAMENA	...GAINETIK, OROREN GAINEAN IKERKA			RIAD-EKO HERRITAR IRRI, BURLA				SALGA BEREZIAK ERAKUSTEKO MERKATUA
						HASERRE BIZIA LEHENGUSU		
IDI HITZ- ELKARKETAN ALDIUNE, ARARTE		HOZKADA ERDI HITZ- ELKARKETAN (ALD)					ERRUSIAKO IBAIA HILOBIETA- KO IDAZKUN	
			ZAKUR *					OXIGENOA ZEREZ ATZIZKIA
AUPATS, POKER ZALETZERA BEHARTU				BURUSOILAK AZKEN LETRA				
						TXANPON		

Gurutzegrama zuria

Ertzetako hitzen sinonimoak hizkiz hizki jarri hutsik dauden gelaxkak betez. Hitz bat baino gehiago badira tartean lauki beltzak jarri.

8 lauki beltz	ETXEBIZI- TZAK	LO- KULUNKA	EZ EME OHIAL FIN ETA GAR- DEN	AHULA, ARGALA	ADAR TXIKI POTASIOA	ALEEN EDUKIERA- NEURGIA	ARABAKO HERRITAR	MUSUA ORE JANGARRI	ERRENTA, ALOKAIRU	JOAN DEN URTEA SAMARIOA	AKEN LETRA BILA	TONTOR, GAIN	DOINU, MELODIA	JAINKO GREKOA A HIRUTAN
ESANEZ														
APAIZ IZATEKO PRES- TATZEN ARI DENA														
TIRABIRAN ARITUZ														
AURPEGIAREN ATAL														
XENON														
XAKEAN, ERREGINA IPURIZULOA														
NAFARROAKO UDALERRIA														
ABERE-TALDEA														
ITSAS ARRAIN NAHASTE														
BERRITSU, HITZONTZI ITSASALDI														

Sudokua

Hutsik dauden gelaxkak bete 1etik 9ra bitarteko zenbakiekin. Kontuan izan ezin dela zenbakirik errepikatu ez errenkada ez zutabe berean, ezta dagokion 3x3-ko laukian ere.

				5	8			
		6				8		3
	3			4		7	5	
	4							7
8	6	7				1	2	4
2							8	
	9	5		3			1	
6		2				4		
			2	1				

Anagramak

Hitz bakoitza hurrengoaren anagrama da, hau da, letra bat kendu edo gehitu beharko duzu hitza lortzeko.

1										11
	2									
		3								
			4							
				5						
					6					
						7				
							8			
								9		
									10	

- 1, Lagunarte.
- 2, Norbaiti, egin behar duena esan.
- 3, Lauso, geun.
- 4, Gerra.
- 5, Udara.
- 6, Dago.
- 7, Iratzarririk, buru-gaitasunak erne.
- 8, Zezen zikiratua.
- 9, Natura.
- 10, Ahoa irekitzea eragozteko tresna, muturreko.
- 11, Lizarrak dauden tokia.

Gorreria konpontzeko

Bi agure herriko plazako bankuan eserita:

– Nikanor, ez zekiat zer egin. Gero eta gutxiago aditzen diat baina ez zeukaat nahikoa diru belarrian jartzen dituzten traste horietako bat erosteko.

– Motel, motel! Horrek erremedio erraza dik! Har ezak alanbrea eta lotu iczaiok botoi bat mutur batean. Gero, botoia belarrian sartu eta beste alanbre muturra patikan, eta kito! Akabo hire arazo guztiak.

– Baina zer ari haiz esaten? Horrek nola konponduko zidak gorreria?

– Gorreria konpondu ez, baina ikusiko duk; inguruko guztiak ozenago hitz egiten hasiko zaizkik!

Frantziskotarra eta josulaguna

Frantziskotar bat eta jesuita bat eztabaida bizian ari dira:

– Ea, ea... –galdetu dio jesuitak frantziskotarrari– eta zure ustez Jesus nola jaio zen? Begiak itxita edo begiak zabalik?

– Begiak zabalik! Baina astoa eta idia ikusi zitueanean zera esan zuen: *hau al da Jesusen konpainia?* eta atzera itxi egin zituen.

Soluzioak

- 1.- LAGUNDI
- 2.- AGINDU
- 3.- GANDU
- 4.- GUDA
- 5.- UDA
- 6.- DA
- 7.- ADI
- 8.- IDIA
- 9.- IZADI
- 10.- ZILDAI
- 11.- LIZARDI

L	E	Z	K	B	S	A	D	M	Z	E	N	I	T	K	M	A	Z	E	L	A	B	I	K	I	O	S	R	I	A	F	U	R	I	A	T	A	R	O	K	S	O	I	L	A	K	P	E	Z	A
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

E	S	A	K	A	A	P	A	I	Z	G	A	I
T	I	R	A	B	I	R	A	K	A	A	H	O
X	E	D	A	M	A	U	Z	K	I	A		
E	S	T	E	R	I	B	A	R	E	L	I	A
A	T	U	N	N	A	H	A	S	T	U	R	A
K	A	L	A	K	A	R	I	M	A	R	E	A

7	4	3	5	8	6	9	2
5	2	6	1	7	9	8	4
9	3	8	9	4	2	7	5
3	4	6	8	2	1	5	6
8	9	7	5	6	3	1	2
2	5	7	6	4	3	8	9
7	9	5	4	3	6	2	1
1	6	1	2	8	7	4	3
4	8	3	2	1	5	9	6

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
AINHOA OIARTZABAL / A. ARSUAGA

Elgorriaga (Nafarroa)

Onddoen bidea

Elgorriagan 'inautik' pasa berri dira. Ez dute auzokoek egunotan eginen duten legera joareen harrabotsik zabaldu, xumeagoak dira eta. Onddoen bidea ere xumea da; isila gehienetan, eta ederra beti.

Malerreka eskualdean, Mendaurren magalean, Elgorriaga dago. Antzina uste zuten herriko lurrak sendagarriak zirela. Gaixotutako ganadua egun gutxitan sendatzen omen zen bertako belarretan bazkatu eta harriak miazkatzean. Horregatik pentsatzen da elgorriz kutsatutako jendea muino batean kokatuta sortu zela herria.

Herritarrek nekazariak eta abeltzainak izan dira betidanik, baina gaur egun familia gutxi batzuen jarduerak osagarria baino ez da ganadua eta laborantzarekin lotutakoa. Berrehun biztanle inguru ditu herriak eta egun zerrategi-zurgindegiak, artisautzako forja lantegia, landetxeak eta jatetxeak dira ekonomiaren motoreak.

Klima atlantiarra du, negu heze eta epelak eta uda leun eta atseginak. Mendi eta zokoguneak, erreka anitzen sorleku dira. Herriko basoetan haritza eta pagoa dira nagusi baina gaztainondoak, lizarra, akazia eta pinu landatua

Bidea orbelak estalita dago. Inguruan gehiena haritza da baina gaztainondoak, lizarra, akazia eta pinua ere badago

ere aurkituko ditugu, zelai eta iratzadiek batera. Leku paregabea onddoen zat. Izan ere, Elgorriagak badu onddoari eskainitako ibilbide bat, garai batean mando-bidea izandakoa.

Txangoaren ibilbidea Onddo eta Zizaren Kofradiak moldatu zuen orain hamar urte inguru Elgorriagako Udalararen laguntzaz. Toki ezin hobea naturaz gozatzeko, arnasa hartu eta euskal kultura eta usadioak ezagutzeko.

Gaurko proposamena beraz, Onddoen Bidea egitea da. Doneztebetik

kilometro eta erdira dago Elgorriaga. Doneztebe eta Leitza lotzen dituen NA-170 errepidetik iristen da bertara. Herriaren bukaeran, eskuinetara, hormigoizko pista batean barrena sartuko gara. Berehala ikusiko dugu onddoari eskainitako monolitoa. Hor hasten da ibilbidea, eta hor ikusiko dugu bide bazterren burdinezko hizkiez osatutako seinalea "Onddoen Bidea". Ez dago galbiderik. Seinale txuri-berdeak jarraitzea beste lanik ez dugu. gainera onddo itxurako irudiak topatuko ditugu sarri-sarri.

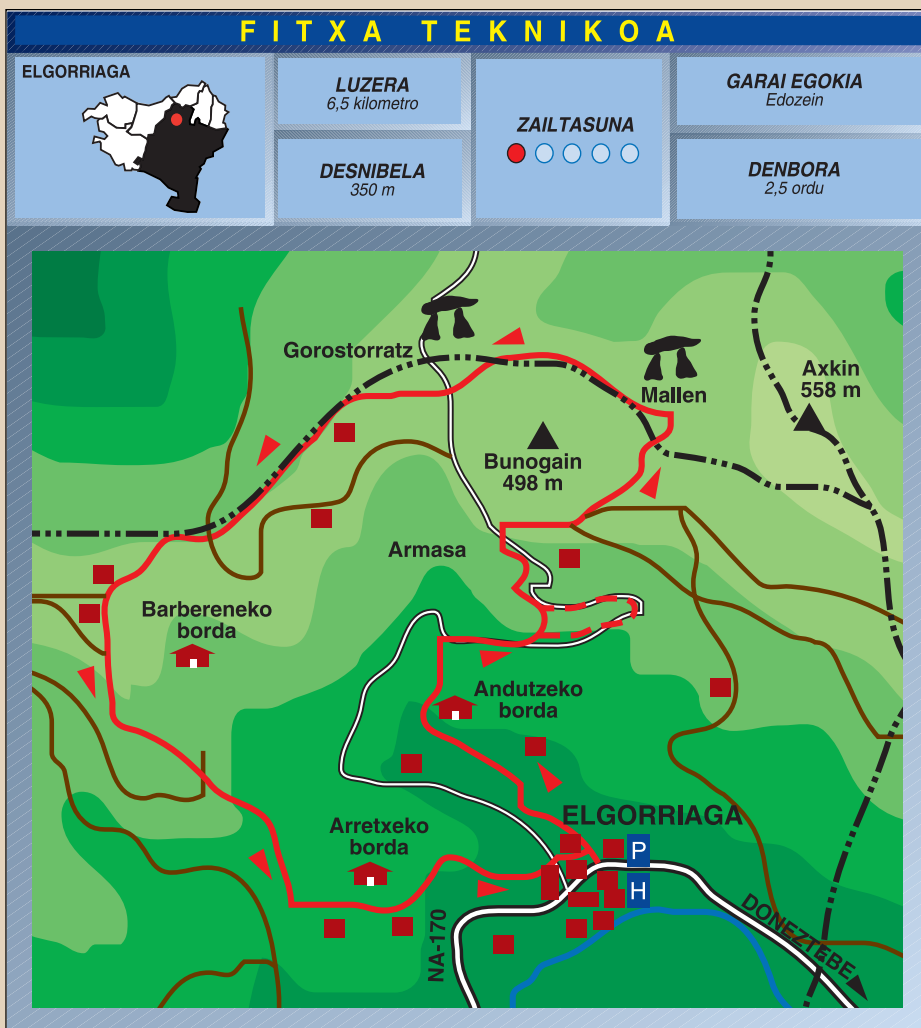
Ibilbide laburra

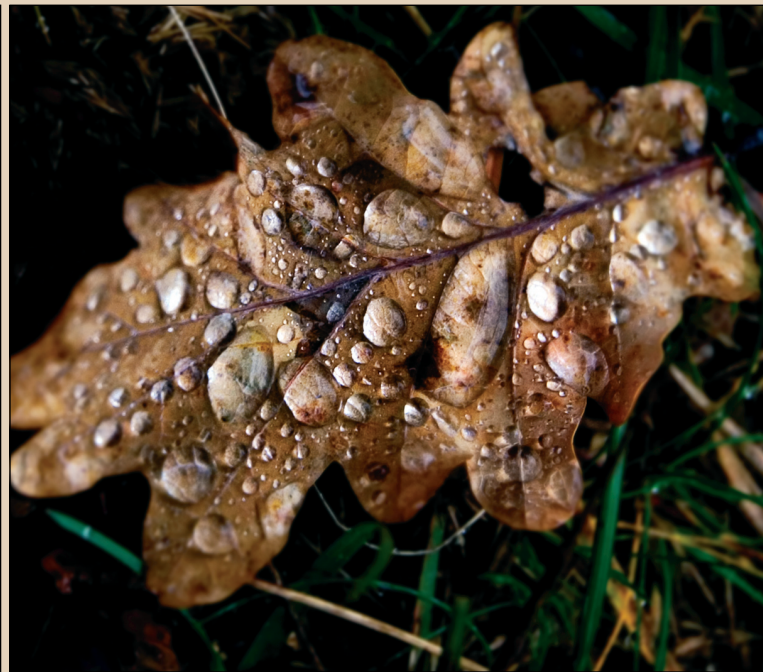
Ibilbidea laburra da, baina hasiera latza du. Axkin mendiaren magalera igo behar dugu. Halere, geldialdi asko egiteko aukera izango dugu nahi izanez gero. Ibilbide guztia panel informatiboz josita dago. Lehen metroak egin eta segituan harritzko gurutze bat topatuko dugu. Onddo bide guztian barna topatuko ditugu horrelako gurutzeak, gure arbasoek eskuz landutakoak. Aste santuan, kristoren nekaldia gogoraziz, herritarrek *via crucis*-a egiten dute hemendik.

Haritzi batean gaudela ohartarazten digun karteltxoak ikusiko dugu. Lurra, haritz hostoez estalita dago.

Ezkerretara berriz, ardi borda. Ez da txangoan topatuko dugun borda bakarra. Anitz daude, bazterrotan artzaintzak izandako berebiziko garrantziaren lekuko. Gaur egunean ere, behi, ardi eta zaldiak urteko zenbait hilabetetan Elgorriaga inguruko mendietan dauden herri-lurretan egoten dira. Belarrak eta larreak aprobetxatzen dituzte eta bordetan igarotzen dute gaua.

Hurrengo argibidea onddo mota batena da. Izen zientifikoa, gaztelarako izena eta euskarazkoa agertzen dira. Jangarria den edo ez ere zehazten da. Eta sardeska kopuruak onddo horrek sukaldaritzan duen estimazioa adierazten digu. Nafarroa, onddo barietatean aberatsa da. Hirurehun bat dira jangarriak, baina kontsumorako askoz gutxiago jasotzen dira, apenas ehun mota.

Lehen argazkian harrizko hesia zelaia mugatzen. Bigarrenean ihintzak jantzitako haritz hostoa. Zaldiz edo mendi bizikletaz ere egin daiteke ibilbidea eta onddoa aurkitzea gaitza izan arren begiei gozatua ematea gauza segurua da.

Onddo eta zizen kofradia

Nafarroako Onddo eta Ziza Kofradia 1994. urtean sortu zen ezagutza mikologikoa sustatzeko. Elgorriagan dute egoitza. Hainbat eta hainbat jarduera antolatzen dituzte urtean zehar, naturarekiko errespetua bultzatuz: argazki rallyak, onddo eta ziza lehiaketak, kaxola lehiaketak...

Elgorriagan urtero antolatzen dute festa kofradiakoek. Eta egun horretan zale mordoska gerturatzen da onddoak dastatzeko aukerak era-karrita. Festa horretan kofradekide

berriak izendatzen dituzte. Pertsona ezagunak izaten dira aukeratutakoak. Duela urte batzuk Anjel Alkain aktorea izendatu zuten kofradekide.

Iturria pasa eta iratzadian sartuko gara. Badirudi behe lainoa paisaiaren parte dela hemen, basoko kolore biziak bezala

Adituak dira onddoen munduan, eta aholku garrantzitsu asko ematen dituzte; onddoak biltzerakoan bete

behar diren oinarritzko arauak, nola prestatu eta kontserbatu, eta garrantzitsuena, zer ez den egin behar onddoak biltzeko garaian:

- ✓ Onddoak errotik atera.
- ✓ Pozoitsuak izan ala ez, bildu behar ez ditugun onddoak hondatu.
- ✓ Plastikozko poltsatan sartu.
- ✓ Baldintza kaskarretan bildu (idorte ondotik edo egun haize-tsuak eta gero).
- ✓ Zalantza izanik, bildu.

Mallengo lepoan trikuharria

Laster batean errepide batera aterako gara, baina berehala bide zidorrari helduko diogu berriz. Pinudia da nagusi orain eta eskailera batzuetatik karobi batera iritsiko gara. Eta handik zabaldi batera. Trikuharria dago bertan, Mallengo lepoa du izena leku honek.

Bukatu ditugu dagoeneko aldapa gogorrak. Alertzez betetako basoan murgilduko gara eta ibilian-ibilian beste zabaldi batera eramango gaitu bideak. Bunogain mendiarira bira ematen ari gara. Aurrez aurre Axkin mendia dugu. Seinaleei jarraituz, aurrera, iturri bat pasa eta iratzadian sartuko gara. Iratzeta ganaduarentzako ohea egiteko erabiltzen dela esaten digu panelak. Behe lainoa paisaiaren parte da hemen. Era berean, kolore biziak ikusten dira basoan.

Onddo gaiztoen arriskua

ARGI DAGO ezin dugula edozein onddo hartu. Izan ere onddo mota pozoitsuak badira eta horietako batzuk hilgarriak ere izan daitezke. Euskal Herrian mikologiari buruzko ezagutza handi samarra delako, edo ez da jende asko pozoitzen behar ez diren onddoak janda. Hori ez da ordea beti horrela izan. Gerra ondorengo urteetan, goseteetan, jende asko hil zen pozoituta Euskal Herrian.

Gaur egun, zorionez, garai haietako premiarik ez dagoenez, jendeak zalantzakoa izan daitekeen onddorik ez du jaten. Pozoitu gutxi izaten da, eta izaten diren kasuek ez dute sasoi batean bezainbeste-ko larritasunik. Adituek diotenez duela urte batzuk onddo hilgarriak jaten zituzten hamar pertsonatik zortzi hil egiten ziren; gaur egun, aldiz, zientziaren aurrerapenari esker, pozoitutakoak garaiz hartuz gero, hiltzeko arriskua % 5 - % 10ekoa besterik ez da.

Ardi borda anitz harrautuko dugu bidean; artaldeak ere bai, doike. Gaur egunean ere, behi, ardi eta zaldiak urteko zenbait hilabetetan Elgorriaga inguruko mendietan dauden herri-lurretan egoten dira.

Eta dagoeneko beherantz. Berriz ere hariztian sartuko gara. Bidean ego-
kitutako eskailerek txondor batera era-
manen gaituzte. Antzinako ikaztegien
eraginez eta etxeko sua egiteko egurra
bildu izanagatik, harizti honetako
haritz gehienak motzak dira, lepatu
egin zituzten-eta urte askoan.

Azken txanpan sartu gara. Igota-
ko guztia jaitsiko dugu ttipi-ttapa

eta laster batean hormigoizko pista-
ra aterako gara berriz ere. Sasoi
honetan onddoak topatzea miraria
den arren bueltaxka egiteaz inor ez
da damutuko.

Aspaldiko garaietan bainu etxea
izan zuten Elgorriagan eta urtebe-
te barru berriz irekiko dute. Jose
Migel Galarregi alkateak esan
digunez hamasei millioi euroko

aurrekontua du egitasmoak; hote-
lak 100 gela izango omen ditu eta
50en bat lanpostu sortu nahi
dituzte.

Bestalde, Mikologiaren Museoa
zabaltzeko ere lanean ari dira.
Onddoen ibilbideko panelak, eta
Mallengo lepoan dagoen orientazio
mahaia, berriro eta konpontzeko
asmoa ere badute. ■

Fungi erreinua

HASIERA BATEAN landareen
erreinuan sartu genituen.
Baina animaliengandik ger-
tuago daude, ez baitute foto-
sintesia egiteko gaitasunik;
ez dira gai beren kabuz mate-
ria organikoa sortzeko, lan-
dareak bezala. Animaliak
ere ez dira, animalioi elika-
gaiak ahoratu egiten ditugu.
Onddoek elikagaiak xurgatu
egiten dituzte. Arrazoi horiek
denak kontuan izanda, erre-
inu bat eman zitzaion: Fungi
erreinua.

Ascomicota taldekoak dira gehie-
nak, 32.000 espezie orotara. Baina
Euskal herrian hain ezagunak diren
perretxiko jangarriak bigarren talde

handi batekoak dira: basidiomikotak.
Esan beharra dugu, perretxikoak, goi-
mailako zenbait onddoren fruitu-gor-
putzak direla. Onddoaren gorputza
harizpiz osatutako sarea da eta ugal
garaian ugal egiturak daramatzen frui-

tu gorputzak eratzen ditu.
Onddoak lur azpian dago eta
kanpora ateratzen dena,
perretxikoa da.

Perretxikoak oina eta
txapela ditu. Txapelaren
azpian esporak deritzen
ugal egiturak dituzte. Espo-
rak askatzean onddo ale
berriak sortuko dira. Espo-
rak ernetzeko hezetasun
handi samarra behar da.
Horregatik onddoak leku
heze eta laiotzetan hazten
dira. Elgorriagako inguruetan baldin-
tza aproposak daude izaki hauentzat.
Hori dela eta Onddoen Bidea aparteko
ibilbidea da bertako onddo barietate
izugarriaz gozatzeko.

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ZIENTZIA

Tritoien berritzeko ahalmena

TRITOIEK GALTZEN dituzten organoak birsortzeko gaitasuna dute. Are gehiago, tritoi batek bihotzean jasotako kaltea ere konpondu dezake.

Bad Nauheim-en (Alemania) dagoen Max Plank institutuan zientzialariak animalia horrek organoak birsortzeko duten ahalmenaren inguruko ikerketa garatzen ari dira.

Ugaztunok ez dugu ahalmen hori berez, baina tritoeiek duten mekanismoa ezagututa agian gizakiarengan eragitea izango den esperantza ari dira ikertzen.

Azttertutako trittoa *Notophthalmus viridescens* deiturikoa da eta Ipar Amerikako lakuetan bizi da. Bihotza birsortzeko duen

ahalmenagatik aukeratu dute animalia hori. Gakoa bihotzeko muskuluetako zeluletan dagoela uste dute ikertzaileek. Bihotzak kalteren bat jasaten duenean zelulak

Gizakiengan aplikatze aldera ari dira ikertzen *Notophthalmus viridescens* tritoiak kaltetutako organoak sendatzeko duen gaitasuna.

Osasuna

JABIER AGIRRE

Migraina, buruko min arrunta baino zerbait gehiago

MIGRAINAK buruko min berezi samarra da, aldizka agertzen dena eta buruaren alde bakarrean sentitzen dena. Ez du beti intentsitate bera, batzuetan neurritsu eta besteetan bortitza izan daiteke. Edonola ere errutinazko edozein jarduera fisikok —lanak, etxeko beharrak, eta zer esanik ez kirolak— asko okertu dezake.

Emakumeen %15 inguru ibiliko da migrai-

nak jota noiz edo noiz bere bizitzan; gizonezkoen artean askoz gutxiagok jasaten du gaitz hori, %8k hain zuzen ere. Migrainak jota dauden horien etorkizuna prebentzioan dago inolako zalantzarik gabe. Laurogeita hamarreko urteetan botikagintza industriak bete beteko apustua egin zuen Triptan eta antzeko beste botiken alde, pentsatuaz neurohartzailleen agonista partzial horiek erabateko arrakasta lortuko zutela merkatuan. Alabaina gaur egungo ikerketa

lerroak terapia prebentibora bideratzen dira batez ere, laborategi nagusiek hortik jo baitute azken urteotan.

Horixe esan zuen Valentziako Ospitale Klinikoko Neurologiako zerbitzuburuak, Jose Miguel Lainez doktoreak. Lainezen arabera bada beste alderdi bat oso kontuan hartzekoa: kronifikazioa. "Gaur egun badakigu, gaitzaren garrantzia krisien maiztasunarekin oso lotua dagoela, eta terapia prebentiboak oso eraginkorrak dira min-krisien kopurua eta intentsitatea murrizteko".

Migraina-krisi batean ager daitezkeen sintomak oso aldakorrek dira: mina, noski, lehen aipatutako ezaugarriekin; goragaleak; argia, zarata edo usainekiko sentiberatasun izugarria, eta beste hainbat. Zenbait kasutan gaixoak ikusmen arazo nabarmenak izan ditzake; argi bizi batek "itsutu" egingo du, edo zirriborroak ikusiko ditu. Sintoma neurologiko horiei aura esaten zaie, eta nolabait gaixoa datorkion atakarako "prestatu" egiten dute.

Nola egin daiteke prebentzioa?

- ✓ Ohiturak ezarri jateko, lotarako eta ariketa egiteko.
- ✓ Atakeen "egunerokoa" eraman, min-krisiak eragiten dituzten faktoreak (ingurumenekoak, otorduetakoak, estresa, etab.) identifikatzeko.
- ✓ Haserrea, urduritasuna eta estresa gainditzeko ikasi.
- ✓ Erlaxatzeko teknikak ikasi mina arintzeko.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Inkisizioa

bikoizten hasten dira kaltetutako zatia edo muskulua birsortu arte.

Aipatu zelulak ez dira ama zelulak, zelula arruntak baizik. Aldiz, tritioiak zangoetako bat galtzen duenean, ama zelulek hartzen dute parte birsorketan.

Egindako probetan, besteak beste, bihotzeko zelulak sartu zituzten birsortzen ari zen zango batean; berehala hasi ziren zelula horiek bikoizten. Aldiz, antzeko zelulak zango osasuntsu batean sartu ondoren zelulek ez zuten deus ere egin.

Horregatik guztiagatik, zelulak bikoizten hasi edo ez zerk agintzen duen arakatzan ari dira zientzialariak. Sistema hori ulertuz gero, hurrengo urratsa gizakiarentzat onuragarriak diren aplikazioak garatzen asmatzea izango da. ■

INGURUMENA

Erraldoi misteriotua

RAFFLESIA ARNOLDI deitu landareak biologoak harrituta ditu duen eboluzio azeleratuaren eraginez.

Landare honek metro bateko diametroa izaten du, 7 kg-ko pisua eta haragi ustelaren kiratsa igortzen du. Ez du ez hostorik ez sustrairik eta ez du fotosintetizirik egiten. 1918an katalogatu zuten lehen aldiz, Sumatran, Stamford Raffles eta Joseph Arnold britainiarrek.

Antza, landare hau beste baten bizkarroei bizi ohi da eta azken 40 milioi urteetan bere tamaina 79 aldiz biderkatu du. Gizakiak Rafflesiaren pareko eboluzioa izan balu 150 metroko altuera izango luke batz bestea. ■

Rafflesia da ezagutzen den lorarik handiena.

GONAPEAN buila eta zalaparta nahaste-borrastea gehiegitxo eta bere senaren sorotik ateratzeko arriskua sumatu bezain pronto "hau da hau inkisizioa!" garrika boteaz agitezigorra erakusten du noiz edo noiz gure amonak.

Gozoa da etxeko inkisizio errebero hori.

Beste sagardotegi bateko beste kupel batekoa da azken aldian kanpoan dautaguna. Inkisizio errebero ez baizik min-

dua eta mindulina, eta etengabekoa. Kanila itxi arazi eta automobilaren muturrean zilarrez eta txaketaren paparran urrez daramatzen intsigniak ez garbitzeko agintzen zaionean jabetzen dira kazetariak lehorteez. Eta bere lanean betelanean inkisizioa tajutzen da. Hortantxe gaude egun hauetan. Eta egunero-garbitu-eziniko intsignien afera glaziazio arteko hondamendi nagusi bihurtzen dute. Beraiena ezkutatzuz, egoeraren ulertzeko ezer gutxi balio duen urtegien maila egunero damaigute. Eta hondamendiaren izu izugarriaz predikatzeko soilik igoko dira pulpitutara. Eta bere zurrumbilo zoro horretan zerbait esan behar dute. Eta inork esan ez duen zerbait, eta inork baino lehenago, eta inork baino ozenago... Inkisizioa. Eta gaiaz duten jakintza zirtzila jakinminera bideratu ordezuari funtsa, oinarria, jarri nahian behingoagatik naturari begiratzan diote, baserrira jiratzen dute begirada eta ez dena sortuko dute. Udaberria aurreratu denaren aitzakiarik gabeko adibide gisa loretan mukuru dagoen larrosa baten argazkia eman du Gipuzkoan tindatzen den egunkari batek. Larrosa ez, negu neguan loratzen den kamelia da argazkian.

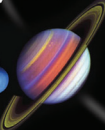
Builaka, flashez, kameraz eta izerdi-zurrustaz inprimatzen jarduten da gaur inkisizioa, prentsa zikiratzailea.

Neguan loratu ohi da kamelia.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Baionako Matahari

EGIPTO, 1914. Sarajevoko atentatuak Lehen Mundu Gerra leherrarazi zuen unean, Marga Andurain eta bere senar Anduraingo kondea Egipton ziren, plazer bidaian. Margaren bizitza zeharo aldatuko zen une horretatik aurrera.

Jeanne Amélie Marguerite Clérisse 1895ean jaio zen Baionan, familia burges aberats baten baitan. Gaztetatik erakutsi zuen ez zela konforme gizarteak neska dirudun batentzat gordetzen zuen rolaekin eta hamabost urte besterik ez zituela etxetik ihes egin zuen armadako ofizial batekin. Handik hilabete gutxira Anduraingo kondearekin ezkondu zen eta bikoteak, berehala, Mauleko gaztelua utzi eta munduan zehar bidaiatzeari ekin zion.

Mundu Gerraren hastapenetan, El Cairoko afari diplomatiko batean, Margak T.E. Lawrence, *Arabiako Lawrence* ezaguna topatu zuen eta, aurrerago, honen bitartez, Bertie Clayton, zerbitzu britainiarretako MO-4ko Ekialde Hurbileko burua. Bere lehen misioa Zaglul-Baja Egiptoko nazionalisten buruarekin harremanetan jartzea izan zen, baita lortu ere: handik gutxira atxilotu zuten britainiarrek. Ondoren Er-Riadera bidali zuten, Saudi Arabiako fundatzaile Ibn-Saud emir beldurgarria ingeles en aliatu bihurtzeko asmoz. Ez dakigu Margak norainoko eragina izan zuen emirraren erabakian, baina honek britainiarren alde egingo zuen aurrerantzean.

Gerra amaituta Anduraindarrak Palmirara joan ziren, Siriako desertuan galdutako oasira, eta bertan Zenobia Erregina hotela zabaldu zuten. Egun,

hotela zabalik dago eta euskal estiloko altzariak ditu oraindik. Badirudi bakeak ez zuela baionarraren adrenalina gosea itzali eta hotela espioitza gune izan zela: Deuxième Bureau, MO-4 eta GPU sobietarreko agenteak hoteleko bezeroen artean egon ohi zirela diote.

Goitik behera: Marga Andurain; Mauleko Andurain gaztelua; eta T. E. Lawrence, Arabiako Lawrence bezala ezagun egin zena. Haren eskutik sartu zen Marga espioitza munduan.

30eko hamarkada hasieran bikotea banatu eta 1932an Marga Ben Suliman beduinoarekin ezkondu zen. Islamera bihurtu eta gizonez jantzita Mekara abiatu zen, hiri sakratuan sartzen zen lehen emakume europarra izateko asmotan. Baina deskubritu egin zuten eta Ibn-Saud emirrari esker salbatu ahal izan zuen bere burua. Handik gutxira Ben Suliman pozoituta hil zen eta 1935ean Marga Anduraingo kondearekin ezkondu zen berriro. Laster kondea hilik agertu zen Palmirako etxean, bainuontzian; hamazazpi laban-kada eman zizkioten.

Marga Euskal Herrira itzuli zen, Hendaiara eta 36ko Gerran informazioa saldu zien alde guztiei: Jaur-laritzari, errepublikarrei eta frankistei. Arma, droga eta diamante kontrabandoan ere parte hartu zuen. Naziak Lapurdi okupatu zutenean ofizial alemanentzako luxuzko prostituzio etxea zabaldu zuen eta Hitlerrek gerra galduko zuela usaindu zuenean Tangerrera alde egin zuen. 1948ko azaroaren 5ean Margaren gorpua Tangerreko portuan agertu zen. Djeilan ontzian Hans Abele bere amorante eta Gestapoko agente ohiak botila batekin jota hil zuen eta haren gorpua itsasora bota. Heriotzaren unean, Marga "gure garaiko garun kriminal handiena" zen Interpolentzat. ■

ARRASTOAK

BAGDADEKO MUSEOko bilduma "erregionaliza" dezake aurki Irakeko gobernuak eta berriak alarma piztu du nazioarteko hainbat arkeologoren artean. Horregatik Jalal Talabani presidenteari eta beste agintari batzuei gutuna idatzi diete arkeologo hauek museoko obren sakabanaketa saihestu dezan. Aztarnategien egoeratik ere euren kezka agertu eta hobeto zaintzeko eskaera egin dute. Saddam Hussein boteretik kendu zutenetik Irakeko ondare historikoa mehatxatuta dago. Ondarearen erantzukizuna berriro ere Kultura Ministerioaren eskuetan egon dadila nahi dute, Turismo Ministerioa egiten ari den kudeaketa kaskarra argudiatuz. 7.000 urteko zibilizazioen arrastoak ondo gordetzea exijitu dute, Afganistanen gertatutakoa ez errepikatzeke. Deigarria da gutun hau ez dutela bilduma mesopotamiko garrantzitsuak dituzten museotako zuzendariak sinatu. Agian, egoera kaotikoa aprobetxatu nahiko dute, garai hartako piezaren bat bide ilunen bitartez euren gantzeko.

Kontua da gobernuak aurreikusten duen piezen garraioa behar bezala egitea zaila dela. Museoa itxita dago, hormigoizko hormez inguratua, eta 2003an arpilatu zutenetik museoko langileek ez dute inbentariarik osatzea lortu.

Bagdadeko Museoko zuzendaria Museoa arpilatu zutela ikusi ondoren, 2003an.

Unai Ziarreta

«Batasunak orain dioena, EAK sortuz gero proposatu du»

1970ean jaioa, Mungiako Laurrari auzoan (Bizkaia). Eusko Alkartasuneko (EA) idazkari nagusia, Legebiltzarkidea Gasteizen eta Mungian zinegotzia da. Bilbon "ETAren indarkeriaren aurka, bakearen eta elkarrizketaren alde" lemapean burututako manifestazioa eta bi egunera jardun dugu: normalizazio politikoaren prozesuaz eta maiatzeko herri eta foru hauteskundeez. Elkarrizketa egin ostean EAK ez ohiko batzarra burutu du, EAJrekin koalizioan joango ote denentz argitzeko. Batzarra bultzatu duten alderdikideen jarrera, okerra dela adierazi digu.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

EAKo idazkari nagusi Unai Ziarretak honela deskribatu digu normalizazio politikoaren prozesua: "Bake prozesua izan dela begi-bistakoa da. Bi aldeek, Espainiako Gobernuak eta ETAK berau onartu dute-eta. Besterik da bake prozesua normalizazio prozesu politikoa bilakatu izana. Bistakoa da bake normalizaziotik normalizazio politikorako jauziak ere huts egin duela.

Nolako balorazioa egiten duzu bederatzi hilabete iraun duen prozesuaz?

Prozesua ilusio handiz bizi izan dugu EAn. Martxoaren 22an hasi zen su-eten mugarri izan da gure alderdiaren-tzat. Guk apustu oso sendoa egin dugu: Batasunarekin eta ia eragile guz-tiekin elkarrizketatu gara. Esaterako, beste asko ez bezala, gu BECeko eki-taldian izan ginen. Areago, ETAK su-eten eman baino lehen Batasunarekin sarritan elkarrizketatu ginen, eta orduan oso gaizki ikusia zen. Apustuak kostu bat izan du guretzat, alderdiaren barnean ere kostua izan du, baina apustua leiala eta argia izan da.

Alderdien eta eragileen artean eraikita-ko zubiak nola daude orain?

EAK zabaldu dituen zubiak irekita daude, gatazkaren irtenbide bakarra elkarrizketaren bideari ekitea da eta. PSOEko Gobernuari ere ez zaio beste biderik geratzen. Alderdien arteko

“Ez da ulertzen erraz ezker abertzaleko kide historiko Patxi Zabaletak lideratzen duen alderdi bat EBko Javier Madrazorekin koalizioan joatea”.

zubiak eta bideak zabalik daude, eta lanean segitzen dugu konfiantza berreskuratzeko. Areago, beste alderdi politikoen artean zubiak hautsita badi- ra EA altxatzen laguntzeko prest dago.

Zer iritzi duzu Ibarretxe lehendakariak Bilboko manifestaziorako egin zuen deialdiaz?

Lehenik, manifestazioaren deiaz eta egin zen bitarteko egunetan gertatuaz ez dut iritzi baikorrik. Guk manifestazioa ETak su-etena hautsi baino lehen burutu behar zela esan genuen, gizarteak hori eskatzen baitzuen. Bigarrenik, Eusko Jaurlaritzari zegokion manifestazioa deitzea eta antolatzea. Tamalez polemika gehiegi izan da, alderdikeria eta interes larregi. Berbarako, PSEk ez du Ibarretxe lehendakariak “protagonismoa” izatea nahi, alderdi sozialistak ordea onartu behar du EAEko erakunde gorenaren ordezkari nagusiari dagokiola manifestazioa antolatzea.

Lemaren inguruan gertatuak zer iradoki dizu?

Lema egokia zen, apur bat gehiago zehaztea merezi zuen, agian. Manifestazioa Barajasko atentatuaren ondoren deitu zela kontuan harturik, atentaturik gabeko manifestazio baterako balio zukeenak ez zuen balio ETaren atentatuaren ostean, doitu beharra zegoen. Edonola ere, lehendakariak bakearen eta elkarriketaren aldeko manifestazioa deitu zuen eta gizarteak ulertu zuen manifestazioa ETaren atentatua gaitzesteko helburuz egingo zela.

Lehendakariak “politikoak ez gaude zirkunstantziek eskatzen dutenaren mailan” esan zuen.

Ez nago ados. EA zirkunstantziek eskatu duten mailan egon da, guk lehendakariari erabateko sostengua eman diogu. PSE erabat lekuz kanpo egon da. Leman ezin duzu testuan adierazita dagoen guztia bildu. Batasunak ere zinismoa jokatu zuen.

Bilboko manifestazioa dela-eta EAJren eta Batasunaren arteko tirabirak eta diferentziak eszenifikatu dira.

EAJko zuzendaritzak PSE lehenetsi du Batasunaren aldean. Niretzat hori akatsa da, ez nator bat jarrerarekin. Manifestazioa irekia zen, ez zen baten edo besteren aldera zertan egin behar.

EA Batasunaren alderago dago.

Hori ere zehaztu beharra dago. Sektore batzuek EAK Batasunaren aldera jo nahi duela diote, baita gure alderdian bertan ere, akordio batera iritsi nahi dugula Batasunarekin. Eta hori ez da egia. Halaber, gatazkaren konponbidean emandako aurrerapausoak berek eman dituztela esaten du Batasunak, baina Batasunak Anoetako Proposamenean dioena guretzat ez da berria. Carlos Garaikoetxea lehendakariak 1983an aldarrikatu zuen Anoetako bidea. Batasunak Anoetako tesiak hogeitau urte lehenago asimilatu izan balitu beste egoera batean egongo ginatke. EAK sortuz gero proposatu du Batasunak orain dioena.

Nola ikusi duzu Batasuna, ETak Barajasen egindako atentatua izan berri.

Atentatua itzelezko ezustekoa izan zen Batasunarentzat. Noski, gero, lehenbiziko egunak pasatakoan, bakoitzak bere ohiko jarrera hartzen du, berrindartzen eta birkokatzen da. Baina Batasunak ez zuen horrelako atentatuaren tamainarik espero, eta are gutxiago bi hildako izatea. Inork ez genuen espero eta Batasunak ere ez.

Atentatua izanda ere, ETak su-etena indarrean dagoela dio.

Eta nola nahi du ETak hori Zapaterok interpretatzea eta kudeatzea? Zapaterori egoera guztiz konplikatu zaio. Pistolen lapurretak eta kale borro- kak zalantzak sorrarazi zituzten, baina orain ez dago dudarik, ETak su-etena apurtu du. ETak meza ere esan dezake, baina prozesua izan dadin bi alde- en nahia beharrezkoa da. ETak bake pro- zesua hondoratu du, eta normalizazio politikoa zer esanik ez.

Jokaleku estu-estua da, beraz.

Zapaterorentzat eta Batasunarentzat bereziki. Zapaterok eta Otegi- k ETaren atentatua baino lehenago esaten zituztenak eta atentatua gertatu ostean *El País* eta *Garako* titularrak begiratzea besterik ez dago, garai ilunak datoz bientzat. Noski, alderdi sozialistaren gobernuak ez du tentuz eta sendo jokatu. Hasteko, PSOEn joera asko biltzen direlako, asko eta indartsuak. Batzuek irtenbide elkarriketatu baten alde apustu egin dute, Zapaterok berak batzuek baino indar gehiagoz agian. Baina, adibidez, Rubalcaba ez dago tesi horretan. Rubalcabak pisu handia du PSOEn, prozesuaren aldeko gogo eta interes handirik ez duen sektorearen ordezkaria da. Barne ministroa izenda- tu zuten alderdiko barne oreka ezar- tzeko helburuz, Zapateroren politikak har zitzakeen arriskuak kontrolatzeko.

ETak su-etena aldarrikatu zuenean baino okerrago ala hobeto gaude?

Ez gaude martxoaren 22an baino oke- rrago, baina ez gaude duela sei hilabete baino hobeto. Atentatuaren ondoren PSOEk terrorismoaren aurkako borro- ka PPrekin lideratzeko nahia eta arris- kua ageri izan da, eta hortik ez dago irtenbiderik. Joerak argituz joango dira, orain arte urratutako bidearekin apurtu nahi izatea hautu guztiz okerra litzateke.

“Bilboko manifestazioan PSE erabat lekuz kanpo egon da.

Leman ezin duzu testuan adierazita dagoen guztia bildu. Baina Batasunak ere zinizismoz jokatu zuen”.

Bidean gaude, gorabehera askotxorekin, eta Zapaterok ez du beste biderik. Zapaterok “suspensión” hitza erabili du, zuhur eta leun jokatu du, prozesuan “istripua” izan balitz bezala, baina gertatua PSOEn nola bideratzen den ikuskizun dago.

Datozen herri eta foru hauteskundeak hizpide:

EA ez da aspaldion bakarrik aurkeztu, EAJrekin koalizioan baizik. Nola ikusten dituzu berauek?

Ilusio handiz. Normala da koalizioan ez joatea. EAJren zalantzazko norabidea eta PSEREkin egiten ari den apustua ikusita, baita Zapateroren Gobernuari ematen dion baldintzarik gabeko sostengua ikusita ere, logikoa da EAK bere interesak modu diferentziatu batez kudeatu nahi izatea. Geure espazio politikoari eutsi nahi izatea logikoa eta normala da. EAJrekin koalizioa koiunturazkoa izan da, apustu estrategikoak tarteko. Iritsi da gure bidea berrartzeko unea, gure identitatea agertu behar dugu, ez horrenbeste nazioari dagokionez, EAJrengandik sozialki ezberdintzen gaituena agertzeko baizik.

Zer adierazten du egun hauetan burutu duzuen ez ohiko batzarrak?

EAn eztabaida serioa dagoela. Batzorde Nazionalak abuztuan erabaki zuen, baina koalizioaren gaiak polemika sorrarazi duenez, EAJrekin joan nahi duen sektoreak eskatuta burutu dugu kongresu ez ohiko hau. Sektore honek beharrezkoak diren gutxieneko sinadura ez du lortu, baina alderdiak eztabaidaren garrantzia onetsi du.

Batzarra ez dirudi lagungarria denik hauteskundeetan atarian.

Estrategia okerra da batzar hau planteatzea, hauteskundeak konplikatzen ditu eta gizartea ere apur bat nahasten. Eta koalizioan ez joateak ez du EAJrekin kolaboratu nahi ez izatea esan nahi.

Hainbat erakundetan harreman ona dugu EAJrekin, hauteskundeetan ondoren, emaitzen arabera akordioak gauzatu daitezke. Geure zerrendekin joan nahi dugu, bereiz, gizarteak gurekiko duen jarrera hobeto ezagutu behar dugu, alderdiak azken hogeit urteotan planteatzen duen politikari herritarrek ematen dioten erantzuna ezagutzeko unea iritsi da. Koalizioan biltzen diren botoek EAren nortasun zeinuak lausotu dituzte, hori argitu nahi dugu.

Barajasko atentatua baino lehen, herri eta foru hauteskundeetan Batasunaren parte-hartzea kolokan zegoen. Orain?

Atentatuak egoera aldarazi du eta Batasunaren parte-hartzea areago zaildu. Batasuna ez bada juridikoki normalizatzen egoera politiko orokorra okerragoa izango da.

Batasunaren legalizazioa bideratzeko aukera gutxi orduan.

Estatu demokratiko batean herritarren parte bat politikatik kanpo geratzea ez da bidezkoa. Biolentziarekin amaitzeko politika soilak egitea eskatzen zaio Batasunari, baina aldi berean ez zaio politikari egiten uzten. Europako Auzitegiak

“ETAk esango du nahi duena, meza ere esan dezake, baina prozesua izan dadin, bi aldeek nahia beharrezkoa da”

Batasunaren legalizazioaren alde egitea nahi nuke, soluzioa hori da. EAK nahiz Jaurilaritzak Batasunaren legalizazio bete dadin bide posible guztiak urratu ditugu. Artean, egoeraren adierazle batzuk agertuko dira laster...

Adierazleak?

Hauteskundeak baino lehen adierazle batzuk izango dira. Zapateroren Gobernuak ez du batere erraza ilegalizazioaren egoera konpontzea. Alabaina, EHAK legala bada, eta berriz ere aurkeztu bada, legala izango da, ezta? Argudiorik ez dauka EHAK ez baimentzeko. Prozesua ez doalako berak nahi zuen bidetik ez du lehen egin ez zuena orain egingo.

EB-Aralar koalizioak zure iritzia, azkenik.

Koalizio hau alderdi hauek ez desageratzeko era da, gehiago ez sufritzeko indarrak batzeko modua. Indar hauek tirada dute ezkerrearen ikuspegitik, baina ikuspegi nazionaletik ez. Koalizio hau ez da ulergarria. Ez da erraz ulertzen ezker abertzaleko kide historiko Patxi Zabaletak lideratzen duen alderdi bat Javier Madrazorekin koalizioan joatea. EB finean IU da. Oso ikuspegi ezberdinak dituzte Euskal Herriari buruz. Hala ere, eskubide osoa dute nahi dutena egiteko. Bakoitzak zailtasunak bere modura gainditzeko. Dena den, koalizioa prozesua *in crescendo* zegoela planteatu zen eta egoera aldatu da. Batasunaren eta PSOEn botoen gorakada iragartzen zen, orain zirkunstantziak aldatu dira, hori ere kontuan hartu behar da. ■

Ikasteko lehen baldintza: nahi izatea

Eman dezagun *Hizkuntza jarrerak lantzen. Treballar Actituds Lingüístiques* argitalpen berria hartu dugula irakurgai. Lanaren egile Bernat Joan i Marik katalana ikasi eta erabiltzekotan jarrerak lantzeak duen garrantziaz jardungo du.

Katalanaz ari da, baina berdin ari zitekeen euskararen gainean...

MIEL A. ELUSTONDO

EGOERA EZ ZAIGU ARROTZA. Hizkuntza gutxituetako hiztunon gurutzea da. Nahia, ahala. Nahia, ezina. Gure hizkuntzan hitz egingo duen solaskidea, auzoan. Harekiko jokabidean bistaratuko dira hizkuntza gutxituetako hiztunon hizkuntza jarrera askotarikoak. Segidako pasadizoa, esan dezagun ohikoa gazte asteburuan: “Pizzeriara sartu da lagun taldea. Mahai batean jarri eta zerbitzaria etorri zaie, galdezka:

Zerbitzaria. —Buenas noches. ¿Qué queréis tomar?

Miquel. —Nik pizza bat... *lau urtaro* bat.

Zerbitzaria. —Si no hablamos en castellano, me parece que no nos vamos a entender.

Miquel. —*Lau urtaro* bat. Ez da ulertzeko hain zaila!

Toni. —Ha pedido una *cuatro estaciones*. Ez gara hizkuntzarenatik haserretuko...

Zerbitzaria. (Nesketako bati) —¿Y por aquí?

Joana. —Para mí una *cuatro quesos*. Es la pizza que más me gusta.

Manuela. —Nik *begetala* nahi dut, tipularik gabe.

Zerbitzaria. —¡Otra vez! A ver si os enteráis que soy de Sevilla.

Manuela. —Eta ni Cadizekoa, eta zer?

Miquel. (Lagunei isilka) —Honek pentsatuko du kanpokoek ezin dutela katalana ikasi. Bat asto samarra delako ez da pentsatu behar denak astoak direnik!

Toni. (Deseroso) —Ha pedido una *vegetal* sin cebolla.

Irakasleen lan zailetako bat: ikasleengan jarrera positiboak sortzea, hiru bat mendez kontrako jarrerak sortzeko presioak jasan dituen katalanarekiko, kasu.

Joana. —Podríaís ayudar un poco, que el pobre hombre igual no nos entiende.

Zerbitzaria. —Lo he entendido perfectamente, pero me toca la pera que no hablen en castellano cuando se dirigen a mí.

Miquel. (Lagunei isilka). —Honek uste du Olivares-eko konde-dukea dela”.

Bernat Joan i Marik (Eivissa, 1960) *Hizkuntza jarrerak lantzen. Treballar Actituds Lingüístiques* liburuan darabilen adibideetako bat dugu. Eusko Jauralaritzaren Hezkuntza Sailko Euskara Zerbitzuak argitaratu du lana eta, bertan, hizkuntza jarre-

rak ikertu ditu psikologia sozialaren ikuspegitik, liburuaren lehenengo atalean bereziki. Egilea katalanaren egoera ardatz harturik ari den arren, haren idatziak ez zaizkio arrotz ez estrainio gertatuko munduan diren bateko eta besteko hizkuntza gutxituei; gureari, kasurako.

Hizkuntza jarrerak, ikaskuntzaren oinarri

Egileak liburuaren hitzaurrean dioskunez, hizkuntza ikaskuntzak hiru oinarri ditu: batetik, hizkuntzaren kodeaz jabetzea (eta, beraz, aurretik kodifikazio bat behar da, ikasketa-prozesua); bestetik, erabilera-esparru batzuk egotea, esparru akademikoan ikasi dena erabiltzeko, hau da, hizkuntza erabiltzeko, nolabaiteko normaltasun soziala behar da; hirugarren oinarria dugu, preseski, liburuaren helburua, baina besteak bezain garrantzitsua, hizkuntza ikasteko jarrera egokia, aldekoa. Inork ez du ikasten ikasi nahi ez duen hura. Eta, hortik, ikertzailearen ondorio begi bistakoa: “Hizkuntza bat ikasteko, gogoia edukitzea da ezinbesteko lehen baldintza”.

Joan i Mariren arabera, ikasleari lana, ahalegina eta dedikazioa eskatu behar dizkio irakasleak eta “gehiegi eskatzea ez bada, egiten duten horretan gogotsu jotatzea”. Horretarako, dena den, jarrera positiboak landu behar dira, horretan saiatu beste erremediorik ez dago. Irakasle lanaren zati handi bat jarrera positiboak lantzen eman behar dela dio Joan i Marik: lan gaitzak dira egitekoak eta, horietako bat, “jarrera positiboak sor-

“Kontuan hartu behar da
zergatik dituzten
aurreiritziak katalandunek
bere hizkuntzaz;
zergatik dauden katalanez
jakin ez eta ikasi nahi ez
duten umeak; zergatik
dauden katalanaren
kontrako jarrerak...”

BERNAT JOAN I MARI

tzea hizkuntzarekiko (katalanarekiko), hiru bat mendez kontrako jarrerak (negatiboak) sortzeko presioak jasan dituen hizkuntzarekiko”. Gure iker-tzaileak iraganarekiko malenkonía eta sumindura antzurik gabe jardun nahi-ko luke hizkuntza jarrerak lantzen. Erresuminik gabe ere, kontuan hartu behar “zergatik dituzten aurreiritziak katalandunek bere hizkuntzaz; zergatik dauden katalanez jakin ez eta ikasi nahi ez duten umeak; zergatik dauden katalanaren kontrako jarrerak; zergatik batzuek ez dakiten eta ez duten jakin nahi katalanez eta pentsatzen duten mundu guztiak jakin behar duela gaztelaniaz; zergatik aldatzen duten hain erraz katalandunek hizkuntza, baten batek gaztelaniaz egiten dienean; zergatik...”.

Egoera soziolinguistikoa, jarrera iturri

Arestian esan dugunez, hiru oinarri daude edozein hizkuntzaren irakas-kuntzan: kode linguistikoa eskuratzea, ikasitakoa erabiltzeko esparruak edu-kitzea, eta hizkuntza ikasteko alde-z aurretiko jarrera ona.

Lehenari gagozkiola, kode linguis-tikoa eskuratzeari, alegia, hizkuntza ikasketa prozesu baten parte da eta, eskuarki, ikasgelan egiten da. Hizkun-tza gaitasuna lortzea da helburua.

Bigarrenaz denaz bezainbatean, “gizartean egiazko esparrurik ez badago gelan ikasitako kodea nor-maltasun osoz erabiltzeko, oso zaila izango da behar bezalako hizkuntza gaitasuna lortzea”.

Hirugarrena dela eta, berriz, hiz-kuntzarekiko jarrera ona edukitzea norberaren baitakoa da, “pertsona-ren alderdi sentimentalean dago (...) behar-beharrezkoa da hizkuntza ikasteko (...) eta, ikasi ondoren, gizartean bizirik dagoen tokietan era-biltzeko”, Joan i Marik adierazitakoa-ren arabera.

Jarrera ona norberaren baitakoa izanagatik ere, egoera soziolinguisti-kotik abiatuta sortzen da. Hizkuntza “handietako” hiztunen jarrerak eta gutxituetakoenak zeharo ezberdinak dira. “Handitasun” linguistikoa-k chauvinismoa sortzen du: bere hiz-kuntza besteak baino garrantzia han-diago duela pentsatzen dute, beha-rrezkoago dela, nonahi eta nolanahi erabiltzeko modukoa dela; gainerako hizkuntzak baztertzeko joera dute; beste hizkuntzak erabiltzen direnean jarrera txarra azaltzen dute; beste hizkuntzan egiten diren kultur ekin-tzak baztertzera jotzen dute... Aurrei-ritzi horiek, eta beste zenbait, dituzte.

Hizkuntza gutxituetako hiztunek, aldiz, bestelakoak dituzte: usteko dute bere hizkuntza besteena baino gutxiago dela, ezkutatu egin behar duela; nagusitutako hizkuntza berea baino garrantzizkoago dela pentsa-tzen du; bere hizkuntza ez dela behar bezain egokia uste du...

Ondorioz, hizkuntza jarrerak lan-tzeak hizkuntza ikasten lagundu ez ezik, bizikidetzarako eta egoera soziolinguistikoko ezberdinak ulertzen laguntzen du.

Jarrera onak helburu

Jarrerak lantzeak, hortaz, autoesti-mua bultzatzea esan nahiko du, hiz-kuntza galeraren sorburuei buruz

Chauvinismoa iraultzen

Chauvinismoa gutxitzeko, adibide egokia darabil Joan i Marik. Parisko Sorbonan Ferran Iniesta antropolo-go katalanak emandako hitzaldi bat du oinarri. Haren hitzak izan ei ziren: “Egia da. Hizkuntza gutxitu bateko hitzuna naiz, baina zuek ere bai. Herrien arteko komunikazioak, mer-kataritza-eremua mundu osora zabaltzeak, globalizazioak... ingele-sa gero eta gehiago zabaltzea ekarri du. Interneten dauden web orrien erdiak ingelesez daude, argitara-tzen diren liburuen %70, ingele-sez... Uholde horren aurrean, mun-duko gainerako hizkuntzek elkarren antz handiago dute, egoera sozio-linguistikoa dagokionez, ingele-sarekin baino. Zuen frantsesa gertua-go dago gaur egun katalanetik edo bretoieratik, ingelesetik baino. Beraz, minorizatuen klubean sartu zarete. Ongi etorri klubera!”.

Aretoan zen jendearen erreak-zioa, marmarra.

ahalik eta informazio gehien zabal-tzea eta, horrekin batera, galera sortu duten mekanismoak aztertzea. Hiz-kuntzarekiko jarrera egokiak hizkun-tza gutxituetako hiztun ez direnen integrazio soziolinguistikoa bultzatu behar du, hizkuntza hartan jakiteak dituen abantaila buruzko informa-zioa zabalduz. Garrantzizko da, Joan i Mariren esanetan, norbere kulturari oinarritutako unibertso sinbolikoa sortzea eta, horri dagokionez, “behar-beharrezkoa da hezkuntza-progra-mak goitik behera aldatzea. (...) garbi utzi behar da hamar urteko ume guz-tiek zer jakin behar duten bere kultu-rari eta bere herriari buruz”. Eta star-system propioa ere bultzatu behar da, harekin lotuta doazen balioak trans-mititzeko asmotan. ■

Babeslea: Eudel

udal e

EUDAL EUSKADIKO UDALEN ELKARTEA
ASOCIACIÓN DE MUNICIPIOS VASCOS

Udal arteko Euskara Sarea

EUDAL: Zabalgun Plaza 5 • 48009 Bilbao

Tel.: 94 423 1500 • Faxe: 94 424 3947

e-posta: eudel@eudel.net

www.eudel.net

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Kontseilua udalerrien- tzako hizkuntza politika berri eske

EUSKAL HERRIKO 66 udalerritako hizkuntza politikak aztertu berri ditu Kontseiluak. Hiru elementu hartu ditu kontuan neurketa egiteko: euskararen aldeko arau-bilduma, erabilitako baliabideak eta euskararen egoera. Emaitzak ikusita, Euskal Herriko udal gehienetan euskara exijitzeko neurriak hartzea saihestu egiten dela salatu du Kontseiluak. Aztertutako udalen herenek ez daukate euskara plan orokorrik, erdiek ez daukate euskara ordenantzarik eta 66 udal horietatik 14tan baino ez dute erabaki kontratatutako langile berriek elebidunak izan behar dutela. Neurketan, Oitk 10era, puntuaziorik altuena Azpeitiak lortu du (6,82). Lekeitio, Oñati, Tolosa eta Bergara dira hurrengoak zerrendan. Hiriburuari dagokienez, Donostiak lortu du puntu gehien (4,22) baina hizkuntza

eskubideen bermetik (7 puntutatik) urrun. Gasteizek 3,55 puntu lortu ditu, Bilbok 2,61 eta Baionak 0,002. www.kontseilua.org/udalneurketa web gunean datuen alderaketak egiteko modua dago.

HABEren hitzarmena Argentina, Uruguai eta Txilerek

HABEK hiru herrialde horietako euskal etxeekin urtero berritzen du hitzarmena euskal etxeetan euskara irakasteko. Besteak beste, Argentinako euskal etxeetan 900 heldu inguru ari dira euskara ikasten. Horiez gain, 300 ume aritzen dira herrialdeko euskal etxeetan eta beste 900 umeri "euskara eta euskal kultura" eskaintzen zaie Buenos Airesko Euskal Etxea ikastetxean.

Hiznet-eko lanak sarean

ASMOZ FUNDazioak antolatutako Hiznet Hizkuntza Plangintza ikasta-

roko ikasleek egindako soziolinguistika lanak argitaratzen hasi dira. 2002tik 2006ra bitartean egindako berrogeita hamar lan inguru irakur daitezke dagoeneko: <http://hiznet.asmoz.org>. www.blogak.com/garaigoikoa blogean berriz, ikerlan horietako batzuei buruzko iritzia ageri da.

Bilbo aldeko euskarazko telebista proiektuari buruz

IBAIZABAL Mendebalde Kultur Elkar-teak iazko apirilean aurkeztu zuen Bilbo aldean euskarazko telebista digitala sortzeko proiektua. Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak proiektuak aurkezteko epea martxoaren 23an dauka jarrita. Ibaizabal Mendebalde Kultur Elkar-teak batzarra egin berri du hilaren 24an, proiektuak orain arte eman dituen pausok azaltzeko eta baita hurrengo asteetan eman beharreko pausoei buruz informatzeko ere. Informazio gehiago nahi izanez gero jo www.ibaizabaltb.com-era.

BAHEA

Bestelako biktimak

Dagoeneko 2007an sei langile hil dira gutxienez lan istripuetan Hego Euskal Herrian. 2006. urtean 129 langile hil ziren Euskal Herrian eta 65.807 lan istripu arin eta 537 larri gertatu ziren. Azken hamarkadan, Euskal Herrian, 1.200 langile baino gehiago hil da lan istripuetan. Horiek bestelako biktimak dira. Agidanez, bigarren edo hirugarren mailakoak, euren familiakoek eta sindikatukoek baino (bakoitzak bere aldetik) ez baitituzte babestu. Aste honetan hain justu, 24an, LABek mobilizazioak egin ditu Hego Euskal Herrian Administrazioaren "senti-beratasun eza" salatzeke. Euskal Herriko, Espainiako edo Frantziako administrazioentzako eta elkarte politiko gehienentzako lan istripuetan hildakoak ez dira beren biktimak. Heriotzaren bat eragin duen atentatu politiko bat izaten denean,

bizitza hainbeste defendatzen dutela esaten duten haiek eta berehala salatzeke, gaitzesteko, kontzentrazioak egiteko eta manifestatzeko deialdiak egiten dituzten haiek, isildu eta ezkutatu egiten dira lan istripuen aurrean. Honek badu azalpenik. Euren politika neoliberal eta kapitalistekin, haiek dira lan eze-gonkortasunaren eta behin-behinekotasunaren, enpresarien prebentzio ezaren eta lan segurtasunaren ez inbertitzearen, ikuskapen eraginkor ezaren, esku-hartze judizial ezaren eta abarren arduradunak. Orokorrean, horiek eragiten dituzte hildakoak lanean. Horiek dira bestelako biktimak, abandonatuak, nahiz eta Administrazioak izan, enpresari eta politikoekin batera, arduradun handienak.

Juan Mari Arregi

Jean-Baptiste Coyos hizkuntzalariak gipuzkoaeuskara.net-en esanak:

"Eusko Jaurlaritzako hizkuntza politikako sailburuordeak, 2007ko urtaririlaren 3an, aurtengo aurrekontua aurkeztu zuen: 51.183.530 euro, iazkoa baino % 13,31 handiagoa (...) Eusko Jaurlaritzak aurrekontuaren zati bat Ipar Euskal Herrian proiektuak finantzatzeko erabiliko du. Alde horretatik, azpimarratzekoa da hain denbora gutxian Frantziako botere publikoaren jarrera horrenbeste aldatu izana. Nahikoa da gogoratzea zer zioen Pirinio Atlantikoen prefetak, 2000 urtean, Eusko Jaurlaritzak elkar-tei ematen zizkien diru laguntzei buruz: 'diru bidezko kolonizazioa' omen zen. Eusko Jaurlaritzak eta Euskararen Erakunde Publikoak 2003an sinatu zuten lehen hitzarmena, eta orain, berriz ere, elkarrekin lan egingo dute. Horrela, norabidea erabat aldatuz, Hegoaldearen diru laguntzak eta proiektuetarako deialdiak batera finantzatzeko dituzte".

Zapateroren B planaren zain

HAIKA-SEGI AUZIAN

Espainia-ko Auzitegi Gorenak emandako epaiak bide gogorraren aldeko hautua agintzen du. Euskal Herrian PPkoen ingurukoek bakarrik babesten duten bidea da, sozialistek ere jakin baitakite berreraiki nahi diren zubien leherketa dakarrela bide honek. Baina Barajaseko atentatuaren ondoren, aurrikus zitekeen bideetako bat da. Min egiten du ikusteak, eta areago jasateak, baina Estatuaren erantzunean espero zitekeen maila horretako gogortzerik eta

gehiago ere bai. Orain ikusi beharko da gisa honetako prozesu politikoetan –18/98, Askatasuna...– zer gertatzen den, baina argi da honek aurrekari txarra jartzen duela.

“Bonbekin ez dagoela prozesurik” zioen Rafa Diezek, baina, besteak beste, errepresioaren areagotzearekin ere ezetz azpimarratu zuen. Eta nola errepresio molde desberdinak eman egingo diren, ikusi beharko da zenbat denbora pasatuko den ETAK bere komunikatuan aipatzen zuen “erantzuna” eman arte. Barajasekoaren ondoren irudikatu da Batasunak eskaera bat egin eta ETAK aintzat hartu duela. Aurrerantzean ere tanke-rra horretako keinuak izango direla dirudi, batetik Batasunak hainbat mugimendu egin behar dituelako bake prozesua larrialdi egoeratik ateratzeko, eta bestetik, ezker abertzalean badelako Anoetako espirituak agintzen zuen norabiderantz abiatzeko borondaterik. Hori bai, ez edozein preziotan. Gaur gaurkoz zerbait argi geratu bada zera da: ez dela PSOEK nahi izan duen negoziazio prozesurik izango –armak presoek truke– eta bake prozesurik izango bada, honek eduki politikoa izan beharko duela. Bi

Ezker abertzaleko gazteak joan den larunbatean prentsaurrekoa ematen Gasteizen.

mahaitan? Bi prozesutan? Semantika eta metodologia kontuak dira horiek, baina hamarkadaz hamarkada, erreallitateak erakusten du ENAMek ez duela negoziazio ‘teknikoa’ deitu izan den hori bakarrik onartuko. Edo ENAM bere osotasunean errepresioz garaitzen da –orain arte ezinezkoa izan dena– edo dagoen arazo politikoari alderdi politikoaren bidez irtenbide bat ematen zaio. Euskal Herriko indar politiko gehienak azken bide honi eustekotan daudela dirudi. Oraingo, eta ikusten dugunaren arabera, hizkuntza eta jokabidea gehiago ari da hurbiltzen 2006ko martxoaren aurreko hila-beteetara, 2002-2003ko blokeo egoerara baino.

ETA ZAPATERO-K ZER

nahi ote du? Mariano Raxoiren zaparrada latz eta iraingarriari eutsi ondoren etengabe-ko *keinu* txikiak egiten ditu irtenbide elkarrizketatuari ateak zabalik uzteko. Felipe Gonzalezek gogor egin dio eraso Rodriguez Zapaterori, saiakera honetan irtenbide bakarra zuela azpimarratuz –prozesua ondo ateratzearena– eta B planik ez izatea leporatuz. ABC egunkariak, aldiz, joan den asteen azpimarratzen zuen Zapatero-

ren B plana prozesua ondo ez ateratzearen errua PPren jarrera gogorrari leporatzea dela eta hau lortu ondoren, berriz ekingo liokeela bake prozesuari. Oraingo, ez dirudi Zapaterok indarrez ekin dionik porrotaren errua PPren gain uzteko mezuari. Datotzen asteek esango dute, maiatzeko hauteskundetarako, PPren erasoetatik ozta-ozta defendatzeaz gain, erasora ere iragan beharko baita. Giroa, iritzi

publikoa, inkestak... dena kontuan hartuta Zapateroren tarte txikia da, baina are txikiagoa izango da ETArek aurkako borrokan PPri gogortasunean lehia egin nahi badio. Horretan ere ados daude PPtik harago dauden indar politiko eta soegile gehienak.

INAKI DE JUANAREN egoera da egunetik egunera gero eta gehiago hondatzen joango dena. Indarrez elikatzean zentzuzko pisua hartzen du preso donostiarrek, baina medikuak harrituta daude egun gutxi batzuetan berehala galtzen duelako irabazitako hori, 54 kilo ingurura iritsiz. Tragedia bukaera gero eta gehiago usaintzen da, eta esperantza bakarra Auzitegi Gorenak defentsaren helegiteari eman diezaiokeen erantzunean dago; garai hauetan eta auzitegi honek Haika-Segi auzian esan berri duenarekin, esperantza bakarra honen epaian izatea hutsala bilakatzen da ia, baina dagoenari eusten zaio, zer erremedio.

De Juanak argi adierazi die medikuei ez dela espetxera itzuliko, bera Euskal Herrira itzuliko dela eta zalan-tza bakarra duela: bizirik ala zerraldo izango ote den.

“No incinerators in Cheshire” ... eta ez beste inon

Zaborrak kiskaltzearen kontrako mugimendua gero eta zabalagoa da mundu osoan. Industriak edo herritarrek sortutako zaramak errauskailuetan kiskali ez baina bestelako estrategia bidez erabiltzea eskatzen dute milioika herritarrek. Adibide bat Ingalaterrako ekialdeko Cheshire-n daukagu.

CHESHIRE KONTERRIA Gipuzkoaren tamainako probintzia da, eta milioi bat biztanle dauzka. Ingalaterraren mendebaldeko kostaldean dago, kasik Galesekin muga eginez. Chester dauka hiriburua. Eskualde ingeles horretan azken urteotan herritar andana mobilizatu da bertan agintariak eraiki nahi duten errauste-lantegia gelditzeko. Cheshireko Erraustegiaren Kontrako Sarean (Cheshire Against Incinerator Network, CHAIN) biltzen dira eta beren webguneari *No Incinerators in Cheshire* ipini diote titulutzat. Informazio, dokumentazio eta loturaz ondo hornituta da agerkaria da.

Cheshireko agintariak une hauetan ari dira erabakitzen zein leku zehatzetan ipini zaborren tratamendurako lantokia. Aurretik bost kokagune eduki zituzten eztabaidan, eta badi-rudi azkenean Peel Holdings izeneko parajearen kokatu nahi dutela urtean 600.000 tona zarama kiskaliz energia ekoizteko faktoria. Hori eragozteko herritarrek mobilizatu nahi ditu CHAIN elkarteak, arriskuez ohartarazi, etxetako zakarrentzako alternatibak landu eta agintari politikoei —hauteskundeetan aurkeztu beharko baitute berriro— presio egiteko.

No Incinerators in Cheshire gunean “Why not burn?” (Zergatik ez erre?) izena daraman atala honela hasten da: “Beti badira, noski, esango dizu-

tenak zaborra erretzea aukera erraz eta garbia dela eta horrela energia sortzen dela, elektrizitatea ekoizteko balio duena. Mesedez, konturatu zaitzez horrela mintzo direnek askotan ez dituztela intzinerazioaren datu guztiak ezagutzen, eta beraiek ez direla inoiz errauskailu baten ondoran bizi izan. Hala bizi balira, oso bestela ikusiko lituzkete gauzak”.

Hemen “hirietako hondakinak” deitzen ditugunak “udaletako zabor solidoak” deitzen dituzte Ingalaterran (Municipal Solid Waste, MSW), eta horiek erretzeak dakartzan kalteen bilduma laburra egiten da *No Incinerators in Cheshire* gunean; zehaztasun gehiago nahi duten herritarrei gomendioa egiten zaie informazio gehiago den beste gune batzuetan begiratzea.

Ondorio kaltegarriak honakoak dira: zaborrak erretzeak emisio toxikoak, erraus pozoiatsuak eta bestelako hondar kutsagarriak sortzen ditu. “Ingurumenara isurtzen duguna guregana itzultzen da elikaduraren katean, arnasten dugun airean eta edaten dugun uretan barrena. Gehieneko kutsadura kopuru ofizialek ezin gaituzte babestu: hauek eskuragai dauden mailak kontrolatzen baitituzte, ez maila errealak. Gizakiak ezagunak dituen substantziarik arriskutsuenetako batzuentzako —kantzer-rra sortzen duela ongi dakigun dioxi-

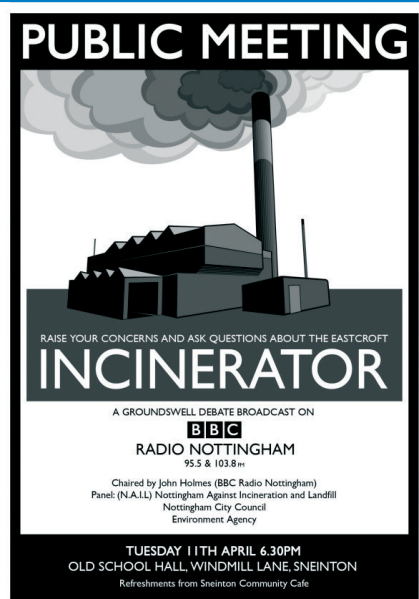
narentzako, adibidez— ez dago gehienekok kopururik”. Hori horrela, ondorioztatzen du CHAINen buletinak, herritarrek ez dute beste biderik beren zaborren arazoa konpontzeko alternatiba garbiago, berdeago eta jasangarriagoak bilatzea baino.

Haizeak ekarri du handikan...

Herritar ingelesek “incinerator” deitzen dutenari izen politagoa aurkitu diote agintariak: “Thermal Treatment” (Bero bidezko Tratamendua). Baina ez dauka termalismoarekin eta talasoterapiarekin zerikusirik nonbait, eta “Thermal Treatment” egiteko errauskailuak Cheshireko aberatsen inguruetatik urrun samar eraman izana azpimarratu dute *No Incinerators in Cheshire* gunean. Ez dute arrazoi faltarik horretan.

Izan ere, errausketaren aldekoek diote Ingurumen Agentziak kontrolatzen dituela horrelako instalazioak, baina kontra dauden herritarrek ohartu dira horrelako lantegi guztietan gertatu direla hutsegiteak; batzuk plazaratu direnak, eta beste asko ezkutuan geratu direnak. Dena dela, honelako labe batek tximiniatik isuritako kutsadura inguru zabal samarrean sakabanatzen dela jakina da. Batzuek tximiniaren inguruko 5 kilometroko radioa aipatzen dute, baina 20 kilometroko bueltan ugari aurkitzen omen dira arrastoak.

Ezkerreko argazkian manifestariak Ingalaterrako Ingurumen Sailaren atarian ari dira protestan, Cheshire eskualdean eraiki nahi duten errauste-lantegi berriaren kontra. Beren esloganetako batek dio: “Kutsadura gehiago ez etekin ekonomikoen truke”. Eskuineko afixak Nottingham-en ezarri nahi duten beste intzineradora bati buruzko mahaingurua iragartzen du, bertako irratia ere eskainiko omen duena. Zaborrak kiskaltzeko planek protestak pizten dituzte mundu osoan.

CHAINen buletinari erreparatzen diona ohartuko da ez direla gauzak asko dramatizatzen saiatzen. Oso era laburrean aipatzen dira adibidez giza-kiaren osasunarentzako horrelako errauste-lantegiak dakartzan arriskuak. Gordinak dira hala ere. “Zabor intzineradoreen aire bidezko isuriak ezaguna da kantzerra eta beste gaixotasunak eragiten dituztela”.

Errauste-lantegiengatik ugaritzen diren kantzerren aipamen txit motza egin ondoren, argitzen dute: “Horrelako intzineradoreen inguruan (0,5-5 kilometro) bizi diren herritarrei egingdako ikerketek erakutsi dute beren odolean beste herritarren aldean dioxina kopuru handiak dauzkatala. Dioxinekin batera oxido nitrikoa, oxido sulfurikoa eta beste partikulak dira faktoria hauen kutsagarri nagusiak.

Kantzerrez gain, zaborrak sunstizteko teknika honek inguruko herritarren artean jaiotzetiko eritasunak, sexu arazoak eta eragin neurologikoak ugaritzen omen dizkiete.

Ingurumenari egiten dizkieten kalteak bitan sailkatzen ditu *No Incinerators in Cheshire* guneak. Batetik, Britainia Handian airera isurtzen diren dioxina guztien erdia edo gehiago zaborren erretzeak eragiten duela, ahaztu gabe kiskalketaren bukaeran geratzen diren errauts oso toxikoak. Bestetik, kiskali egiten direla baliabide asko eta onak, birzikla daitezkeenak eta erre direlako gure haurrek eta ondorengoek erabili ezingo dituztenak.

Erraustea den aukeraren azterketa ekonomikoa ere egin dute. “Azkar esanda, intzinerazioa ez da ekonomi-

koki bideragarria”. Eta herritarrek ondorengo 20 urteetan horrek eragindako zorrak zerga bidez pagatu beharko dituztela diote CHAINekoek. Eta alderantziz, birziklatze politika integral batek lanpostu asko sortuko omen lituzke.

Errauskailuaren inguruko etxeen prezioetan izaten den kaltea ere aipatu dute. Londresko gobernuak horretaz –jadanik martxan dauden intzineradoreen inguruan– ikerketak baditu eginak, eta horiek erakusten dute etxe horien prezioek behera egiten dutela lehen zurrumurruak zabaltzen diren egunetik. Hurbilenekoek nozituko dute gehienik, noski.

“Baina albiste on bat ere bada honetan guztian– diote buletinean–: alternatiba bat badela!”. Asko egin dezaketela herritar eta familiek eta baita erakundeek ere. Londresko gobernuak zaborraren konpostatzeko estrategia sustatzen omen duenez, erabaki horretan ere babestu nahi dute Cheshiren erraustegirik nahi ez dutenek. Alternatiba teknikoak ere aipatzen dituzte: elektrizitatea baliatuz zaborra konpostatzen duten unitate txiki eta usainik gabeak, zaborrak sistema mekaniko eta biologikoz tratatzeko sistemak, eta abar. Horrela funtzionatzen duten eredu eta hirien zerrenda eta loturak eskaintzen dira *No Incinerators in Cheshire*.

Jakina, horrelako arazoak Cheshireko erraustegi batek edukiko lituzke, ez Gipuzkoako batek, ez Txingudin eta ez Zubietan egin nahiko lituzketenak. Ingeles horiek hain dira bitxiak... ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
Zinkunegi Optikan**

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Iñaki Murua

Kaka morralean!

G

abonetako oporraldian ala Aste Santukoan izan da? A, ez Gabonak ziren bai, etxez etxe kantuan eta eskean ibili dira gure herrian eta! Ba, esaten ari nintzaizuen bezala, egun santu hauetan ez ordutegi eta ez ordena ibiltzearen ondorio, gauen ohean loak hartu ezinean nengoela, urtea amaitu orduko aldatu, berritu edo bideratu beharreko ohitura eta jarrez ari nintzen neure buruarekin.

Hala, egundoko zerrenda bistaratu zait begiak itxita nengoen artean: “berehalaxe hasi behar diat elikadura sano eta neurrikoaren bidean; juergak egiteko adinik ez dagoela baina, nik dabilkidan martxarekin, gutxi egin eta hobe –ze erremedio!–; Egu-berrietan xahutu diruak berreskuratzetik ez diat baina gastuak murriztu behar dizkiat, mixeria konpartitu. Gabon gauean familian eta jendartean lortutako xarma bide luzez mantentzen saiatuko nauk; kirola! eztiat ezer egin aspaldian, beraz, berehala eskuratu behar dizkiat bailarako kiroldegietako txartel elektroniko guztiak; lan *planin* bat egiteko agenda aproposena ere hartu behar diat bada, ana-basa saiheste aldera...”

Iritsi da urteberria eta zer? Kaka morralean! Jan-edana neurtu eta sanotu nahian hasi asmoa, hara zertan den. Honezkero ireki dituzte sagardotegi gehienak eta zein egoten da txotx entzun eta joan gabe? E? Ertzainak ere joan egiten dira eta! Eta lehenengo kaskarrekoa: 4 puntu gutxiago gehi etxeko bronka eta inguruko- en adar jotzeak!

Parrandari uko edo neurtu edo... asmoa baina, San Sebastianak Ñoñostin eta Azpeitiyen; danborra ziriarekin jo ta ke, eta hurrengo egunean bonboa kaskarrean. Gainera laster Bertso Eguna, San Blas, Inauteriak... eta hori saioak eta hauen ondorengo luzakizunak, irristadak eta ahokorapiloak ahaztu gabe!

Olentzerok oparitutako jantzian soina sartu ezinik ordu laurden pasa eta erantzten ordu erdi –nondik heldu?–, Gabonetan irabazitako kiloei esker, arrisku guztien gainetik mendira abiatu eta elurrik ez

DANI BLANCO

eskiatu nahi izanda ere; bidean topo egin-dako lagunak errefujioan trago bat hartze-ra gonbidatu eta kontu zaharrak esanez, mendirako irrika ase, ahaztu. Gainera kiroldegia nik libre ditudan orduetan lepo beteta egoten omen...

Dirua aurreztega helburu: “Erreza zeok ba!”. Derrepente beherapenak! Dena merke! Azken jendaurreko saioetan jertse eta praka berdinekin azaldu omen naizela eta, zapatilak erosi ditut, bi zenbaki handiago badaezpada ere; orain hamar urte beltzek lepotik zintzilik zeramaten irrati kasetea ere bai, merke-merke dagoelako. Eskerrak nire taila 46a den eta jada ez zegoen niretzako moduko prakarik bestela, gastu bat gehiago, erdi prezioan zeuden handiagoak ere, eta!

Jendartea, familia goxatu eta lagunak mimatu, harremanak eta arremenak landu. Guztiaren gainetik negatiboa azpimarratu ordez, gauzen alde positiboa gogoratu, baloratu. Bizitzan benetako eta garrantzizko gauzak hiru eta ez hamahiru direla ahaztu gabe, gainerakoa txikikeria hutsa. Asmo polita baina azken azkenean, ia eguna gaineen dela leloa aldatu didate. Ni naiz ume leloa ni! Ezin konturatu nik nahi izatea ez dela aski eta adostasuna ez dela aske!

Planina. Beti bezala korrika eta presaka nabil. Donostian bilera; Hernanin jaialdia, Lesakan hiletta... doble-bidean paretik kentzen ez diren ezkertiarrei karneta derrepente kenduko niekela oihuka joan naiz eta bueltan, ia neu bakarrik, baina bizioa, Cope edo honda horretako edozein irrati entzuteko –baita Radio Maria ere!– eta, sutan iristen naiz etxera. Lotarako baino kuadrilateroan adrenalina botatzeko hobeto. “Eintzak lo baldintza hauetan! Non dek hire *planina*?”

Gainera, etziko zuzendu beharreko azterketa saldoa, errebajatan bezala gain-begiratzeko... Astelehen goizean medikuaren zain, (erre)baja noiz hartuko, estresak kriston ikara sortzen didala soineko atal ia guztietan eta! Hori ere behar ez den lekuan soilik. ■

Iritsi da urteberria eta zer? Kaka morralean! Jan-edana neurtu eta sanotu nahian hasi asmoa, hara zertan den. Datorren astean irekiko omen dituzte sagardotegi gehienak eta zein egoten da txotx entzun eta joan gabe?

ASTE HONETAKO zozketa

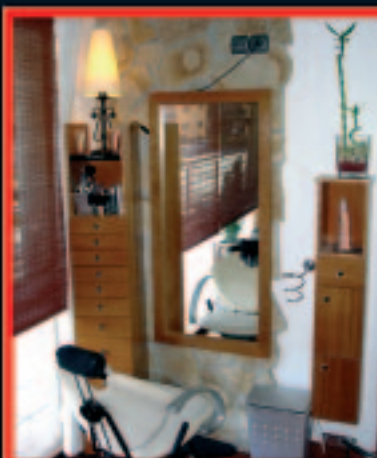

Matteo jatetxea

Afaria
2 lagunentzat

Iturria bidea, 2
Oñartzun GIPUZKOA
www.restaurantematteo.com

1

Lurdes Leria Studio

Harpidedun batentzat
ile-apainketa eta estetika saioa

La Salle etorbidea, 8
Andoain GIPUZKOA

Tel. 943 300 360

2

Sinonimoen Kutxa

5 liburu opari

www.megadenda.com

3

Uztartza Aterpetxea

Asteburu pasa
bi lagunentzat

Herriko plaza, 1
Aduna GIPUZKOA

Tel. 943 69 34 81

4

Erlea gure sendagile

4 liburu opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

ONDARRE LANDETxea

- Erramon Egurola Zabala (Aulesti)

ATALAIA JATETxea

- Xabier Mendiaraz Lasa (Donostia)

CHILLIDA-LEKU MUSEOA

- Joxe Anjel Antxia Bolinaga (Aretxabaleta)
- Elena Perez Estevez (Alonsotegi)

MIRANDAOLAKO BURDINOLA

- Amara Berri AEK euskaltagia (Donostia)
- Millan Telleria Perurena (Albiztur)
- Tere Insausti Irastorza (Zaldibia)

ZIZTADAK

- Karo Azkona Huercanos (Egillor)
- Bego Montorio Uriarren (Durango)

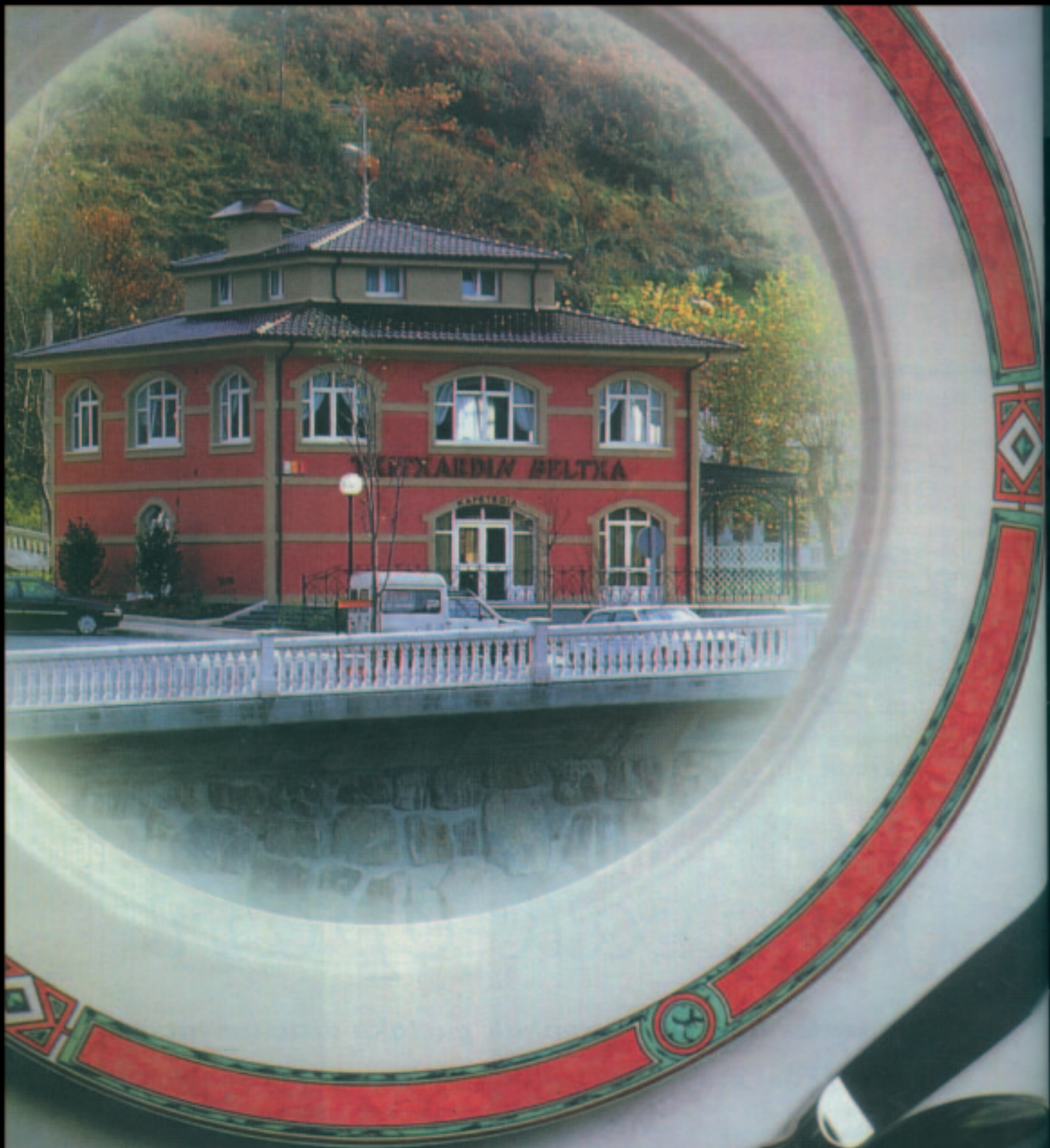

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATSALDEZ** 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04